Наукові перспективи
Видавнича група

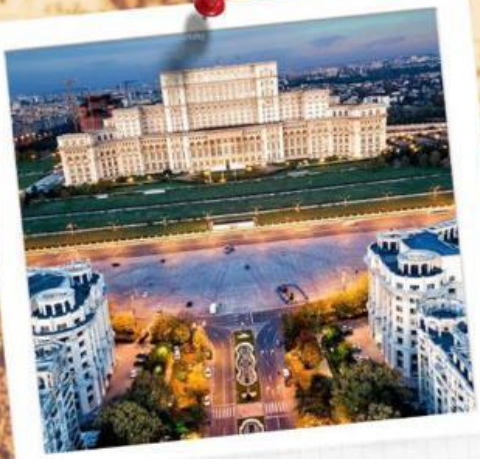

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

у рамках роботи Видавничої групи
"Наукові перспективи"

Матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції (07 травня 2022 року, м. Бухарест (Румунія) дистанційно)

Міжнародний економічний інститут (Есеніце, Чехія)
Central European Education Institute (Братислава, Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Батумі, Грузія)
Казахський національний університету імені аль-Фарабі (Казахстан)
Інститут філософії та соціології Національної Академії Наук Азербайджану (Баку, Азербайджан)
Батумський навчальний університет навігації (Батумі, Грузія)
Регіональна Академія Менеджменту (Казахстан)
Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)
Громадська організація «Асоціація науковців України» (Київ, Україна)
Університет Новітніх Технологій (Київ, Україна)
у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Матеріали XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції

(07 травня 2022 р., м. Бухарест (Румунія), дистанційно)

2022 р.

International Economic Institute s.r.o. (Jesenice, Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Institute of Philosophy and Sociology of Azerbaijan National Academy of Sciences (Baku, Azerbaijan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration" (Kyiv, Ukraine)
Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)
within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF MODERNIZATION OF SCIENCE: STATUS, PROBLEMS, DEVELOPMENT TRENDS

Materials of the 20th International Scientific and Practical Conference

May 7, 2022, Bucharest (Romania), remotely

2022

УДК 001.3-048.35:0/9](06)
С91

Схвалено до друку Президією Громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення № 1/5-22, від 03.05.2022)

Матеріали конференцій індексуються у міжнародній пошуковій системі Google Scholar

Організаційний комітет конференції:

І.В. Жукова - канд. н. держ. упр., доц.; *Є.О. Романенко* - д-р держ. упр., проф., Заслужений юрист України; *О.М. Непомнящий* - д-р держ. упр., проф., Заслужений будівельник України; *О.І. Дацій* - д-р економ. н., проф., Заслужений працівник освіти України; *В.Л. Федоренко* - д-р юр. н., проф., Заслужений юрист України; *О.М. Макаренко* - д-р мед. н.; *Маркета Павлова* – директор Міжнародного економічного інституту (Прага, Чехія); *Юрій Кійков* - доктор інформатики, доктор технічних наук у галузі розвитку освіти (Тепліце, Чехія); *Володимир Бачишин* - доцент кафедри економіки (Братислава, Словаччина); *Петер Ошват* - доцент юридичного факультету (Братислава, Словаччина); *Л.С. Ахметова* - доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО (Казахстан); *Бадрі Гечбаія* - доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія).

Секретар: *А.С. Ковальчук* - здобувач ступеня доктора філософії (PhD).

Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І.В. Жукової, Є.О. Романенка. м. Бухарест (Румунія): ГО «ВАДНД», 07 травня 2022 р. 321 с.

У матеріалах XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції висвітлені: проблемні аспекти забезпечення безпеки національної економіки, її стабілізації та сталості, здатності до постійного оновлення, вдосконалення; дослідження щодо здійснення освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання; особливості формування соціально-психологічних особливостей «soft skills» у майбутніх психологів; питання пов'язані з протидією проявам корупції, особливо у секторі оборони України.

Матеріали будуть корисними та цікавими науковцям, викладачам, педагогам-практикам, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачам вищої освіти, громадсько-політичним діячам, а, також, усім, хто цікавиться міжнародним досвідом реалізації інноваційних освітніх процесів.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

© автори, 2022
© Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління», 2022
© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2022
© Видавнича група «Наукові перспективи», 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Романенко Є.О. 14
ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО РФ

Lazor O.D., Lazor O.Ya. 22
MANAGEMENT SYSTEM IN THE CIVIL SERVICE

Usenko Y.O. , Kostenko O. V. 27
RUSSIAN MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE: PECULIARITIES OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL PERSONNEL MANAGEMENT IN THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE

Зубко С. В. 32
ТРУДНОЩІ ДІАГНОСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Лелеченко А.П. 36
ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Шляхтіна Г.В. 40
ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

СЕКЦІЯ 2.
ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Mykola Serbov 47
INNOVATIVE MODEL OF REGIONAL MANAGEMENT OF FRESHWATER RESOURCES IN THE CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Боковець В.В., Наумов О.О. 54
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Голян В.А., Мединська Н.В., Гунько Л.А. 58
ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ УГОД ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Івахненко І.С., Сахарова Ю.О. 65
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ланська С.П. 71
ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Ляшенко В. І., Трушкіна Н. В. 77
ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В РУМУНІЇ

Павлюк О. О., Красновська Є. Г., Шопперт Я. Д. 85
ЧОМУ ПРИБУТОК АКЦІОНЕРІВ Є ОСНОВНОЮ ЦІЛЛЮ БІЗНЕСУ?

СЕКЦІЯ 3.
ПРАВО

Вертепна К.О., Мартиненко О.П. 91
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Гаврилюк Л.В. 96
ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Денисенко К.В., Шамрук Н.Б. 101
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ЗАСУДЖЕНИХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Дрозд В. Г. 107
НЕДОПУСТИМІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Криворучко Д.М., Кобрин В.С. 112
ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

Новіков О. В. 117
ЩОДО РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗПОДІЛУ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ (СТ. 286 КК УКРАЇНИ)

Осипенко К.О. 123
ЗБІР ВИХІДНИХ ДАНИХ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ОЦІНОЧНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ОЦІНКИ ОБЄКТІВ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА

Санкович М.В. 128
ТВАРИНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Серкевич І.Р. 136
ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ АДВОКАТА

СЕКЦІЯ 4.
ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

Boyko Yu.P., Yemets O.V. 142
ALLUSIONS IN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION: STYLISTIC AND TRANSLATION ASPECTS

Kyrychenko V. I., Necherda V. B. 146
FORMATION OF PUPIL SUCCESSFULNESS IN CONDITIONS OF POST-WAR REALITY: TO THE PROBLEM OF RESEARCH

Zelenska O.P. 151
THE ROLE OF CULTURE IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE CADETS AT THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER EDUCATION OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

Боляк Т.М. 157
БЕЗПЕРЕРВНЕ НАВЧАННЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Грон Ю. Г. 163
ПЕРЕКЛАД ФАХОВОЇ МОВИ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Демянчук М.Р. 167
ДОЦІЛЬНІСТЬ ОНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ ДИСЦИПЛІНИ «ОБСТЕЖЕННЯ ТА ОЦІНКА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Іотковська М.О. 173
ПОЛІФОНІЯ ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД АНАЛІЗУ: ПРАКТИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Комар Т.В., Варгата О.В. 179
СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ «SOFT SKILLS» ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Куценко Н.П., Вонсович Л.П. 185
МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА ЯК УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Литвинчук А.М. 191
МЕТОДИКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «БАЗОВИХ» ТА «СПЕЦІАЛЬНИХ» ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПЕРСОНАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Новаківська Л.В. 207
ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОГО ТИПУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Носенко Ю. Г., Носенко О. В. 211
ГОЛОВНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ РАМКИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Павлова В.В. 217
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Паршукова Л.М. 223
ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ДЛЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИМ ВЧИТЕЛЕМ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Піскозуб З.Ф., Кость Г.М. 228
ІМАНЕНТНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АБСТРАКТНОЇ ЛЕКСИКИ XVIII СТОЛІТТЯ

Процик Г. М. 233
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЯК ГОЛОВНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Рибалко Л.С., Овсюк Д. Р., Карась А. Г. 238
ВОЛОНТЕРСТВО МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сивик О.А. 244
КОНЦЕПТУАЛЬНА СИСТЕМА ЧАСУ ТА ПРОСТОРУ В НІМЕЦЬКІЙ КАЗЦІ

Хоменко Т. А. 247
МІФОЛОГЕМА ВЕПРА В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ДАВНІХ ГЕРМАНЦІВ

СЕКЦІЯ 5.
ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Василишин В.Я. 252
НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «НАРИСНА ГЕОМЕТРІЯ. ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА» ПРИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Кутковецька Т.О. 255
АНАЛІЗ УМОВ РОБОТИ ТА ПРИЧИН ЗНОШУВАННЯ РІЗАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ РОБОЧИХ ОРГАНІВ ГРУНТООБРОБНИХ МАШИН

Марусяк Т.М., Смотилевич Г.В. 261
КОЛОРИСТИКА В ІНТЕР'ЄРІ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Носко С. В., Шевчук Д. 266
РОЗРАХУНОК ПНЕВМАТИЧНОГО ПОРШНЕВОГО ПІДІЙМАЧА

СЕКЦІЯ 6.
ГЕОГРАФІЯ

Павловська Т. С., Макарчук І. С., Никонюк У. С. 271
ВИКОРИСТАННЯ РЕБУСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

СЕКЦІЯ 7.
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Luo Xia
TRENDS IN ART AND SCIENCE 280

Mishchenko M. O.
THE ACTOR'S AND STAGE DIRECTOR'S PORTRAIT OF THE MANAGER OF ZAPORIZHZHIA THEATRE NAMED AFTER SHCHORS – VOLODYMYR MAGAR 282

Романюк Л.Б.
ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ ТОВАРИСТВ НА СТОРІНКАХ ГАЛИЦЬКОЇ ПЕРІОДИКИ КІНЦЯ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТ. 286

Сергеєва С. П.
ФОРМУВАННЯ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ. ВИТОКИ, РІЗНОВИДИ, ПРОБЛЕМИ 291

СЕКЦІЯ 8.
МЕДИЦИНА

Закусилова Т.О.
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА І ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я» В ЗАПОРІЗЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 296

Котелюх М.Ю.
ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ХРОНІЧНОЇ СЕРЦЕВОЇ НЕДОСТАТНОСТІ ПРОТЯГОМ РОКУ У ХВОРИХ НА ГОСТРИЙ ІНФАРКТ МІОКАРДА ТА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ 2 ТИПУ 301

СЕКЦІЯ 9.
СОЦІОЛОГІЯ

Левін О. Л., Рукіна Д.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ, ЯК ПІДҐРУНТЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ 307

СЕКЦІЯ 10.
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Бабійчук І.В., Романюк Н.М. 311
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

СЕКЦІЯ 11.
ТУРИЗМ

Пеняк П.С. 315
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ХУСТСЬКОГО РАЙОНУ ЯК СКЛАДОВА РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТТЯ

Дорогі колеги!
Слава Україні! Героям Слава!

Я щиро радий, що маю можливість сьогодні звернутися зі словами привітання і підтримки до учасників XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Бухарест, Румунія).

Попри найскладніші перешкоди, наукова спільнота стає ще міцнішою та згуртованішою. Сам факт успішної організації науково-комунікативного заходу у час війни свідчить сам про себе.

Багатогранність та актуальність висвітлених на сторінках збірника тез конференції питань роблять його не лише цікавим для світової наукової спільноти, а й дозволяє отримати практичні відповіді вченим із різних галузей науки, керівникам бізнес структур, громадських організацій, працівникам органів державної влади та місцевого самоврядування.

Бажаю нам перемоги, повернення до мирного життя й подальших наукових здобутків на користь розбудови нашої Батьківщини.

З повагою,
Проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету, доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України,
Старший лейтенант
Збройних Сил України **Є. Романенко**

Шановні колеги!
Слава Україні! Героям Слава!

У своєму зверненні від 22 квітня 2022 року, напередодні знаменного православного свята Великодня Президент України відзначив, що Збройні Сили України блискуче виконують свої завдання. Розвідка, Національна гвардія, територіальна оборона, поліція, прикордонники – всі на сто відсотків працюють на перемогу. Але на перемогу, також, має працювати й кожен громадянин – у тому, чим займається, і там, де перебуває.

Видавнича група «Наукові перспективи» приєднується до реалізації заклику Очільника держави про необхідність сумлінної та плідної роботи на нашу спільну перемогу. Вихід матеріалів XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Бухарест, Румунія) – показник правильної стратегії роботи та професіоналізму науковців, які своєю щоденною працею допомагають не допустити незворотних втрат в освіті України у період війни.

У матеріалах видання Ви познайомитеся із особливостями формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності; динамікою розвитку жіночого руху на західноукраїнських землях та її відображенням на сторінках періодики другої половини XIX–першої третини XX ст. в контексті побудови сучасного громадянського суспільства; аналізом питання правової регламентації оцінки доказів у кримінальному процесі; формуванням повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Божої нам сили, допомоги, мудрості, витримки і терпіння.

З повагою,

Директор Видавничої групи «Наукові перспективи» **І. Жукова**

СЕКЦІЯ 1.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Романенко Є.О.
доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України, проректор,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО РФ

Ситуація, внаслідок якої Україна сьогодні позбавлена можливості здійснення ефективного контролю над частиною своєї території, яка тимчасово окупована Російською Федерацією кваліфікується як міжнародний збройний конфлікт і щодо такого стану діють норми міжнародного гуманітарного права, серйозні порушення якого визнаються міжнародними злочинами, передусім – воєнними злочинами.

21 лютого 2022 року президент Російської Федерації підписав укази про визнання так званих ДНР і ЛНР, і увечері того ж дня російські регулярні війська під приводом «забезпечення миру» перетнули державний кордон України та зайшли на окуповані території. 22 лютого 2022 року Державна дума Російської Федерації, а потім і Рада Федерації одностайно підтримали ратифікацію «угоди про дружбу, співпрацю, взаємну допомогу» з псевдореспубліками, яка, серед іншого, передбачає можливість будівництва, використання та вдосконалення збройними силами Російської

Федерації військової інфраструктури та військових баз (об’єктів) на окупованих територіях.

Вкотре РФ грубо порушила принципи і норми міжнародного права, які гарантують суверенітет і територіальну цілісність України як незалежної держави та забороняють військову агресію. Здійснення збройними силами Російської Федерації «функції з підтримки миру» на окупованих ще у 2014 році територіях є черговим і наперед спланованим актом агресії і приводом легалізувати свій військовий контингент на території України з можливістю збільшення його кількості.

Вранці 24 лютого 2022 року президент РФ Володимир Путін оголосив про вторгнення російських військ до України. Він заявив, що мета РФ – "демілітаризація та денацифікація України". Близько 5.00 збройні сили РФ атакували Україну з півдня, півночі (зокрема з території Білорусі) та сходу. Вони почали обстрілювати українські позиції на Донбасі, завдали ракетно-бомбових ударів по ряду аеродромів та інших військових об'єктів. Російські війська атакують житлові квартали, дитячі садки та лікарні. РФ застосовує в Україні реактивні системи залпового вогню "Град" та "Ураган", завдає авіа удари.

В Україні введено воєнний стан після нового вторгнення Росії. Президент Володимир Зеленський підписав указ про загальну мобілізацію. Країни Заходу почали застосовувати нові санкції проти Росії через її масштабний напад на Україну. Попри пряме вторгнення, Кремль заперечує наміри окупації України і заявляє, що метою вторгнення є «демілітаризація і денацифікація України».[1]

27 лютого Україна подала позов проти Росії до Міжнародного суду ООН, відповідно до Конвенції від 1948 року про запобігання злочину геноциду та покарання за

нього. "Росія маніпулює міжнародним правом та, зокрема, згаданою Конвенцією, яка є фундаментальним міжнародним договором у сфері захисту прав людини, та використала її для збройної агресії проти України" - заявили в МЗС.

4 березня 2022 року Рада ООН із прав людини (UNHRC) підтримала резолюцію, яка засуджує ймовірні порушення прав людини під час військової агресії Росії проти Україні, та створить незалежну комісію для їхнього розслідування. За це рішення проголосували 32 із 47 її учасників. 13 утрималися (це, зокрема, – Вірменія, Куба, Китай, Казахстан, Узбекистан). Проти виступили лише Росія й Еритрея.[1]

Конфлікт між Росією та Україною завдав збитків українській інфраструктурі на суму до $63 млрд. Збитки сектора відновлюваної енергетики в Україні можуть перевищити $1 млрд.[2]

4 квітня 2022 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) зафіксувало 3675 випадків загибелі або поранення цивільних осіб в Україні: 1480 загиблих і 2195 поранених.

- 1480 загиблих: 331 чоловік, 211 жінок, 22 дівчинки і 40 хлопчиків, а також 61 дитина і 815 дорослих, стать яких ще не вдалось встановити

- 2195 поранених: 253 чоловіки, 194 жінки, 43 дівчинки і 40 хлопчиків, а також 100 дітей і 1565 дорослих, стать яких ще не вдалось встановити

о У Донецькій і Луганській областях: 1539 випадків (474 загиблих і 1065 поранених)

- На території, яка контролюється Урядом: 1215 випадків (407 загиблих і 808 поранених)

- На території, яка контролюється самопроголошеними «республіками»: 324 випадки (67 загиблих і 257 поранених)

- В інших областях України (м. Київ, Черкаській, Чернігівській, Харківській, Херсонській, Київській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Запорізькій, Дніпропетровській та Житомирській областях), у місцях, які перебували під контролем Уряду на момент, коли сталися жертви, зафіксовано 2136 випадків (1006 загиблих та 1130 поранених)

Більшість зафіксованих втрат серед цивільних осіб було спричинено застосуванням вибухової зброї з широкою зоною ураження, включаючи обстріли з важкої артилерії та реактивних систем залпового вогню, а також ракетні та авіаудари.

УВКПЛ ООН вважає, що реальні цифри значно вищі, оскільки отримання інформації з деяких місць, де тривають інтенсивні бойові дії, відбувається з затримкою, та багато повідомлень із місць, звідки надходить інформація про втрати серед цивільного населення, все ще потребують підтвердження. Це відноситься, наприклад, до населених пунктів Маріуполь і Волноваха (Донецька область), Ізюм (Харківська область), Попасна (Луганська область), і Бородянка (Київська область) де, за повідомленнями, мали місце численні випадки загибелі чи поранення цивільних осіб. Вони підлягають подальшій верифікації та не включені до вищенаведеної статистики.

УВКПЛ ООН взяло до уваги повідомлення Офісу Генерального прокурора України, відповідно до якого станом на 8:00 (місцевого часу) 5 квітня загинула 165 дітей та 266 дітей було поранено.[3]

Росія примусово переселяє українців із тимчасово окупованих територій у свої депресивні регіони, зокрема в північні області й на острів Сахалін. Таких "евакуйованих" уже понад 500 тис., зокрема й 121 тис. дітей. Про це на

засіданні Радбезу ООН 19 квітня повідомив постійний представник України при ООН Сергій Кислиця.[4]

Раніше схожим чином діяла нацистська Німеччина. Про це повідомив постійний представник України при ООН Сергій Кислиця на засіданні Радбезу. Його слова передає "Укрінформ".

Як наголосив постпред, таке переміщення українців – порушення закону. Громадянам навіть видають документи, які протягом двох років забороняють покидати російські регіони.[4]

Невід'ємним елементом депортації є фільтраційні табори. Не менше 20 тис. українців утримуються в них на лінії Мангуш – Микільське – Ялта, близько 5-7 тис. – у Безіменному Донецькій області.

Злочинні дії окупантів можуть бути кваліфіковані як викрадення людей та потребують рішучої відповіді від міжнародної спільноти, насамперед від Організації Об'єднаних Націй.[4]

Українських дітей, які вивезені на територію так званих "ДНР", "ЛНР" та в Росію, планують роздавати російським родинам. Про це заявила у коментарі ЗМІ радник-уповноважена президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар’я Герасимчук. "До мене надходять чисельні сигнали щодо того, що російська влада готує зміни до законодавства, які дозволять росіянам усиновлювати українських дітей за спрощеною процедурою. Дітей, які вивезені на територію "ДНР", "ЛНР" та РФ, хочуть роздавати російським родинам. Про це пишуть російські ЗМІ", - сказала вона.[5]

Вона процитувала російською пост про "усыновление сирот с Донбасса российскими семьями": "Нам предстоит внести целый ряд поправок и в российские законы, и в

законодательство народных республик. Над этим будут работать сенаторы, депутаты Госдумы. До 13 апреля сформируем "дорожную карту"... Сейчас пока действует временная схема, с оформлением временного опекунства ".

Герасимчук зазначила, що таке усиновлення - це порушення прав дитини. Зокрема, це порушує норми Конвенції ООН про права дитини. Герасимчук наголосила, що примусова депортація цивільного населення (в цьому випадку дітей ніхто не питав про бажання переселення) заборонена Женевською Конвенцією від 1949 року.

Вона нагадала, що згідно з вимогами статті 283 Сімейного кодексу України, усиновлення іноземними громадянами дітей-громадян України має відбуватися за згодою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.

"В Україні таким органом є Національна соціальна сервісна служба України. Усиновлення іноземцями без погодження з офіційними органами України є незаконним. У 2014 році Росією вже реалізовувався проект "Поїзд надії" - з Москви в різні регіони Росії відправлявся спеціальний потяг з охочими усиновити дитину. В тому ж таки 2014 році такий потяг приїжджав в окуповані Росією Севастополь і Сімферополь.

Як повідомлялося, 18 лютого ватажки "ЛДНР" під приводом нібито загострення безпекової ситуації з боку Збройних сил України оголосили про так звану евакуацію місцевого населення, в першу чергу жінок і дітей, до Росії. Для цього організували їхнє вивезення автобусами. Після початку повномасштабного вторгнення фіксували інциденти, коли російські окупанти перешкоджали евакуації громадян з захоплених територій та місць, де тривають бої, в Україну. Натомість їх примусово перевозили в "ЛДНР", Крим та Росію. [5]

Російські військові примусово вивезли вже понад 100 дітей з Маріуполя в напрямку окупованого Донецька і російського Таганрога. Про це повідомив радник міського голови Маріуполя Петро Андрющенко. За його словами, більшість дітей вивезено з лікарень без батьків, 16 дітей вивезли з одного з санаторіїв у Маріуполі. Петро Андрющенко вважає, що Росія готує виправдання, що це діти-сироти. За інформацією радника мера Маріуполя, дітей-сиріт разом з дитячими будинками евакуювали з Маріуполя централізовано ще 24-25 лютого.

Петро Андрющенко припускає, що, ймовірно, частина фактично «викрадених дітей втратили батьків через воєнні злочини Росії», але вони – «або мають опікунів на неокупованих територіях, або перебувають під опікою держави», зазначив чиновник. «На сьогодні, в принципі, ми можемо казати про орієнтовну кількість від 130 до 150 дітей і тут основне, звідки ці діти і куди вони депортуються. Абсолютно переважна більшість цих дітей, близько ста осіб, це діти, які були примусово евакуйовані російськими окупаційними військами з наших лікарень, де вони пребували. Це поранені діти, хворі діти. І за нашими даними, їх перевезено було в місто Донецьк. Попередньо їх утримували в колишній обласній лікарні імені Вишневського. Де вони зараз? Ми їх шукаємо, намагаємося встановити місцеперебування для співпраці з нашим омбудсменом і повернення дітей додому».[6]

Список використаних джерел:

1. Романенко Є.О. Необхідно негайно підписати закон про покарання за воєнні злочини //Moderní aspekty vědy: XVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní

Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str.12-28.

2. Збитки сектору ВДЕ України через війну можуть перевищити $1 млрд. https://kosatka.media/uk/category/vozobnovlyaemaya-energia/news/ushcherb-sektora-vie-ukrainy-iz-za-voyny-mozhet-prevysit-1-mlrd

3. Україна: втрати серед цивільних осіб. ohchr-hrmmu@un.org, +38 (044) 253 59 66

4. Окупанти вивезли до Росії понад 500 тис. українців: їх заселяють у депресивні регіони. https://news.obozrevatel.com/vojna-v-ukraine/okkupantyi-vyivezli-v-rossiyu-bolee-500-tyis-ukraintsev-ih-zaselyayut-v-depressivnyie-regionyi.htm

5. Вивезених в "ЛДНР" дітей планують роздавати російським родинам - радниця Зеленського. https://www.unian.ua/war/deportaciya-v-lnr-ta-dnr-vivezenih-ditey-planuyut-rozdavati-rosiyskim-rodinam-dar-ya-gerasimchuk-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11777262.html.

6. «Вкрадені» діти. Що готує РФ для українських дітей з окупованих територій? https://crimeahrg.org/uk/vkradeni-diti-shho-gotuє-rf-dlya-ukraïnskih-ditej-z-okupovanih-teritorij/?fbclid=iwar0qffaqviafblhdb

Lazor O.D.
Professor, Doctor of Public Administration,
Department of Public Management and Administration,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine

Lazor O.Ya.
Professor, Doctor of Public Administration,
Department of Public Management and Administration,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine

MANAGEMENT SYSTEM IN THE CIVIL SERVICE

In order to ensure the effective functioning of the civil service in Ukraine, a management system has been created, provided for by the provisions of Article 12 of the Law of Ukraine "On Public Service" (2015) [4]. The norms of the Law of Ukraine "On Civil Service" (1993) [5] did not provide for the existence of such a system, while the only governing body was the Main Department of the Civil Service under the Cabinet of Ministers of Ukraine (Article 7) [5]. Despite the fact that the new law on civil service entered into force on May 1, 2016, some of its articles need to be supplemented, including Section 3 "Civil Service Management."

First of all, it is necessary to start with the name, since you can control the equipment, but you can manage the personnel, therefore it is incorrect to say "control the public service" in the sense as set out in Paragraph 1 of Article 1 of this law [4]: "public, professional, politically impartial activities for the practical implementation of the tasks and functions of the state."

Under Article 12 of the Law [4], the civil service management system consists of the following institutions:
1) the Cabinet of Ministers of Ukraine;
2) the central body of executive power which ensures the formation and implementation of the state policy in the civil service;
3) the Commission on Senior Civil Service and the relevant tender commissions;
4) heads of the civil service;
5) personnel management services.

The provisions of this Article specify a system that requires the definition not only of its elements but also of its properties, including the purpose and mission, relationships, governing body, name of the central executive body, etc.

Analyzing the structure of the system from the standpoint of clarifying the entities that influence the personnel policy in the civil service, we note that it needs to be supplemented in terms of their specification. Since in the above list of entities only those that implement the personnel policy in the civil service are indicated, however, the entities that form it are ignored, which is contradictory. Because it is impossible to implement the personnel policy like any other without forming it.

Among such entities that have a significant impact on the formation of this policy, it is necessary to emphasize the role of the President of Ukraine, who, in accordance with certain constitutional powers, proposes, appoints and dismisses, approves or rejects candidates for leading positions of state bodies and state management bodies through which the state policy in the relevant areas is implemented; “assigns higher military ranks, higher diplomatic ranks and other higher special ranks and class ranks” (Paragraph 24 of Article 106) [1]; “gives state awards; establishes presidential awards and gives them” (Paragraph 25 of Article 106) [1];

"grants or terminates the citizenship of Ukraine" (Paragraph 26 of Article 106) [1], "signs laws adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine" (Paragraph 29 of Article 106) [1], including related to the civil service.

In accordance with the constitutional provisions, the President of Ukraine has issued many decrees, which have activated the formation of the civil service institution in Ukraine, taking into account European standards, such as: on approval of the Concept for the Adaptation of the Civil Service Institute in Ukraine to the Standards of the European Union (2004), the Concept for the Development of the Civil Service Legislation in Ukraine (2006), the Civil Service Reform Strategy in Ukraine (2000) [9], the State Personnel Policy Strategy for 2012-2020 (2012) [8], etc.

It should be noted that a significant part of the conceptual acts has lost their relevance due to the end of the period for which they were intended, i.e., mostly until 2020. At the same time, the current state of development of the civil service legislation cannot be considered complete in terms of the administrative and territorial reform, and in crisis situations or during a period of martial law introduced in connection with the invasion of Russian troops in Ukraine, which indicates the need of its constant improvement.

The powers of the President of Ukraine extend to the creation, within the funds provided for in the State Budget of Ukraine, for the exercise of the powers of advisory, consultative and other subsidiary bodies and services (Paragraph 28 of Article 106) [1]. Such structures included the Coordinating Council for Civil Service Affairs under the President of Ukraine, which has been created before [6].

An important entity in the formation of personnel policy in the civil service is the Verkhovna Rada of Ukraine, which in accordance with the current legislation:

- determines the basic principles of the state personnel policy;
- adopts laws regulating relations in the civil service;
- participates in the formation of human resources of state authorities;
- appoints / dismisses, elects, gives consent to candidates for the positions of heads of state authorities, and formation of their composition.

The Verkhovna Rada of Ukraine exercises a number of constitutional powers in accordance with Article 85 [1], including with regard to improving the efficiency of the civil service. An important role in this process is given to the activities of the Committee on the Organization of State Power, Local Self-Government, Regional Development and Urban Planning [2], the subjects of activities of which are: legislative support for the activities of the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, central executive bodies; civil service and service in local self-government bodies; organization and activities of local executive bodies, etc. The issues on the Committee's agenda that became relevant include, but are not limited to: organization and activities of civil-military administrations, removal of age restrictions for work in the civil service, holding competitions for civil service positions, regarding the candidate reserve, the administrative procedure, etc.

Another important factor of influence is the participation of representatives of the President of Ukraine and the Verkhovna Rada of Ukraine, as well as other state bodies, in the activities of collegial bodies, such as the Commission on Senior Civil Service [3] in accordance with the Law of Ukraine "On Civil Service", the Coordinating Council for Public Administration Reform [7], one of the areas of activities of which is the effective functioning and reform of the civil service.

In view of the above arguments, we offer to amend the Law of Ukraine "On Civil Service' [4] in terms of supplementing

Article 12 with a full-fledged component of the formation of the state personnel policy by these entities in the civil service.

References:

1. The Constitution of Ukraine adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996. URL : https://zakon.rada.gov.ua
2. Official website of the Committee on the Organization of State Power, Local Self-Government, Regional Development and Urban Planning. URL : https://komsamovr.rada.gov.ua/
3. Regulations on the Commission on Senior Civil Service: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 243 of March 25, 2016. URL : https://zakon.rada.gov.ua
4. On Civil Service: Law of Ukraine No. 889-VIII of December 10, 2015. URL : https://zakon.rada.gov.ua
5. On Civil Service: Law of Ukraine No. 3723-XII of December 16, 1993. URL : https://zakon.rada.gov.ua
6. On the Coordinating Council for Civil Service Affairs under the President of Ukraine: Decree of the President of Ukraine No. 473/2000 of March 21, 2000. URL : https://zakon.rada.gov.ua
7. On the Coordinating Council for Public Administration Reform: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 335 of May 18, 2016. URL : https://zakon.rada.gov.ua
8. On the State Personnel Policy Strategy for 2012-2020: Decree of the President of Ukraine No. 45/2012 of February 01, 2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua
9. On the Civil Service Reform Strategy in Ukraine: Decree of the President of Ukraine No. 599/2000 of April 14, 2000. URL : https://zakon.rada.gov.ua

Usenko Y.O.
Head of the Personnel Department of the Organizational Support Department of the Appellate Chamber of the Supreme Anti-Corruption Court of the apparatus
Supreme Anti-Corruption Court of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Kostenko O. V.
Doctor of Philosophy (Ph.D.) in Law, Head of the Scientific Laboratory of Digital Transformation Theory and Law of the Scientific Center for Digital Transformation and Law
State Scientific Institution «Institute of Information, Security and Law of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine»
Kyiv, Ukraine

RUSSIAN MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE: PECULIARITIES OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL PERSONNEL MANAGEMENT IN THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE

The pledge of stabilization and effective functioning of the judiciary in Ukraine during the war must be the implementation of the current model of human resources management in the organization and legal regulation of the personnel support procedures and organization of the activity of courts of all specializations taking into account Ukraine's course towards digitalization of the state services. The peculiarities of the

functioning of the judicial system of Ukraine are unique and effective during the military situation.

The war that Russia launched against democratic Ukraine continues. It proves that Russia brutally disregards the majority of conventions, international normative legal acts, moral and ethical norms. Today, Russia is gaining the status of an aggressive invader, which is guided only by its own ideas about the world order. International organizations show helplessness against the audacious violations of the world order and decades-old legal and moral rules of coexistence, generally accepted norms of the rule of law.

At the same time, the Ukrainian judicial system demonstrates the vitality, leadership and flexibility of functioning under conditions of martial law. The Judicial Council of Ukraine (hereinafter referred to as the Rada of Judges of Ukraine) is the supreme body of judicial self-government that acts as the governing body of the Congress of Judges of Ukraine (Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges"), The Council of Judges of Ukraine (hereinafter referred to as the CJU) is legally empowered to provide organizational support for the activities of the courts, consider the issues of the legal protection of judges, social protection of judges, and exercise control over the organization of judicial activity. An indication of the leadership of the judicial system under martial law is the fact that all courts have not been suspended, the constitutional right to judicial protection is not restricted, and no abbreviated or accelerated procedures of administration of justice are used. Operational headquarters were established at the county level to coordinate the activities of the justice system and law enforcement agencies in the respective region. In case of damage or destruction of premises and infrastructure of local courts, its service is promptly changed to the territorial jurisdiction of the existing courts, which

ensures the continuity of justice, and guarantees the rights and freedoms of people and citizens.

Today the Ukrainian Rada of Judges has issued recommendations on the first priority criteria for organizing the judicial system's work during martial law.

Courts have the right to determine the peculiarities and order of work of the court, which are approved by assemblies of judges or the head of the court. The courts shall also designate a person who shall be in charge of operational information regarding the attendance and stay of the members of the staff and the judges and, if there is any information about the inability of the staff and the judges to perform their duties, use the procedures for taking leave (including at their own expense), as well as promptly issue managerial orders for service in the Volunteer Formation of the Territorial Defense Forces of Ukraine or service in the Ukrainian Armed Forces. Thus, courts are not recommended to apply the procedure of dismissal or removal from the court for violation of labor discipline or truancy before the end of military activities.

Courts independently decide on the transfer of court employees to remote work and the maximum use of video conferencing.

It is recommended that cases should be dismissed if possible, except for those that are not inadmissible (taking into custody, prolongation of the term of detention under the warrants) and they should be considered only in the availability of written consent of all participants of the court proceedings. It is also recommended that judges and trial judges take a unique formalized approach to the execution of court materials.

The Ukrainian Council of Judges on the basis of Part. 6 of Art. 9; Art. 7, para. 4 of part 1 of Art. 34 of the CCPU (Code of Criminal Procedure of Ukraine), recommends that law-enforcement

agencies should be informed that if the court, which has been carrying out judicial proceedings, is suspended, as well as if it is not possible to carry out justice by the corresponding court, in addition, if it is not possible to administer justice by the relevant court or, if there are grounds to apply to the Supreme Court of Ukraine, to change the jurisdiction of criminal proceedings (cases) [1].

It should be noted that on March 24, 2022, the Law of Ukraine from 15.03.2022 Act No 2136-IX "On the organization of the labor relations under the martial law" entered into force (hereinafter - the Law No 2136-IX), which in particular regulates the peculiarities of the organization of personnel management and archival storage of personnel documents at the employer under martial law. Thus, Art. 7 of Law No. 2136-IX stipulates that during the period of martial law the order of organization of personnel management and archival storage of personnel documents in areas of active combat operations is determined by the employer independently: order of work of personnel services, as well as the list of personnel documents to be held for the period of martial law and recommended digital copies of personnel documents, it should be placed on several devices in different regions (computer hard drives, flash drives, external hard drives, memory cards), and stored in a safe depository (Google disk, file sharing sites, etc.). It will ensure the loss of these documents in case of physical destruction of one of the data carriers. It is also recommended to convert communication with the employee into a digital format as much as possible. In particular, by means of one-to-one communications in electronic form using technical means of electronic communication (electronic mail, exchange mail systems). At the same time, for the above notifications to acquire the status of an official document, it must be signed with an electronic digital signature (if available) and prior approval of the

employee/employer for the exchange of official documents by means of electronic communications [2].

References:

1. RSU opublikuvala rekomendatsii shchodo roboty sudiv v umovakh voiennoho stanu. URL: http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikuvala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu

2. Orhanizatsiia kadrovoho dilovodstva u robotodavtsia pid chas viiny. URL: https://buh.ligazakon.net/aktualno/12042_organzatsya-kadrovogo-dlovodstva-u-robotodavtsya-pd-chas-vyni?utm_source=facebook.com&utm_medium=postlypskyi&utm_campaign=20220406_biz_lypskyi&fbclid=IwAR1BVtJWlZTnVW6Wx3TrT6fFONiQFHutdLh2haOQPysBuKG5wwp8gk93LMQ

Зубко С. В.
аспірант кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту
Інститут адміністрування та післядипломної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ТРУДНОЩІ ДІАГНОСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Організаційна культура привертає увагу дослідників, керівників організацій як інтегративна характеристика організації та потужний інструмент управління організацією. Незважаючи на такий інтерес практиків до організаційної культури, в даний час не існує єдиного визначення «організаційної культури» та чіткого опису її складових. Кожен автор формулює своє визначення організаційної культури, а окреслюючи складові культури організації, прагне виокремити додаткові елементи на які не вказували інші дослідники.

Незважаючи на очевидну різноманітність визначень та тлумачень організаційної культури, багато дослідників відзначають низку загальних моментів. Так, більшість науковці єдино згоджуються на таких характерних особливостях як: зразках базових припущень, яких дотримуються члени організації у своїй поведінці та діях; цінностях; символіці [1 – 5]. У літературі можна зустріти велика різноманітність синонімів чи близьких понять до поняття «організаційна культура» [1, 4]: корпоративна культура, ділова культура організації, ділова культура, культура організації, управлінська культура, виробнича

культура, культура трудових відносин, внутрішня культура.

Корпоративна та організаційна культури – самостійні феномени. Різні явища, що мають перетин у своїх елементах. Такими загальними елементами є артефакти, місія організації та умови праці. Однак є аспекти, що розрізняють ці два типи культур. В організаційну культуру входить сама структура організації, вона має відкрито імперативний характер, що виявляється у документах, наказах, керівництвах. Водночас головний аспект культури корпоративної – цінності, прилучення до яких не може відбуватися настільки прямо через специфіку цього явища.

Така різноманітність підходів до визначення дуже ускладнює діагностику цієї характеристики організації [3]. Оскільки теоретичні та емпіричні підходи у вивченні організаційної культури значною мірою переплетені та тісно взаємопов'язані. В межах розгляду питання про діагностику організаційної культури розглядаємо організаційну і корпоративну культуру як синоніми.

На сьогодні можна відзначити такі проблеми, що виникають при організації та проведенні діагностики організаційної культури:

- недостатня кількість ефективних методик оцінювання організаційної культури та її типу;
- низька ефективність методології організації та проведення досліджень;
- низька мотивація та зацікавленість керівника та співробітників організації в оцінці існуючої культури.

У зв'язку з цим рекомендується проводити дослідження організаційної культури у двох випадках: з ініціативи керівництва організації; з ініціативи фахівця для вирішення наукових дослідницьких завдань.

Головна мета оцінювання організаційної культури полягає у визначенні шляхів та напрямів управління

культурою організації з позицій розвитку, підтримки чи зміни, що склалася в організації культури відповідно до стратегії розвитку організації. Отож, завдання оцінювання організаційної культури полягають у наступному:

- оцінювання поточного стану організаційної культури;
- виявлення сильних і слабких сторін організаційної культури з погляду специфіки організації та стратегічних завдань розвитку;
- визначення типу організаційної культури;
- аналізування методів і прийомів формування та розвитку організаційної культури;
- оцінка ступеня відповідності сформованої організаційної культури стратегії розвитку організації;
- формулювання рекомендацій, пропозицій, плану заходів для трансформації організаційної культури.

Список використаних джерел:

1. Ліпенцев А. В. Організаційна культура / А. Ліпенцев// Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ : НАДУ, 2011.

2. Мартиненко В. М. Організаційна культура як об’єкт управлінської діяльності у сфері державної служби / В. Мартиненко, С. Гайдученко // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 1(9). – С. 59 – 63.

3. Никифоренко В.Г., Кравченко В.О. Оцінка впливу організаційної культури на ефективність та конкурентоспроможність підприємства / В. Г. Никифоренко, В. О. Кравченко // БізнесІнформ. – 2012. – № 10. – С. 260–263.

4. Пашко Л. А. Організаційна культура як передумова ефективності управління людськими ресурсами / Л. Пашко // Вісник НАДУ. – 2003. – № 3. – С. 170-176.

5. Шолох О. А. Формування комунікативної культури майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Фахове видання затверджено наказом Міністерства освіти і науки України. – № 886. – 2020. – с.225.

Лелеченко А.П.
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення екологічної безпеки передбачає виконання ними повноважень, які регулюються законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища», Земельним, Водним, Лісовим кодексами, Кодексом України про надра, а також іншими нормативно-правовими актами.

Нормативно-правовий вимір екологічної політики визначає алгоритм першочергових напрямів діяльності органів місцевого самоврядування щодо вирішення місцевих проблем і надає можливість враховувати інтереси територіальних громад у процесі прийняття рішень із реалізації принципу гармонійного збалансованого розвитку відповідних територій.

Разом із цим місцеві органи публічної влади через систему місцевого екологічного управління здійснюють політику охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, підтримки екологічного балансу [3], яка проявляється шляхом: створення дієвої системи екологічного оцінювання, реєстру суб’єктів господарської діяльності, що наносять шкоду довкіллю;

розробки відповідних програм для вирішення проблем навколишнього природного середовища і ощадливого користування природними ресурсами; планування управлінських дій та використання економічних інструментів щодо охорони довкілля.

Екологічно орієнтоване місцеве управління – це специфічна сфера управління, яка здійснює контроль та регулювання впливу суб'єктів господарювання на довкілля в інтересах місцевого населення у контексті сталого, збалансованого розвитку території.

Такі тенденції за твердженням Ю. Кириченко, яка, цитуючи С. Нешик, доводять, що сьогодні «екологічна політика є важливою невід'ємною складовою частиною забезпечення національної безпеки країни. Вироблення адекватної екологічної політики набуває для України особливої ваги, оскільки за умов державотворення від обраної державної стратегії у сфері екологічної політики, складовими якої є природокористування, якість довкілля і життя населення, залежать не лише економічне та національно-культурне відродження нації, а її майбутнє, ресурсний та інтелектуальний потенціал» [1, с.226; 3].

Екологічна політика органів місцевого самоврядування повинна базуватись на принципі, згідно якого підприємству, що завдає шкоди довкіллю необхідно сплачувати податки до місцевого бюджету, що передбачає використання системи оцінювання негативного впливу та моніторингу / спостереження за об'єктами-забруднювачами і станом навколишнього середовища. Відповідно громадяни, як члени територіальної громади, долучаючись до цього процесу, створюють відповідні громадські організації екологічного спрямування, мають право на інформування щодо екологічної ситуації, подавати петиції, скарги,

звернення, пропозиції та отримувати на них зворотній зв'язок від органів місцевого самоврядування [4].

Організація управління та контроль за дотриманням вимог екологічного законодавства здійснюється органами місцевого самоврядування в тісному взаємозв'язку з органами виконавчої влади та підприємницькими структурами і з метою забезпечення процесів планування та координації програм охорони довкілля й раціонального природокористування, розробкою проекологічних заходів привентивного та посткатастрофічного характеру.

Політика у галузі охорони довкілля та раціонального і ощадливого природокористування на місцевому рівні тісно пов'язана з головними механізмами її реалізації – екологічними програмами. Місцеві природо-охоронні програми спрямовуються на вирішення екологічних проблем і передбачають удосконалення якості атмосферного повітря, водних ресурсів, розвиток заповідної справи, створення єдиної екологічної мережі, запровадження і додержання принципів екологічно збалансованого розвитку шляхом зменшення антропогенно-техногенного навантаження на довкілля і поліпшення санітарно-гігієнічних умов існування населення. Першочергові заходи, які лежать в основі місцевих екологічних програм, включаються до планів економічного і соціального розвитку територій.

Правові засади розроблення, затвердження та виконання екологічних програм закріплені Законом України «Про державні цільові програми», де загальною цільовою спрямованістю останнього є не тільки здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів, а й запобігання катастрофам екологічного характеру та ліквідація їх наслідків.

Отже, перед органами місцевого самоврядування

стоїть завдання забезпечити інтегрований підхід до сталого розвитку довкілля, коли вирішення екологічних проблем є, з одного боку, завданням, а з другого інструментом, здатним вливати на перебудову соціально-економічного розвитку територій шляхом: розробки й імплементації місцевих планів дій з охорони довкілля; впровадження механізмів реалізації регіональної (місцевої) екологічної політики, її максимальної інтеграції в стратегічні плани розвитку обласних (місцевих) програм соціально-економічних реформ, а також розвитку процесів взаємодії з місцевою владою та іншими зацікавленими сторонами у сфері забезпечення екологічної безпеки територій.

Список використаних джерел:

1. Кириченко Ю. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2Ї2020. 226-229 с. URL: *http://lsej.org.ua/2_2020/60.pdf*

2. Кірова М. О. Проблеми поводження з відходами в контексті забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення міста Києва. *Збалансоване природокористування*. 2017. № 4. С. 147–153.

3. Нешик С.С. Вплив органів місцевого самоврядування на покращення екологічної ситуації в регіоні. URL: http://academy.gov.ua/ ej /ej2/txts/region/05nssesr.pdf.

4. Хвесик М. А., Горбач М. Л., Кулаковський Ю. П. Економіко-правове регулювання природокористування: [монографія]. К., 2004. 524 с.

Шляхтіна Г.В.
Старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У лютому 2022 року Україна зазнала підступного військового нападу з боку країни-агресора — Російської Федерації, що вплинуло на життя людей та економіку.

Відповідно до спільних оцінок Міністерства економіки України та Київської школи економіки за два місяці війни сума задокументованих збитків, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються у межах 564-600 млрд. доларів США.

За цей час від російської агресії в Україні пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 23 тис. кілометрів доріг, 37 тис. квадратних метрів житлового фонду, 319 дитячих садочків, 546 закладів освіти, 205 медичних закладів, 145 заводів та підприємств. Крім того, внаслідок війни постраждали щонайменше 54 адміністративні будівлі, 277 мостів та мостових переходів, 10 військових аеродромів, 8 аеропортів та 2 порти. Також пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 74 релігійні та 62 інші культурні споруди. [1]

Аналіз прямих втрат об’єктів промисловості, задокументованих у публічних джерелах, свідчить, що

найбільших збитків зазнали металургія, коксохімічні та нафтопереробні підприємства, а також машинобудування. За підрахунками аналітиків, загальна сума прямих задокументованих збитків промисловості сягнула 6,25 млрд. доларів США.

За даними дослідження Advanter Group [2] 79% малих і середніх підприємств повністю або частково призупинили роботу. Лише незначна їх частина на територіях, що окуповані або де зараз проходять бойові дії, здійснила релокацію та відновила роботу. Порушена логістика, персонал підприємств частково емігрував або частково вступив до лав ВСУ.

Маючи діагностику критичних проблем в економіці України, Урядом у тісній взаємодії з представниками бізнесу, окреслені відповідні шляхи їх подолання. Зокрема: координація роботи між органами державної влади та консолідація експертних зусиль; спрощення процедури публічних закупівель державними компаніями оборонно-промислового комплексу; підтримка і стимулювання рітейлу, компаній та спеціалістів, які працюють в зоні ведення бойових дій; імпортозаміщення сировини, ресурсів чи компонентів, які походили з РФ; спрощена процедура користування державним і комунальним майном для вимушено переміщеного бізнесу; заплановано створення «територій економічного відновлення» на базі індустріальних парків, чи інших кластерів, резиденти яких отримають адміністративні, податкові, митні і фіскальні стимули [3]

Значна частина обраних напрямів вже отримала своє втілення у конкретних законопроектах та прийнятих Верховною Радою України законах (прийнято 13 постанов, 88 законопроектів у цілому та 18 законопроектів за основу). Переважна більшість розглянутих та ухвалених рішень — це

питання, пов'язані з переведенням економіки на рейки воєнного часу, підтримкою армії, формуванням соціального захисту для тимчасово переміщених осіб.

На сьогодні діють: Закони України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" від 15.03.2022 № 2136-IX, "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану" від 24.03.2022 № 2142-IX; Указ Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24.02.2022 № 64/2022; постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам" від 20.03.2022 № 332, "Про перелік товарів критичного імпорту" від 24.02.2022 № 153; "Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану" від 28.02.2022 № 169; розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми "єПідтримка" від 06.03.2022 № 204-р та ін.

Впроваджується програма релокації підприємств (відновлення економіки держави за рахунок переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони Західної України - Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська та Рівненська області), до якої може долучитися будь-яке підприємство, здійснивши повну або часткову релокацію своїх потужностей. [4]

Одночасно, забезпечено лібералізацію торгівлі і скасування усіх без винятку мит та квот на експорт товарів з

України. Прикладом цього є Велика Британія, завдяки рішенню якої Україна матиме змогу наростити експорт за товарними позиціями, що традиційно завозилися на британський ринок. Зокрема, борошно, зерно, молочну продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати, томатну пасту, мед, кукурудзу, пшеницю, соки, гриби, цукор тощо. Промислові товари вже користуються режимом безмитної торгівлі. Україна також зможе більш гнучко планувати експортну логістику та у перспективі збільшити експорт товарів з високою доданою вартістю. Експорт стимулюватиме промисловий розвиток, нарощення виробництва та його інтеграцію до світових торговельних ланцюгів і матиме вплив на боротьбу з глобальною продовольчою кризою, що назріває у світі.

Що стосується монетарної сфери, то у період дії воєнного стану Національним банком України реалізовано низку важливих заходів у монетарній політиці та регулюванні фінансового сектору, спрямованих на підтримання фінансової стійкості. Разом із Фондом гарантування вкладів фізичних осіб підтримано ініціативу Президента України щодо запровадження 100 % гарантії держави на депозити населення (незалежно від обсягу вкладу) на період дії воєнного стану. Запущено сайт «Фінансова оборона України» (https://promo.bank.gov.ua/fin-defense), на якому розповідається про особливості надання фінансових послуг банками та небанківськими фінансовими установами під час війни. НБУ фінансує лише критичні видатки уряду в обмежених обсягах на період воєнного часу. Такий підхід дозволить мінімізувати ризики високої інфляції та порушення макрофінансової стабільності й сприятиме швидшому відновленню ринкових засад функціонування економіки та фінансових ринків у повоєнний час.

Міністерством фінансів України здійснюються

інтенсивні перемовини з міжнародними партнерами щодо залучення фінансової допомоги. Міжнародні партнери з початку війни надали Україні понад 2 млрд дол. США та 1 млрд євро допомоги. Це допомога від МВФ через механізми швидкої фінансової допомоги Rapid Financing Instrument (1,4 млрд дол. США), макрофінансова допомога Європейського Союзу на 1,2 млрд євро (вже надійшло до бюджету 600 млн євро). Отримано допомогу на 312 млн євро від Світового банку – за програмою розвитку Development policy loan, DPL, Європейського інвестиційного банку (вже надійшло 400 млн євро з передбачених 668 млн євро). Також Світовий банк та країни-партнери створюють трастфонд допомоги для України, до якого вже долучилися Швеція, Нідерланди, Австрія. [5]

Відбувається переорієнтація бюджетної сфери на першочерговість задоволення потреб безпеки та оборони. Спрощено процедури затвердження та обслуговування бюджетних документів в умовах воєнного стану: порядку затвердження паспортів бюджетних програм, кошторисів, інших планових документів – та внесення змін до них, а також порядку казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів в умовах воєнного стану. Кабінету Міністрів України надано можливість ухвалювати рішення щодо порядку застосування і розмірів державних соціальних стандартів та гарантій відповідно до наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та фондів загальнообов’язкового державного соціального і пенсійного страхування. Затверджено та реалізуються три програми: 1) щомісячна допомога на проживання ВПО на період дії воєнного стану та одного місяця після його припинення; 2) компенсація власникам житлових приміщень приватного фонду, які прихистили в своїх домівках

вимушених переселенців; 3) працевлаштування переселенців у спосіб надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування ВПО у розмірі 6500 грн щомісяця за кожну працевлаштовану особу протягом двох місяців. Позитивний влив завдає диджиталізація низки процесів, зокрема процедур отримання допомоги в рамках програми «єПідтримка».

Щодо податкової сфери, то з метою спрощення та полегшення адміністрування, зниження податкового навантаження в Україні схвалено три «пакети» безпрецедентно радикальної та ліберальної податкової реформи.

Якісна імплементація їх положень і низка супровідних заходів визначатимуть динаміку економічного відновлення України, до плану якого вже визначені ключові позиції: повне відкриття ринків G7 та ЄС для українських товарів, масштабний розвиток військово-промислового комплексу через трансфер технологій та military-tech, фокус на експорті готових товарів у традиційних галузях агро та металургії, а також швидкий розвиток енергетики та логістики на принципах "зеленої економіки".

Список використаних джерел:

1. Аналітичні матеріали Київської школи економіки. URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-tizhden-pryami-vtrati-ekonomiki-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-na-12-2-mlrd/

2. Матеріали досліджень Advanter Group. URL: https://advanter.ua

3. Офіційний веб-портал парламенту Україні. URL: https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/222146.html

4. Програма релокації підприємств. URL: https://me.gov.ua/ Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv

5. Інформаційні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voyennoho-0

СЕКЦІЯ 2.

ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Mykola Serbov,
Doctor of Economics, docent
Odessa State Environmental University,
Odessa, Ukraine

INNOVATIVE MODEL OF REGIONAL MANAGEMENT OF FRESHWATER RESOURCES IN THE CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The analysis of water use indicators in the regions of Ukraine was made, which allowed us to draw the following conclusion: over the past ten years, water abstraction from natural water bodies in Ukraine has decreased by 4894 million m³. Significant reductions are observed in such oblasts as: Odesa (1369 million m³), Dnipropetrovsk (655 million m³), Donetsk (411 million m³), Luhansk (403 million m³), Kyiv (353 million m³). The use of fresh water in Ukraine decreased by 2,579 million m³ (Dnipropetrovsk by 596 million m³, Donetsk - by 299 million m³, Kyiv - by 233 million m³, Luhansk - by 148 million m³, Poltava - by 33 million m³). The volume of circulating and sequentially (re) used water decreased by 9064 million m³, or 1.3 times (Donetsk - 5015 million m³, Luhansk - 2104 million m³, Dnipropetrovsk-1356 million m³, Zaporizhia - 759 million m³),

Kharkiv - 696 million m³). It is estimated that in Ukraine the discharge of polluted return waters into surface water bodies has decreased by 1226 million m³. In all regions, there is a decrease in the discharge of polluted return waters into surface water bodies except the city of Kyiv.

It is substantiated that at the current stage of development of the national economy in the context of global trends, environmental forecasts and social challenges the obvious and unalterable goal of freshwater resource management is to ensure a balance between three vectors of sustainable development (economic, environmental and social) in the field of development and protection, distribution and use of national resources. Achieving this goal requires the development of a single strategy that will define the main imperatives of water policy, which are guidelines for decision-making at all levels, create framework conditions and criteria for using existing water potential, common rules for all water market participants [3,5]. The water strategy should also be the basis for the adaptation of regulatory and legal support, the creation of appropriate institutional and economic mechanisms for water management at all levels.

The main components of the national water strategy (regional, sectoral and resource) have been identified and characterized, which together will promote its implementation in different areas of water management and at different levels of government. Regional strategies provide a combination of resource and sectoral strategies at the level of individual administrative-territorial units, taking into account the level of freshwater resources in the region, the structure of the economy in terms of economic activity, population size and structure by type of settlements and forecasts. Sectoral strategies provide for a differentiated combination of mechanisms to influence certain groups of water users, which together will ensure balanced water

consumption, equitable distribution of resources, minimize destructive impact on the environment, stimulate modernization of technical systems on an innovative basis and promote overall economic development systems. Resource strategies determine the choice of alternatives to provide the strategy implementation process with the necessary types of resources, namely: material, financial, personnel, energy and information based on the projected needs of the industry and the conditions for their involvement in economic processes [2,4].

The ecological situation and peculiarities of freshwater resources use in the Black Sea region are analyzed. It is established that despite the different level of supply of territories and population with freshwater resources by regions, the region is characterized by a number of common problems regarding water supply and water efficiency, including: uneven distribution of surface freshwater and river runoff in the region; high level of wear of equipment of pumping stations and other objects of water infrastructure; imperfect control system and significant amounts of pollutants discharged; low quality of drinking water for the population; irrational use of freshwater resources, pollution by household waste, runoff from industrial enterprises, agricultural waste, etc. Solving these problems requires a systematic approach focused on building an innovative model of freshwater resource management as part of a strategy for achieving the goals of sustainable development of the region [1].

To simplify the implementation of indicators of sustainable development in the system of regional planning and improve the system of information support for the formation of a model of sustainable innovative development of water management in the regions improved methodological approaches to measuring and assessing sustainable water use [3,6]. The proposed approaches include: a comprehensive system of

indicators for assessing the process of sustainable water use in terms of key vectors of sustainable development, mathematical tools for assessing the progress of the region towards sustainable water use and identifying key issues in terms of individual indicators and indicators.

The use of the proposed methodological approaches allowed to assess the sustainable development of freshwater resources in terms of areas of the Black Sea region, to determine the level of balance of water policy and to outline the main strategic objectives for the future. In general, the results of the calculations showed that in all oblasts there is some progress in the context of the transition of the freshwater resource management system to an innovative model of sustainable development. This is evidenced by the obtained values of the vectors that together characterize the movement as progressive. At the same time, in the regions there is a certain imbalance between the main vectors of sustainable development, in particular in Odesa - the social component is given priority with less attention to environmental issues; in Mykolayiv - intensive use of water resources for economic purposes in general has a negative impact on the ecological situation of surface waters, in Kherson region despite the high level of water supply, in economic terms water resources are not used efficiently enough [5]. The main directions of innovative support for the development of water resources have been identified, the implementation of which will help solve the main problems of the region in the field of food, economic and environmental security.

The main directions of improving the system of investment support for innovative development of water management systems in the region are outlined, including: improvement of regulatory and legal support and development of public-private partnership, including in the form of ESCO

contracts; the use of freshwater resources for aquaculture production, which will increase the economic efficiency of the use of surface water bodies, will attract investment in the industry and strengthen food security; creating conditions for attracting foreign investment, in particular in the construction and modernization of infrastructure; intensification of work in the direction of attracting international finance: grants, participation in international programs for protection and restoration of water resources, etc.

The regularities of water supply of the territory of Odessa region in the context of freshwater resources management are investigated. The study was structured on the basis of water management zoning, which was carried out in accordance with the existing river basins (Northern, Central, Suburban (Transnistrian), South-Western, Danube water management areas). The peculiarities of economic activity and its impact on the state of freshwater resources within the selected areas are taken into account. It is determined that the Odessa region is characterized by uneven distribution of surface water reserves. The necessity of determining the reserves of investment support of the system of regional management of freshwater resources is proved. The forecast value of capital investments for environmental protection in Odessa region for 2022, which amounts to UAH 73.2 million, and the forecast value for 2022 for current expenditures for environmental protection in the region, which amounts to UAH 627.0 million, have been estimated [5].

A model of sustainable socio-humanitarian and ecologically balanced management of freshwater resources at the regional level has been developed, which takes into account innovative forms of cooperation in water use (corporatization, clustering, concession, capitalization, creation of holdings and associations) and the important role of public-private partnership. The proposed model requires the transformation of the targets of

the water complex to meet the needs of present and future generations in freshwater resources, provide a safe environment and protection from natural disasters, which should contribute to the necessary institutional and structural changes at the regional, district and community levels. The guidelines of strategic development of the system of regional management of freshwater resources are determined: actualization of public activity, ensuring productive and balanced use of natural and economic resources, including human capital, on the basis of diversification of innovative forms of relations in the management system in the context of institutional transformations.

References:

1. Envsronmental Performance Index. Ukraine. URL: https://epi.yale.edu/epi-results/2020/country/ukr

2. Goonetilleke, A.; Liu, A.; Gardner, T. Urban Stormwater Reuse: An Agenda for Sustainable Development; Global Sustainable Development Report; Brief for GSDR–2016 Update; United Nations: New York, NY, USA, 2016.

3. Indicator Assessment. Use of freshwater resources. URL: https://www.eea. europa.eu/data-and-maps/indicators/use-of-freshwater-resources-2/ assessment-2

4. REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT on the implementation of Council Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources based on Member State reports for the period 2016-2019. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ TXT/HTML/?uri=CELEX:52021 DC1000&from=EN

5. Serbov M. Innovative potential of freshwater resources of Ukraine: state, regional features and prospects of development.

Ukrainian Journal of Applied Economics. 2021. № 3. 110-120.

6. Serbov M., Hryb O., Pylypiuk V. Assessment of the ecological risk of pollution of soil and bottom sediments in the Ukrainian Danube region. Scientific Bulletin of the National Mining University. 2021. № 2. 137-144.

Боковець В.В.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця, Україна

Наумов О.О.
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах нестабільності ринку дуже важливо вміти професійно пристосовувати структуру і діяльність підприємства до впливу зовнішнього середовища. В рамках стратегічного планування та управління як організаційної системи підготовки та прийняття стратегічних рішень з основних напрямів функціонування та розвитку підприємства забезпечується максимальна адаптація до зовнішнього середовища, відомо з [1].

Зібрати воєдино весь комплекс управлінської діяльності для того, щоб забезпечити та утримати конкурентні переваги на основі адекватного реагування на зміни зовнішнього середовища дає змогу саме стратегічне управління. Обов’язковою умовою для успішного функціонування господарюючого об’єкта в умовах сучасної ринкової економіки є економічна стратегія. Виділяють п’ять основних підходів для розуміння сутності такого поняття, як стратегія розвитку підприємства, розглянуто в [2, С.162]:

1. Розгляд стратегії як плану;
2. Розгляд стратегії розвитку як певного набору рішень, завдань, цілей;
3. Розгляд стратегії як множини можливих напрямів розвитку підприємства;
4. Ототожнення стратегії розвитку зі стратегією підприємства (загальною, конкурентною, ринковою і т. ін.);
5. Розгляд стратегії розвитку як властивості стратегії на певних рівнях ієрархії, що може розвитися за сприятливих умов [2].

Кожен із цих підходів по своєму трактує поняття «стратегія розвитку підприємств», а у цілому це утворює комплексне уявлення про сутність поняття «стратегії розвитку».

Однією з важливих ознак стратегічних завдань є той факт, що їх рішення визначає довгострокову перспективу розвитку підприємства, тобто такі рішення і є стратегічними.

Налічується чимала кількість класифікацій стратегій. Зважаючи на поведінку підприємства в конкурентному середовищі, стратегії можна поділити на стратегії оперативного реагування, інновацій, диференціації, фокусування, мінімізації витрат (управління витратами), відомо з [3].

Стратегії, за формою і характером змін, які відбуваються в роботі організації поділяються на стратегії: скорочення, зростання і обмеженого зростання, а також на різноманітні функціональні варіації. Варто зазначити, що також класифікують функціональні стратегії на оборонні та наступальні.

Суть оборонної стратегії постає в підсиленні наявних позицій на ринку і запровадженні адекватних заходів у разі дій конкурента. А також у збереженні низької ціни на послуги та групи товарів, які не перевищують відповідні ціни конкурентів.

Наступальна стратегія складається з активної конкуренції та суперництва, використовуючи при цьому різні прийоми та методи. Це специфічна атака на сильних супротивників, а також на слабких конкурентів, яка має мету захопити стратегічний напрям.

При розробці стратегії розвитку підприємства необхідно враховувати особливості економічних, соціально-культурних, політичних, виробничо-технологічних та ринкових факторів зовнішнього середовища, розглянуто в [4, С.133].

Ризики при прийнятті рішень щодо розвитку підприємства супроводжуються, відомо з [5]:

- нестабільністю політичної ситуації у країні, ризиком несприятливих соціально-політичних змін у країні, регіоні, області;
- нестабільністю економічного законодавства, невизначеністю економічної ситуації, частими змінами умов інвестування, особливостями розподілу та використання прибутків;
- ризики, пов’язані із погіршенням відносин із країнами і, як наслідок, ризики, пов’язані із регулюванням зовнішньоекономічної діяльності;
- виробничо–технологічні ризики, пов’язані із складністю адаптації нової техніки і технології до діючого виробничого процесу, можливість браку тощо;
- ризики, пов’язані із неточністю, неповнотою або викривленням інформації щодо фінансового стану партнерів та інших учасників бізнесу;
- ризики, пов’язані із збалансованістю інтересів усіх учасників (власників, менеджменту, партнерів), із узгодженням загальної стратегії підприємства і його можливостей.

Виходячи з принципів функціонування господарюючих суб'єктів і характерних рис розвитку

економіки в сучасних умовах, стратегія підприємства повинна бути високоефективною, тобто приносити максимальний прибуток у результаті досягнення запланованих цілей. Очевидно, що для досягнення високої ефективності розробленої стратегії необхідно враховувати умови, в яких вона буде здійснюватися, і, виходячи з цих умов, визначати всі подальші дії.

Список використаних джерел:

1. Жихарєва В .В., Савєльєва А. М. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності. Економіка і суспільство. 2017. №9. С. 423-427.
2. Шастун С. В. Сутність та особливості розвитку стратегії підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. № 24. С.161-165.
3. Василига С. М. Особливості формування стратгій розвитку для малих підприємств. Ефективна економіка. 2020. № 1. С.31-39.
4. Юрій Е. О., Луцик І. В. Особливості формування стратегії розвитку підприємств в умовах невизначеності зовнішнього середовища . Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2018. №.6. С.131-134.
5. Сергачова А. О. Формування стратегії розвитку підприємства. Вісник Київського національного університету. 2017. № 2. С. 97-103.

Голян В.А.
доктор економічних наук, професор
директор,
Громадська організація
«Європейський аналітичний центр»,
м. Київ, Україна

Мединська Н.В.
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна

Гунько Л.А.
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ УГОД ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Специфіка формування економічного механізму природокористування полягає в тому, що переважна більшість природно-ресурсних та природно-господарських активів перебуває у державній та комунальній власності. Водночас ефективність їх використання потребує нарощення інвестиційних вливань. В умовах обмеженості фінансових можливостей держави, регіонів та територіальних громад

базового рівня суттєве збільшення залучення капітальних інвестицій у модернізацію і реконструкцію об'єктів природно-господарської та природоохоронної інфраструктури залежить від форм взаємодії власників природних ресурсів і вітчизняних та іноземних суб'єктів приватного підприємництва.

Світовий досвід показує, що такими формами взаємодії є угоди публічно-приватного партнерства. Сторонами укладання такого роду угод виступають приватні чи комунальні партнери з однієї сторони, а з іншої – бізнесові структури. В Україні інститути публічно-приватного партнерства перебувають у латентному стані у зв'язку з нерозвиненістю вітчизняного законодавства, що регулює партнерські відносини держави, громад та приватного бізнесу. Більше того, у вітчизняному законодавстві фігурує не публічно-приватне, а державно-приватне партнерство [1], що звужує ареал потенційної взаємодії між державою, територіальними громадами та приватним бізнесом.

Причиною надмірної уніфікованості партнерських відносин у сфері природокористування є те, що комунальний сектор в царині володіння та користування природно-господарськими та природно-ресурсними активами почав формуватися лише в останні роки. Фактично повноцінне формування комунального сектору у природній складовій національного багатства почалося з часу, коли був схвалений законодавчий акт, який передбачає дерегуляцію земельних відносин [2], зокрема передачу сільськогосподарських земель державної власності поза межами населених пунктів у власність об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Фактично ОТГ отримали додатковий територіальний ресурс, який може бути використаний для активізації підприємницької діяльності щодо володіння, користування та

розпоряджання природно-ресурсними активами. Це також виступає сприятливим підґрунтям для активізації партнерських відносин між комунальними підприємствами та суб'єктами приватного бізнесу, зокрема в частині розбудови індустрії поводження з відходами, очищення зворотних вод, забезпечення функціонування зрошувальних та осушувальних систем, розвитку рекреаційної діяльності.

Перераховані види діяльності вже є сферами застосування державно-приватного партнерства, тому для їх імплементації не потрібен час для внесення відповідних змін у вітчизняне законодавство. Водночас перелік видів природно-господарської та природоохоронної діяльності є надмірно уніфікованим, що не дозволяє повною мірою комерціалізувати максимальну кількість природної сировини та природних умов. Першочергового значення набуває необхідність диверсифікації сфер застосування державно-приватного партнерства у сфері природокористування, зокрема в частині агролісомеліорації, рекреаційного лісокористування, плантаційного лісорозведення, вирощування енергетичних сільськогосподарських культур. Привабливість партнерських відносин у сфері природокористування підвищиться за умови, коли урізноманітнення форм державно-приватного партнерства буде супроводжуватися модернізацією системи регуляторного впливу держави на природокористувачів, зокрема в частині податкового регулювання, стягнення штрафних санкцій, надання компенсацій та дотаційних виплат.

Тобто необхідною є інституціоналізація економічного механізму природокористування з врахуванням специфіки реалізації угод публічно-приватного партнерства (державно-приватного партнерства). Такий механізм має охоплювати

методи, інструменти та важелі регуляторного впливу на процеси господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, зокрема використання екосистемних послуг, які продукуються природними біогеоценозами, а також на приватних та державних чи комунальних партнерів, які реалізують природоохоронні та природооблаштувальні проєкти. У такий економічний механізм необхідно умонтувати комплекс інструментів, які передбачають надання податкових пільг, компенсаційних виплат та кредитних преференцій для суб'єктів підприємницької діяльності, які взяли у довгострокове користування природно-ресурсні активи та об'єкти природоохоронної інфраструктури (зрошувальні та осушувальні системи, протиповеневі та протипаводкові споруди, самозаліснені землі, малопродуктивні угіддя), і які вони використовують на умовах платності і строковості.

Виходячи з приведеного вище, сфери застосування державно-приватного партнерства мають бути розширені за рахунок тих видів діяльності, які забезпечують відновлення самопідтримуючої здатності природних біогеоценозів, а саме: впровадження технологій органічного та ґрунтозахисного землеробства на переданих у комунальну власність сільськогосподарських землях поза межами населених пунктів; екологічний реінжиніринг ренатуралізованих сільськогосподарських угідь та схилових земель, що дасть можливість упорядкувати самозаліснені території та упередити змив родючого шару ґрунту; модернізація гідротехнічних споруд по упередженню негативного впливу паводків та повеней на населені пункти та сільськогосподарські угіддя, що унеможливить еколого-деструктивний вплив стихійних лих на житлові та виробничі приміщення, а також на сільськогосподарські культури;

налагодження виробництва газоподібного та рідкого біопалива на основі утилізації відходів сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, що сприятиме продуктивному використанню лісосічних та сільськогосподарських відходів і зменшить прояви їх гниття та розкладання, які супроводжуються утворенням надмірних обсягів вуглекислого газу; розбудова індустрії рекреаційного природокористування та зеленого туризму, що сприятиме отриманню соціально-економічного ефекту від використання несировинних корисностей біогеоценозів без вилучення матеріально-речової субстанції окремих видів природної сировини [3].

Надання податкових та кредитних преференцій додасть додаткових стимулів суб'єктам приватного бізнесу щодо укладання угод стосовно отримання в користування природно-ресурсних та природно-господарських активів, зокрема об'єктів природоохоронної діяльності, котрі відграють вагоме значення у відтворенні потенціалу навколишнього середовища, нарощенні потенціалу біорізноманіття, облаштуванні природно-заповідних територій, упередженні паводків та повеней, розширеному відтворенні недеревної сировини у лісових біогеоценозах.

В умовах поглиблення децентралізації влади, зокрема завершення процесу створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), формуються додаткові фінансові можливості для стимулювання процесів створення публічно-приватних партнерств щодо користування природно-ресурсними та природно-господарськими активами як через відшкодування втрат, пов'язаних з природоохоронною діяльністю, так і надання компенсаційних виплат за примноження несировинних корисностей природних біогеоценозів.

Виходячи з того, що ОТГ отримали значний

територіальний ресурс у вигляді земель сільськогосподарського призначення, необхідно застосовувати пільги для приватних партнерів, які укладають партнерські угоди з місцевим самоврядуванням, в частині отримання земельних ділянок для розміщення об'єктів природоохоронної інфраструктури, здійснення земельних трансакцій, зміни цільового призначення земель сільськогосподарського призначення, підготовки землевпорядної документації.

Економічний механізм природокористування на рівні ОТГ в умовах реалізації угод публічно-приватного партнерства має також охоплювати комплекс стимулів для суб'єктів консультативного дорадництва, щоб вони надавали необхідну допомогу підприємницьким структурам щодо імплементації передових іноземних практик екологізації природно-господарської діяльності, зокрема застосування технологій ґрунтозахисного землеробства, впровадження методів екологічного менеджменту, застосування аутсорсингових та реінжинірингових технологій. Таку практику доцільно апробувати при організації утилізації деревних відходів (лісосічних відходів та відходів деревообробки і лісопиляння) з метою виробництва твердого біологічного палива, що дозволить зміцнити енергетичну самодостатність ОТГ через здешевлення енергетичного забезпечення потреб об'єктів соціальної та комунальної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 №2404-VI. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28.04.2021 №1423-IX. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text.

3. Карпук А.І., Миклуш Т.С., Дзюбенко О.М. Організаційно-економічне забезпечення комплексного природокористування на муніципальному рівні: інвестиційно-фіскальні аспекти. *Економіка та держава.* 2018. №9. С. 11–18.

4. Голян В.А., Мединська Н.В. Інституціоналізація економічного механізму ресурсозбереження та енергоефективного природокористування на рівні ОТГ. Проблеми економіки. 2021. №4. С. 211-216

Івахненко І.С.
доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту в будівництві,
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

Сахарова Ю.О.
студентка 4 курсу,
кафедри менеджменту в будівництві,
Київський національний університет
будівництва і архітектури
м. Київ, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Технологія Blockchain дозволяє проводити транзакції децентралізовано, розподіляючи процес з різних комп'ютерів мережі. Інформація транзакції доступна спільноті користувачів і не має ніякого центрального органу, такого як банк, наприклад. Blockchain - це технологія бази даних, яка забезпечує безпечний обмін і зберігання будь-якої інформації, завантаженої в базу даних. Blockchain досягає цього, збираючи всю інформацію в незмінні цифрові «блоки». Немає необхідності в будь-яких сторонніх посередниках для перевірки інформації, що зберігається в базі даних [1].

Будівельна галузь досить велика і включає в себе безліч компаній та інформації, якою вони обмінюються.

Для будівництва виробничого підприємства, наприклад, на різних етапах потрібно звертатися в різні компанії: проектування будівлі, проектування вентиляційних систем, комунікації, закупівля різних матеріалів, деталей, обладнання і т.д. Зараз для зберігання і ведення інформації по проекту використовуються централізовані системи. Blockchain зі своїми можливостями має великий потенціал в індустрії будівництва, при правильному застосуванні він може допомогти в управлінні проектами і ланцюгами поставок. Існуюче програмне забезпечення для управління будівництвом обмежено веденням записів і відстеженням даних, це значно полегшує ведення об'єкта, але Blockchain може дати більше.

Будівельна галузь займається в основному укладанням контрактів на тривалий термін, використання для цього Blockchain-платформи ймовірно стане поширене вже в найближчі роки. Завдяки реалізації Blockchain дані проекту можуть бути записані і оброблені більш ефективно. За допомогою даної технології можна відстежувати дані в режимі реального часу, оновлювати інформацію про вартість проекту, при цьому не вдаючись до допомоги третьої особи. Це може спростити процес оплати. Отже, Blockchain також можна розглядати як оновлення програмного забезпечення для будівельної галузі [2].

Крім цього, Blockchain допоможе оптимізувати процес закупівель, знизити рівень фрагментації, складності проектів, раціонально розташовувати ресурсами і моніторити процес на кожному етапі. Технологія Blockchain також може допомогти в прогнозуванні попиту і підвищити відповідальність.

Перевага впровадження Blockchain в будівництво: ефективне використання часу в режимі реального часу;

вирішення проблем, пов'язаних з платежами; своєчасне завершення угод; підвищення прозорості та безпеки процесів; автоматизація процесів і підвищення їх ефективності; економія коштів і підвищення контролю над проектними витратами; інспекція будівель і систем; скорочення судових процесів.

З огляду на всі ці переваги, вважається що повноцінна реалізація Blockchain-платформ в галузі будівництва буде не тільки ефективною і вигідною, але й стане справжньою революцією в цьому сегменті. Ця модернізація являє собою суміш цифрової революції і трансформації бізнес-процесів [3].

Blockchain постійно привертає до себе все більше уваги завдяки своїй універсальності. В певному сенсі, це може допомогти в будівництві і підвищити прозорість кожного типу угоди і транзакції в рамках будь-якого проекту будівництва.

Будівництво - це «земля суперечок», більшість з яких нерозривно пов'язані з платежами. Технологія Blockchain може функціонувати як довірений адміністратор з питань контрактів, надаючи безпомилковий процес їх створення і контролю. Смарт-контракт - це не що інше, як цифровий протокол, побудований в мережі Blockchain для реалізації умов договору. Кожен вузол містить всю необхідну інформацію про договірні угоди та умови, при яких договір буде вважатися виконаним [4].

Смарт-контракти можуть допомогти будівельній галузі позбутися посередницьких сторін, оскільки вони функціонують в рамках концепції if/then. Якщо муляр закінчив роботу зі стінами, він просить її проінспектувати. Якщо перевірка пройшла успішно,

муляр отримує оплату. Смарт-контракти можуть обробляти ці схеми if/then. Вони можуть бути вбудовані в Blockchain, а криптовалюта може використовуватися для фінансового забезпечення цих контрактів [5].

У той час як більшість рухається до розумних міст майбутнього, збільшення зв'язності і доступності інформації може значно прискорити узгодження нових інвестицій в інфраструктуру. Наприклад, урядовий орган може швидко сформувати завдання, що відображає збільшення транспортних потоків в певній галузі, використовуючи дані датчиків, отримані з Blockchain. Це дозволило б швидше інвестувати в будівництво дорожніх покриттів, в заходи по зниженню трафіку або в інші засоби.

В багатьох країнах земельні суперечки є цілком звичайною справою. Незмінна запис про власність має певні переваги в доказі права власності. Індія входить до числа країн, які випробували використання блокчейна в реєстрації земельних прав. У всьому світі будівельна галузь відстає від розвитку сучасних технологій мінімум на **50 років**, так як майже кожен проект *є «унікальним»* в своєму роді і не має аналогів, на відміну від продуктів і послуг, що випускаються у виробничій галузі.

Прискоренню темпів зростання будівельної галузі сприяє впровадження технології Blockchain і смарт-контрактів , які базуються на ній. Розглянемо додаткові переваги впровадження Blockchain технологій в будівельну галузь [6]: захист пайовиків від фінансових втрат; виключення можливості «подвійного» продажу об'єктів нерухомості; збільшення доступності даних; прискорення документообіг в 10+ раз; зменшення процентної ставки по кредитах; відстежувати терміни реєстрації договорів;

перераховування відсотку від угоди в компенсаційний фонд; зменшити ціни на житло.

Впровадження технології Blockchain в управлінський процес будівельним підприємством, з одного боку, дозволяє контролювати та забезпечувати безпеку системи від втрати даних або шахрайства, підвищуватиме ефективність внутрішнього та зовнішнього документообігу, а з іншого — технологія Blockchain вимагає розвитку технологій, досліджень та технічної підтримки інформаційної системи підприємства, що спонукає збільшення вимог до кваліфікації співробітників; порушує проблеми пов'язані з податковими, юридичними та нормативно-правовими питаннями.

Список використаних джерел:

1. Табунщиков, Ю.А. Цифровизация экономики — тенденция глобального масштаба // Энергосбережение. 2018. № 7
2. Яськова Н.Ю. Имитация реформ долевого строительства как сдерживающий фактор неизбежной системной трансформации отрасли // Известия вузов. Инвестиции. Строительство. Недвижимость. 2019. Т. 9. № 2. С. 296–303.
3. Ледин С. В. Концепция «электроэнергия – товар» как катализатор развития Smart Grid [Текст] / С. В. Ледин // Автоматизация в промышленности. – 2012. – № 4. – С. 4.
4. Олійник Д.І. Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи : аналіт. доповідь / Д. І. Олійник. – К. : НІСД, 2018. – 52 с.
5. Miglena Stoyanova Good Practices and Recommendations for Success in Construction Digitalization // TEM Journal. - 2020. - № 1. - p. 42-47. - doi: 10.18421 / TEM91-07.

6. Цифрова адженда України — 2020 (“Цифровий порядок денний” — 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти “цифровізації” України до 2020 року / HITECH office. 2016. грудень. 90 с. URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf.

Ланська С.П.
доцент кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Інститут підготовки кадрів державної
служби зайнятості України
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Розвиток сучасного глобального світу характеризується процесами переходу до інформаційного суспільства й економіки знань, посиленням цифровізації (цифрової трансформації), що обумовлює радикальні зміни, які формуватимуть соціально-економічний розвиток держав.

Цифровізація (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо; це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів); перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн).

Під *цифровою трансформацією* слід розуміти перетворення наявних аналогових (іноді електронних) продуктів, процесів та бізнес-моделей організації, в основі якої лежить ефективне використання цифрових технологій.

Цифрові технології : Інтернет речей, роботизація та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні

технології, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо [1].

Цифровізацію доцільно розглядати як інструмент, а не як самоціль. За системного державного підходу цифрові технології стимулюватимуть створення робочих місць, підвищення продуктивності, темпів економічного зростання та якості життя громадян України.

Так, у «Цифровій адженді України» та Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України сформульовано основні принципи цифровізації. Дотримання цих принципів є визначальним для створення й реалізації переваг, що їх надають цифрові технології, та користування цими перевагами.

Принцип №1. «Цифровізація» України має забезпечувати кожному громадянинові рівні можливості доступу до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Принцип №2. «Цифровізація» має бути спрямована на створення переваг у різноманітних аспектах повсякденного життя (підвищення якості охорони здоров'я, створення нових робочих місць, розвитку підприємництва, сільського господарства, транспорту, захисту навколишнього середовища і керування природними ресурсами, підвищення культури, сприяння подоланню бідності, запобігання катастроф тощо).

Принцип №3. «Цифровізація» – це механізм (платформа) економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності від використання цифрових технологій. Такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються «цифровізації», будуть повністю інтегровані в національні та регіональні стратегії і програми розвитку.

Принцип №4. «Цифровізація» України має сприяти розвитку інформаційного суспільства, засобів масової інформації, «креативного» середовища та «креативного» ринку тощо.

Принцип №5. «Цифровізація» України має орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності і т. д., співробітництво та взаємодію на регіональних ринках.

Принцип №6. Стандартизація – основа «цифровізації» України, один із провідних чинників її успішної реалізації. Стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни. Розробка і використання відкритих, функціонально сумісних недискримінаційних стандартів є базовим елементом розвитку та поширення цифрових технологій.

Принцип №7. «Цифровізація» України має супроводжуватися підвищенням довіри та безпеки при використанні ІКТ. Зміцнення довіри, включаючи інформаційну безпеку, кібербезпеку, захист конфіденційності персональної інформації, недоторканності особистого життя та прав користувачів ІКТ, є передумовою одночасного розвитку та безпеки «цифровізації».

Принцип №8. «Цифровізація» має стати об'єктом фокусного та комплексного державного управління. Державне управління та політикум мають відігравати провідну роль у розробці, просуванні, впровадженні всеосяжних національних «цифрових» стратегій [2, с. 5-6].

Цифровізація сприяє виникненню багатьох переваг, що знаходять прояви у численних мультиплікаційних ефектах

за умов приєднання до єдиного інформаційного простору всіх ланок виробництва. При цьому її вплив на економіку та суспільство не є однозначним. Головним ризиком цифрової трансформації економіки є ймовірність зростання рівня безробіття.

За оцінками McKinsey & Co, у світі до 2030 р. через розвиток штучного інтелекту й автоматизації процесів без роботи опиняться від 400 до 800 млн. осіб (від 15% до 30% світової робочої сили) [3]

Слід зауважити, що цифровізація не лише призводить до зникнення професій та зменшення використання людської праці, а й створює нові галузі (сектори, професії), надаючи нові можливості для реалізації навичок і талантів людини. Наприклад, згідно з висновками дослідження McKinsey's Paris office, Інтернет-технології знищили 500 тис. робочих місць у Франції за попередні 15 років, але водночас створили 1,2 млн інших. Тобто замість одного знищеного робочого місця створювались 2,4 нових [1].

Згідно оцінки Віце-прем'єр-міністра – Міністра цифрової трансформації України М. А. Федорова, «цифрова трансформація нашої країни – це, в першу чергу, зручність для громадян… Це також зміни, спрощення, перетворення і часто ліквідація певних галузей та напрямків. Тому важливо побудувати ефективний менеджмент на рівні всієї держави» [4].

Державна стратегія раннього запобігання ризикам зменшення кількості робочих місць має декілька рівнів реалізації:

- освітянський, тобто створення академічних програм та освітянської інфраструктури для планової підготовки кадрів під нові спеціальності;
- програми перекваліфікації громадян та програми адаптації громадян;

- структурні ініціативи: оновлення державного класифікатора професій, тобто розробка та затвердження переліку цифрових професій (на основі вимог ринку праці, цифрових трендів), їх запровадження у профільних навчальних закладах [1].

За даних умов саме держава є основним гравцем у цифровому просторі. Використовуючи і створюючи попит на сучасні IT-рішення, впроваджуючи найсучасніші електронні адміністративні послуги та інноваційні моделі, державні установи мають бути прикладом щодо переходу до цифрових технологій для всієї України. Використання в державному сегменті цифрових та мобільних робочих місць наближує службовців до суспільства, надає їм можливості щодо якіснішого виконання своїх функцій, а також заощаджує значні кошти.

У майбутньому успішними стануть ті країни, які зламають бар'єри між людьми, робочими місцями й технологіями та розширять можливості своїх громадян, надавши їм можливість бути ефективними та творчими незалежно від місцезнаходження.

Список використаних джерел:

1. Україна 2030 – країна з розвинутою цифровою економікою / Український ін-т майбутнього. URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu. Html#6-2-10 (дата звернення : 12.12.2021)
2. «Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020)». ГС «ХАЙ-ТЕК ОФІС УКРАЇНА», 2016.
3. Manyika James, Kevin Sneader. AI, automation, and the future of work: Ten things to solve for. McKinsey Global

Institute. 2018. URL: https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/ai-automation-and-the-future-of-work-ten-things-to-solve-for?fbclid=IwAR1rSq Qg294 N4 SU3Gl8mk8wM-Y98FkwD7Kf5EmgfJFrPl518sQSSY6DrE9A (дата звернення : 12.12.2021)

4. Цифровізація – це поступове перетворення усіх державних послуг на зручні онлайн-сервіси. Рівненська обласна державна адміністрація. 19.05.2021. URL: https://www.rv. gov.ua/news/cifrovizaciya-ce-postupove-peretvorennya-usih-derzhavnih-poslug-na-zruchni-onlajn-servisi (дата звернення : 12.12.2021)

Ляшенко В. І.
доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу проблем регуляторної політики
і розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

Трушкіна Н. В.
кандидат економічних наук,
старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу проблем регуляторної політики
і розвитку підприємництва
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В РУМУНІЇ

В останні роки країни світу усвідомили необхідність переходу до кластерної моделі національної економіки. Про це свідчить передовий досвід США, Японії, Китаю, Німеччини, Швеції, Фінляндії, Нідерландів, Польщі, Чехії [1-5] тощо. На даний момент у зарубіжних країнах діють різні види кластерних структур, а саме транскордонні [6-7], транспортно-логістичні [8-10], аграрні [11-13], енергетичні [14], IT [15], туристичні, інноваційні. У Європі існує понад 3000 спеціалізованих кластерів, таких як Imago-Mol. За експертними оцінками, ці інноваційні бізнес-екосистеми забезпечують у Європейському Союзі створення 54 млн робочих місць.

Румунія не є винятком. Для реалізації завдань Національного плану регіонального розвитку Румунії та відповідного Національного Агентства Регіонального Розвитку було сформовано вісім регіонів, метою яких стало створення мережевих структур і кластерів. Для цього виду співпраці в Румунії було надано фінансову підтримку ЄС, а також забезпечувалося методологічне керівництво з боку ОЕСР через італійські кластерні структури. Досвід італійсько-румунського співробітництва на регіональному рівні свідчить про перспективність та ефективність обміну досвідом і передачі знань у сфері ділової активності, подолання кризи у депресивних регіонах. Кластеризація економіки Румунії розпочалася з 1998 р. У період 1999-2001 рр. кластеризація підтримувалась ззовні програмою Interreg II, а у 2001-2004 рр. виконувалася у межах програми Weid (FP5). Подальший розвиток румунських кластерів здійснювався за допомогою програм ЄС – FP6 і FP7. Варто зазначити, що більшу частину промислових кластерів у Румунії сформовано за прикладом італійської моделі «промислових округів», у рамках яких об'єднуються малі компанії або мікрофірми.

Відповідно до специфіки румунського підходу до кластеризації економіки у рамках виконання Програми інноваційного розвитку у країні виділено “Public Clusters” («державні» кластери), куди входять об'єднання таких сформованих державою компаній, як технологічні та наукові парки, бізнес-інкубатори, науково-дослідні центри тощо. Крім того, виділено “Natural Clusters”, тобто природні кластери (наприклад, кластери автомобілебудування, нанотехнологій, IT-індустрії), функціонування яких орієнтовано на створення додаткової вартості у певній сфері. За галузевою приналежністю кластерні структури у Румунії здебільшого сформовано в IT-секторі, смарт-спеціалізації,

агропромисловому комплексі, енергетиці, машинобудуванні та інженерії, біотехнології та медицині, туристично-рекреаційній сфері, деревообробці, креативній індустрії.

На теперішній час у Румунії налічується 51 кластер, 47 найактивніших об'єднані в асоціацію Clustero. Міністерством освіти та науки Румунії започатковано Програму фінансування проєктів для організації та розвитку інноваційних кластерів і Проєкт для підтримки інноваційних кластерів. Окремо виділяється підтримка зростанню доданої вартості, що створюється сектором ІКТ, та інновацій у цій галузі за рахунок розвитку кластерів (900 тис. євро) і POC 2014–2020 (7 млн євро), POC/PI2.2/OS2.2/Action 2.2.1 (4 млн євро)[16].

Прикладом успішного кластерного розвитку Румунії можна назвати модернізацію автомобільної індустрії. На початку 1990-х рр. автомобільна індустрія країни переживала період стагнації і навіть розвалу. Однак на початку 2000-х рр. завдяки кардинальній реструктуризації, інноваційному розвитку, залученню прямих іноземних інвестицій, мережевій взаємодії автомобільний сектор промисловості Румунії відновився як новий глобальний постачальник недорогих автокомпонентів для великих виробників (Renault, Michelin, Bosch).

Іншим прикладом дієвої реалізації кластерних ініціатив у Румунії є формування IT-кластера (Cluj IT Cluster, м. Клуж-Напока), який включає організації у сфері інформаційних технологій (постачальники програмних послуг і рішень, університети та науково-дослідні інститути, державні органи, інші організації-каталізатори тощо). Головна місія функціонування даної кластерної структури полягає у тому, щоб стати одним із найбільш надійних постачальників з Центральної та Східної Європи інноваційних IT-послуг і продуктів, а також систем організаційної підтримки. Завданням кластера є просування

інновацій у процесах, дизайн продуктів для підвищення конкурентоспроможності на європейському і міжнародному рівні, формування культури взаємодії, заснованої на довірі та надійності, просування румунського ринку IT-послуг, заснування довготривалих публічно-приватних партнерств на взаємну вигоду членів кластеру та суспільства загалом. IT-кластер зміг перетворитися на мережу з більш ніж 80 членами без державної підтримки, а завдяки активній присутності на Європейській платформі кластерного співробітництва, членству в Європейському альянсі МСП у галузі ІКТ тощо.

У деревообробному секторі Румунії створено регіональний кластер деревини Pro Wood, першочерговими завданнями якого є розробка продуктів і послуг, участь та/або ініціювання проєктів інновацій і розвитку, розроблення чіткої кластерної політики і законодавчих проєктів.

Серед ключових завдань підтримки розвитку кластерних структур у Румунії можна вказати такі: сприяння науково-дослідним розробкам та впровадження новітніх технологій; зміцнення інноваційних екосистем та інноваційного потенціалу регіонів; підтримка інтернаціоналізації і передового досвіду членів кластеру, структур співробітництва між компаніями або між галузями та наукою; промоція підприємництва, стартапів і масштабування.

Для подальшого розвитку кластерних утворень у Румунії необхідно розробити комплекс заходів, а саме: стимулювання експорту шляхом інтернаціоналізації; формування принципово нових ланцюгів доданої вартості, інтегрованих у вертикальні галузі; стратегування діяльності; сприяння фінансуванню інноваційних проєктів для передачі технологій на основі механізму публічно-приватного партнерства та із залученням приватних інвестицій;

використання інструментів кластерного менеджменту; розроблення інструментарію, який може підтримувати ефективні процеси розподілу ресурсів між учасниками кластеру; підготовка кадрів; формування належної організаційної культури. Впровадження цих заходів доцільно здійснювати за допомогою Європейської платформи кластерного співробітництва та у рамках Європейської програми удосконалення кластерів, Акції ЄС «Cluster Go International», Програми єврокластерів на період 2021-2027 роки.

Перспективи подальших досліджень полягають у теоретичному узагальненні існуючих підходів до трактування поняття «регіональна кластерна політика».

Список використаних джерел:

1. Trushkina N., Shyposha V. Cluster Initiatives as a Mechanism for Modernizing the National Economy: Adaptation of European Practice. *Moderní aspekty vědy*: XIV Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. Str. 590-601.

2. Драчук Ю.З., Трушкіна Н.В., Шипоша В.А. Застосування міжнародного досвіду формування кластерних структур у сучасних умовах регіонального розвитку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Економіка і менеджмент*: зб. наук. пр. / Міжнародний гуманітарний ун-т. Одеса: Гельветика, 2021. Вип. 50. С. 18-30. https://doi.org/10.32841/2413-2675/2021-50-2.

3. Trushkina N., Shyposha V. Clustering of the national economy as an effective tool for the sustainable development of European Countries. *Three Seas Economic Journal*. 2021. Vol. 2. No. 4. P. 63-70. https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-4-11.

4. Trushkina N. Cluster model of USA's national economy development. *Scientific Foundations in Economics and Management*: Collective monograph. Boston: Primedia eLaunch, 2022. P. 146-153. https://doi.org/10.46299/ISG.2022. MONO. ECON.1.3.2.

5. Трушкіна Н. Реалізація державної кластерної політики в Чехії: інституційні та організаційно-економічні засади. *Moderní aspekty vědy*: XVIII Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. Str. 409-425.

6. Liashenko V., Trushkina N. Institutional Principles of Formation of Cross-border Transport and Logistics Cluster in the Conditions of Digital and Sustainable Development. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2021. Vol. 2. No. 3. P. 90-100. https://doi.org/10.30525/2661-5169/2021-3-14.

7. Liashenko V., Trushkina N. Cross-border transport and logistics cluster as an effective form of cooperation between the regions of Ukraine and Visegrad Four. *Visegrad Group: a form of establishment and development of European integration*: collective monograph / edited by A. Krysovatyy, T. Shengelia; Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, West Ukrainian National University. Tbilisi: Publishing House "Universal", 2021. P. 265-288.

8. Trushkina N., Dzwigol H., Kwilinski A. Cluster Model of Organizing Logistics in the Region (on the Example of the Economic District "Podillya"). *Journal of European Economy*. 2021. Vol. 20. No. 1. P. 127-145. https://doi.org/10.35774/ jee2021.01.127.

9. Liashenko V., Ivanov S., Trushkina N. A Conceptual Approach to Forming a Transport and Logistics Cluster as a Component of the Region's Innovative Infrastructure (on the Example of Prydniprovsky Economic Region of Ukraine). *Virtual Economics*. 2021. Vol. 4. No. 1. P. 19-53. https://doi.org/10.34021/ ve.2021.04.01(2).

10. Ляшенко В., Трушкіна Н. Регіональні особливості формування транспортно-логістичних кластерів в економічних районах України. *Economic and Legal Principles of Economic Growth in the Post-Crisis Period*: collective monograph / Edited by Yu. Pasichnyk; Academy of Economic Science of Ukraine. Austria, Steyr: Shioda GmbH, 2021. P. 113-134.

11. Прокопишин О., Пушак Г., Трушкіна Н. Організаційно-економічний механізм управління розвитком кластерних структур в агропромисловому комплексу економічних районів України. *Věda a perspektivy*. 2021. № 7(7). Str. 175-188. https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-7(7)-175-188.

12. Прокопишин О.С., Трушкіна Н.В. Агрокластери як ефективна модель взаємодії стейкхолдерів в умовах глобальних трансформацій. *Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств*: тези доповідей XIV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29-30 листопада 2021 р.) / під заг. ред. С.А. Меховича; НТУ «Харківський політехнічний інститут». Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 2021. С. 69-72.

13. Прокопишин О.С., Трушкіна Н.В. Агрокластери як мережева форма партнерства: досвід Польщі. *Martial Law – Challenges in Modern Science*: Abstracts of the 31st International Scientific and Practical Conference (Poland, Warsaw, 12-13, April 2022). Warsaw: Myśl Naukowa, 2022. P. 107-114.

14. Trushkina N., Pahlevanzade A., Pahlevanzade A., Maslennikov Ye. Conceptual provisions of the transformation of the national energy system of Ukraine in the context of the European Green Deal. *Polityka Energetyczna – Energy Policy Journal*. 2021. Vol. 24. Iss. 4. P. 121-138. https://doi.org/10.33223/epj/144861.

15. Borodina O., Trushkina N. The cluster approach to the digitalization of public governance in the regional strategy:

international practice and Ukrainian realities. *Economics & Education*. 2021. Vol. 6. No. 4. P. 12-22. https://doi.org/10.30525/2500-946X/2021-4-2.

16. Національна програма кластерного розвитку до 2027 року. Концепція. Орієнтири розвитку. Рекомендації / О. Юрчак та ін. Київ: АППАУ, Платформа Industry4Ukraine, 2020. 76 с.

Павлюк О. О.
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних фінансів ,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Красновська Є. Г.
студентка,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Шопперт Я. Д.
студентка,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ЧОМУ ПРИБУТОК АКЦІОНЕРІВ Є ОСНОВНОЮ ЦІЛЛЮ БІЗНЕСУ?

В умовах ринкової економіки, більшість сучасних підприємств спрямовує свою діяльність на отримання прибутку, що на тривалий період часу визначало основну мету фінансового менеджменту. Максимізація прибутку підприємства випливає зі статистичних мікроекономічних моделей, тому більшість практикуючих менеджерів, опираючись на це правило, часто зазнають невдач. В цій статті ми б хотіли навести власне переконання, чому правило максимізації прибутку містить у собі багато недоліків, здатних принести більше шкоди, ніж користі. Теоритичною базою нашої доповіді є теорія, що була написана в ессе Мілтона Фрідмана «Соціальна відповідальність бізнесу полягає в збільшенню його прибутку» [1].

Перш ніж зазначити чому значний обсяг прибутку підприємства не завжди забезпечує нарощування його фінансового потенціалу, розглянемо фундаментальні поняття науки мікроекономіки: для того, щоб максимізувати прибуток, підприємство буде збільшувати випуск продукції до того моменту, поки додаткові витрати на виробництво додаткової продукції не зрівняються з граничним доходом від її продажу. Аналізуючи певну економічну ситуацію на підприємстві за допомогою правила максимізації прибутку, можна визначити найбільш вигідні альтернативи для випуску продукції, а також спрогнозувати короткочасну перспективу компанії на ринку. Однак, перелік цих переваг, все одно, не дає змогу цьому правилу зайняти лідируючі позиції у сучасному фінансовому менеджменті. Причиною цього є те, що правило має сенс тільки до тих пір, поки додаткові витрати дорівнюють додатковим доходам. Проте, коли цю рівність буде порушено, і маргінальні витрати почнуть перевищувати маргінальні доходи прибуток почне зменшуватись [2].

Важливим недоліком є те, що дана економічна модель не враховує один з головних факторів, що завжди береться до уваги під час прийняття фінансових рішень - фактор часу, що в свою чергу не дає стійку базу для визначення подальших дій, чи то короткострокових , чи то довгострокових. Досить часто менеджери приймають різні види рішень, але і в цьому випадку модель максимізації прибутку не дає підстав, на яких можна було б спрогнозувати ризики та визначитися з подальшими діями. Підсумовуючи, варто зазначити, що нераціональне використання даного методу може привести до втрати фінансової рівноваги суб'єкта господарювання, а в подальшому відобразиться на конкурентноспроможності підприємства на ринку, що буде прийнято до уваги інвесторів і вплине на ринкову оцінку.

На зміну недосконалому методу максимізації прибутку, сучасні підприємства все більше надають перевагу та популяризують теорію максимізації багатства акціонерів. Як було наведено вище, наші переконання базуються на «правилі Фрідмана» або теорії акціонерів. Мілтон Фрідман стверджував, що корпорації повинні «вести бізнес відповідно до бажань своїх акціонерів, які, як правило, будуть заробляти якомога більше грошей, дотримуючись своїх основних правил суспільства, як тих, які втілені в законі, так і тих, які втілені в етичних звичаях". В доктрині Фрідмана акціонери характеризуються як економічний двигун організації та єдина група, перед якою фірма несе соціальну відповідальність. Теорія акціонерів прирівнюється до впливового погляду на роль бізнесу в суспільстві, який висуває ідею про те, що єдина відповідальність менеджерів полягає в тому, щоб якнайкраще служити інтересам акціонерів, використовуючи ресурси корпорації для збільшення багатства останнього, домагаючись прибутку. Згідно з цією теорією, така поведінка, що здійснюється в рамках обмежень закону і без обману або шахрайства, була б корисною для суспільства в цілому [1].

Дивідендна політика повинна розглядатися як одне з основних фінансових завдань компанії, адже, в свою чергу, це призведе до максимізації капіталу власників. В такому випадку підвищення ринкової вартості самого об’єкта господарювання залежить не від зростання поточного прибутку, а від зростання ринкової ціни акцій, що в подальшому вплине на фінансовий потенціал підприємства, його максимальну ефективність господарювання та досягнення високого рівня добробуту власників. Така політика суттєво впливає на структуру і фінансування компанії, іноді це навіть може передбачати тимчасове скорочення об’ємів прибутку, але в майбутньому гарантує стабільну перспективу розвитку підприємства [3].

Фінансовий менеджмент являється інструментом, за допомогою якого здійснюються заходи, спрямовані на вдосконалення фінансового становища підприємства та досягнення максимальних результатів, а також для привернення уваги акціонерів та інвесторів:

1. Ефективна реалізація фінансової політики та інвестування господарської діяльності, що призведе до достатнього стабільного обсягу фінансових ресурсів у процесі діяльності підприємства.
2. Оптимальне та раціональне використання та вкладення фінансових ресурсів за їх основним призначенням у процесі господарювання, що в майбутньому дасть можливість сформувати потужний фінансовий потенціал.
3. Забезпечення постійної платоспроможності підприємства завдяки управлінню грошовими ресурсами підприємства та підтримки ліквідності на рівні, що забезпечує постійну платоспроможність.
4. Ефективне управління активами підприємства, що сприяє максимізації чистого прибутку завдяки залученню необхідного обсягу позикових ресурсів, вибору напрямів операційної та фінансової діяльності, ефективної дивідендної політики.
5. Стабільна фінансова рівновага підприємства у процесі його діяльності, що включає в себе фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, які забезпечуються формуванням оптимальної структури фінансових ресурсів і активів, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб.

Проте, виконати всі ці пункти в повному обсязі досить складно, адже тільки при збалансуванні всіх систем та визначенні пріоритетів з основними цілями підприємства, можна досягти компромісу. Це підвищує ефективність

процесу досягнення мети і виконання завдань фінансового менеджменту [4].

Підсумовуючи , можна сказати, що під час постановки головної мети підприємства завжди виникає питання: що буде краще, максимізувати прибуток підприємства чи збагатити добробут акціонерів? Звичайно, варто пам'ятати, що головна мета підприємства - це прибуток, і вибір методики для збагачення залишається за менеджерами підприємства, але варто враховувати ризики, які пов'язані з кожним методом. Використовуючи правило максимізації прибутку в короткостроковій перспективі фактором ризику можна знехтувати, але у довгостроковій – ризик невизначеності відіграє важливу роль, тому що акціонери інвестують свої гроші в надійні компанії зі стабільним фінансовим розвитком і бажають спостерігати за збільшенням їхнього багатства. Тому використання методу збільшення добробуту акціонерів є запорукою довіри з боку інвесторів, причиною вкладення в господарство грошових ресурсів, що веде за собою здорожчання ринкової вартості акцій та підвищення репутації компанії на ринку.

Список використаних джерел:

1. Олійник О. О. Соціальна відповідальність [Електронний ресурс] / О. О. Олійник // Рівне. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://ep3.nuwm.edu.ua/11226/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.%20%D0%9E%D0%BB%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E.%D0%9E..pdf.

2. Сарай Н. І. МІКРОЕКОНОМІКА [Електронний ресурс] / Наталія Ізидорівна Сарай // ТЕРНОПІЛЬ. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9419/1/%D0%9C%D1%96%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D0%A1%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B9%20%D0%9D.%D0%86..pdf.

3. Довгань Л. Є. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15973/5/%D0%9D%D0%9F_%D0%9A%D0%A3%D0%A0.pdf [Електронний ресурс] / Л. Є. Довгань, І. П. Малик, М. В. Шкробот // КИЇВ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15973/5/%D0%9D%D0%9F_%D0%9A%D0%A3%D0%A0.pdf.

4. Кнейслер О. В. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ [Електронний ресурс] / О. В. Кнейслер, В. В. Клочан, П. А. Стецюк // Житомир. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/9657/3/Finansoviy_menedzment_2018_320.pdf.

СЕКЦІЯ 3.

ПРАВО

Вертепна К.О.
судовий експерт сектору економічних досліджень ВТГЕД,
Запорізький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
м. Запоріжжя, Україна

Мартиненко О.П.
провідний фахівець ВЗДЦ
Чернівецький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
м. Чернівці, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Бюджетна система є доволі важливим економічним регулятором не тільки в Україні, а й у всьому світі. Ефективність функціонування країни залежить від правильної побудови бюджетної системи. Відповідно Бюджетного кодексу України бюджетом є план формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань

та функцій, які здійснюються органами державної влади та місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1].

Державний бюджет – це основний загальнодержавний фонд централізованих коштів, за допомогою якого наша країна концентрує певну частину валового внутрішнього продукту та централізовано розподіляє її на розвиток національної економіки для соціального захисту населення, утримання органів державної влади та управління, а також оборони країни. Державний бюджет кожний фінансовий рік розглядається Верховною Радою України та затверджується як закон [2].

Відповідно законодавства (постанова КМУ від 28.02.2002 року № 228) встановлюється порядок складання, розгляд та затвердження вимог кошторису бюджетних установ. Розпорядники коштів одержують бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторисів [3].

Кошторис є основним фінансовим документом, яким на бюджетний період встановлюється повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків. Він також спрямовує обсяг визначених коштів відповідно до бюджетних призначень. Кошторис складається з загального та спеціального фондів, які контролюється Державною казначейською службою України. Розпорядники коштів несуть відповідальність за управління бюджетними асигнуваннями і виконанням вимог, встановлених законодавством.

Законодавство України регламентує наступні принципи функціонування бюджетної системи: єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності, прозорості та відповідальності учасників [4].

Останнього часу, стають дедалі масштабнішими порушення законодавства в сфері використання бюджетних коштів, виявлені контролюючими органами.

Порушення з невиконання своїх посадових обов'язків відповідальними працівниками органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки ставить під загрозу ефективність управління державними фінансовими ресурсами.

Від правомірності функціонування всіх ланок бюджетної системи та законності дій учасників процесу залежать обсяги фінансування національних цільових програм та рівень соціального захисту населення. Злочини, що вчиняються під час виконання бюджету за видатками, що пов'язані з незаконним використанням державних коштів набули найбільшого поширення.

Основними кримінальними правопорушеннями у бюджетній сфері є:

- порушення законодавства про бюджетну систему України;
- нецільове використання бюджетних коштів;
- привласнення, розтрата або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем;
- порушення процедури державних закупівель тощо.

Для виявлення протиправної економічної діяльності та збору доказів з кримінальних справ необхідні спеціальні пізнання у галузі фінансів, економіки, оподаткування та бухгалтерського обліку.

Однією з форм використання спеціальних економічних знань у кримінальному судочинстві є проведення судової

економічної експертизи. Це обумовлено тим, що результати економічного дослідження у вигляді висновку експерта є одним із джерел доказів у кримінальному провадженні.

При проведенні економічної експертизи використання бюджетних коштів досліджують:

- документи бухгалтерського обліку та звітності;
- структуру та оцінку активів;
- первинні документи;
- бюджетні запити, кошторис, план асигнувань;
- регістри синтетичного та аналітичного обліку та звітності;
- фінансово-господарські операції тощо.

Один із принципів, на якому стоїть бюджетна система України – ***принцип цільового використання бюджетних коштів***. Тобто бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями [4].

Експерту-економісту потрібно порівняти дані запланованих в бюджетному запиті обсягів призначень із загального фонду бюджету з даними зведеної фінансової звітності щодо проведених касових видатків із загального фонду бюджету за попередній звітний період. Також перевіряються установчі та реєстраційні документи і зміни до них: кошториси; договори, складені в письмовій формі; письмова кореспонденція, що змінює або доповнює зміст господарської операції та документи, в яких затверджена облікова політика установи. Перевірка правильності документального та бухгалтерського відображення господарських операцій в системі обліку і звітності бюджетної установи вирішує питання про ступінь точності і повноти бухгалтерських записів документального оформлення господарських операцій за економічною сутністю і правовою обґрунтованістю.

Отже, орган який призначає судово-економічну експертизу, повинен надати на дослідження експерту всю документацію зазначену в акті перевірки, а саме: первинні документи (завірені належним чином), кошториси, бюджетні запити, регістри синтетичного та аналітичного обліку, зібрані всі дійсні облікові та фінансові документи.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text.
2. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах ітаблицях): навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2020. – 272 с. URL:http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2915/1/Myskiv_B5.pdf.
3. Порядок складання, затвердження та виконання кошторису визначається Положенням «Про порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228 Київ URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF#Text.
4. Перепічка П. Нецільове використання бюджетних коштів: економічний зміст, проблемні питання та шляхи їх розв’язання Фінансовий контроль. 2010. – №3 (56). С. 18-23.

Гаврилюк Л.В.
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії проблем
правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства
Державний науково-дослідний інститут МВС України
м. Київ, Україна

ПРОЦЕСУАЛЬНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. У нормах КПК України чітко визначено, що належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (ст. 85 КПК України). Тобто допустимість доказів – це їх придатність для використання у кримінальному процесі за формальними ознаками, на відміну від вимоги щодо належності, тобто придатності для використання за змістом[1].

Відповідно, визначена в КПК України процесуальна форма отримання цих фактичних даних, яка виведена за межі поняття доказу, розкриває сутність допустимості доказів, що характеризується процедурою його отримання сторонами кримінального провадження.

Отже, застосування слідчим норм кримінального процесуального законодавства повинно здійснюватися у такій формі її реалізації, яка організовує всі необхідні у справі процесуальні, слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії. А чітке виконання та дотримання норм КПК України під час досудового розслідування сприятиме належному формуванню доказової бази в кримінальному провадженні.

Зазначимо, що згідно зі ст. 3 КПК України кримінальне провадження охоплює досудове розслідування, судове провадження та процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого КК України. За загальним правилом, досудове розслідування починається з моменту внесення слідчим відомостей до ЄРДР, крім випадків, коли ознаки кримінального правопорушення виявлено на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України (в такому випадку досудове розслідування розпочинається негайно, відомості про нього вносяться до ЄРДР за першої можливості). У невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведений лише огляд місця події, після чого відомості про кримінальне правопорушення вносяться невідкладно після завершення огляду. Тому наголосимо, що формування доказової бази у кримінальному провадженні, а відповідно й надання попередньої правової кваліфікації кримінального правопорушення із зазначенням статті закону України про кримінальну відповідальність, відбувається до початку

досудового розслідування, тобто до моменту внесення відомостей до ЄРДР. На підставі цього слідчий має прийняти рішення про наявність або відсутність вчиненого кримінального правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Хоча, для порівняння, слід відмітити, що для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідування; 3) отримано висновок спеціаліста й знято показання з технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя й засоби вчинення кримінального проступку, речі та документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду, огляду речей. Згідно зі ст. 298^1 КПК України пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, віднесені до процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки, крім визначених ст. 84 КПК України. Проте такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора (ст. 298^1 КПК України).

Згідно з нормами КПК України фактично рішення про належність і допустимість доказів під час досудового розслідування приймає слідчий, а доказова база у кримінальному провадженні формується ще до початку

досудового розслідування, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 214 КПК України слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР і розпочати розслідування. Тобто, слідчому фактично надається всього 24 години на перевірку інформації (доказів) по заяві чи повідомленню про кримінальне правопорушення до внесення відомостей до ЄРДР, що, на нашу думку, практично унеможливлює об'єктивно оцінити зібрані докази до початку досудового розслідування. Це призводить до передчасного внесення або необґрунтованого не внесення до ЄРДР відомостей про вчинені кримінальні правопорушення. Зокрема, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами досудового розслідування НП, прокурори у 2020 р. виявили та внесли до ЄРДР раніше не обліковані відомості про вчинені кримінальні правопорушення (6 576 з укритих від обліку надіслано до суду)[2].

Враховуючи зазначене, вважаємо, що перевірка слідчим і прокурором доказів, отриманих до внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення, та своєчасне виявлення ними порушень норм кримінального процесуального закону при отриманні й фіксації доказів уможливить запобігання безпідставній реєстрації відомостей в ЄРДР, а також укриттю не облікованих кримінальних правопорушень. Відтак зауважимо, що окреслене питання потребує законодавчого врегулювання. Про доцільність і логічність розширення процесуальної регламентації діяльності органів досудового розслідування до порушення

кримінального провадження неодноразово наголошували практики й науковці[3].

Список використаних джерел:

1. Фаринник В. І. Особливості формування доказів та доказування в кримінальному судочинстві України: метод. рек. Харків: Фактор, 2013. С. 31.

2. Звіт про роботу прокурора за січень-грудень 2020 року. Форма № П: затв. наказом Генерального прокурора України від 18.11.2015 № 350; зі змін. від 31.10.2018 № 221 за погодженням з Держстатом. *Дія*. URL: https://data.gov.ua/dataset/4ffac99b-a70c-4e4b-8cfe-7427b3eea660 (дата звернення: 27.05.2021).

3. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: монографія / В. Г. Дрозд та ін.]; Держ. наук.-досл. ін-т. Херсон: Гельветика, 2020. 352 с.

Денисенко К.В.
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри адміністративного, цивільного та
господарського права і процесу
Академія Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна

Шамрук Н.Б.
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
Академія Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ЗАСУДЖЕНИХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах реформування органів публічної влади, становлення демократичного суспільства та розвитку людиноцентричних цінностей одним з актуальних питань залишається забезпечення прав і свобод громадян, які перебувають в умовах несвободи. Охорона здоров’я та медична допомога засуджених до позбавлення волі, які перебувають в установах виконання покарань, є важливою складовою як вітчизняної державної політики у сфері соціального захисту населення, так і державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Якість охорони здоров’я, а також обсяг і рівень медичної допомоги, що надаються засудженим, є показником

соціальної відповідальності держави та громадянського суспільства й проявом турботи щодо вказаної категорії громадян.

Ефективність реалізації будь-яких прав і свобод людини та громадянина передусім залежить від досконалості нормативно-правових актів, якими здійснюється регулювання відповідних прав і свобод. Діюча система нормативно-правового регулювання права на охорону здоров'я та медичну допомогу засуджених представлена низкою національних та міжнародних документів. Проаналізуємо деякі з них.

Так, у Мінімальних стандартних правилах поводження з в'язнями передбачено, що: – тюремні лікарні повинні мати обладнання, установки і ліки, необхідні для належного медичного догляду за хворими та для їх лікування, а також достатньо кваліфікований персонал (п. 22.2); – кожен в'язень повинен мати можливість користуватися послугами кваліфікованого зубного лікаря (п. 22.3); – кожен в'язень підлягає медичному оглядові, коли його приймають, а також пізніше, в міру потреби, з тим щоб установити, чи не хворий він фізично чи розумово; вжити необхідних заходів; ізолювати в'язнів, коли можна запідозрити, що вони хворі на яку-небудь інфекційну або заразну хворобу (п. 24) тощо [1].

Попри зазначене, частиною III Європейських пенітенціарних правил встановлено, що: - адміністрація пенітенціарних установ мусить забезпечувати охорону здоров'я всіх ув'язнених цих установ (п. 39); - ув'язнені мусять мати доступ до медичних послуг, які існують у країні, без дискримінації за ознакою їхнього правового становища (п. 40.3); - медичні послуги в пенітенціарних установах мусять бути спрямовані на виявлення та лікування фізичних та психічних хвороб або дефектів, на які можуть страждати ув'язнені (п. 40.4) тощо [2].

На національному рівні питання щодо реалізації права на охорону здоров’я та медичну допомогу засуджених закріплено в Кримінально-виконавчому кодексі України, де зазначено, що вказана категорія громадян має право на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Основами законодавства України про охорону здоров'я, за винятком обмежень, передбачених законом. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм медичної допомоги. Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги, у тому числі за власні кошти. Засуджені, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших одурманюючих засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань (абз. 5 ч. 1 ст. 8) [3].

Відповідно до положень п. 4.1 Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України ув’язнені і засуджені мають право на охорону здоров'я в обсязі, встановленому Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», за винятком обмежень, передбачених законодавством [4].

Водночас, як показує практика, реалізація права на охорону здоров’я та медичну допомогу засуджених на сучасному етапі розвитку держави характеризується незадовільним станом. Неодноразово питання щодо належної реалізації, охорони і захисту медичних прав озвучувались Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

У Спеціальній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан додержання прав і свобод

людини в місцях несвободи у період дії надзвичайної ситуації, пов'язаної з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» окреслено низку випадків, які свідчать про порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу засуджених [5, с. 24-25]. Так, працівниками Секретаріату Уповноваженого під час проведення моніторингових візитів було виявлено факти ненадання належної вторинної медичної допомоги в'язням та відсутності необхідного медичного обладнання.

Крім того, під час моніторингових візитів встановлено, що засуджені, хворі на активну (відкриту) форму туберкульозу, не отримували необхідного профільного лікування та не етапувалися до спеціалізованої туберкульозної лікарні. 28 квітня 2020 року моніторинговою групою було виявлено першого хворого на заразну форму туберкульозу у Бучанській багатопрофільній лікарні № 85 філії ЦОЗ ДКВС в Київській області. Під час наступних моніторингових візитів протягом травня–червня кількість таких хворих збільшувалася, і станом на 6 червня в зазначеній установі перебувало четверо таких хворих, один із яких знаходився у вкрай важкому стані та потребував негайного спеціального протитуберкульозного лікування, оскільки хвороба швидко прогресувала. Аналогічна ситуація склалася в Райківецькій виправній колонії (№ 78), де у інфекційному ізоляторі медичної частини утримували двох хворих, які не отримували належного протитуберкульозного лікування понад місяць після встановленого клінічного діагнозу. Останні мали бути етаповані до Снігурівської спеціалізованої туберкульозної лікарні № 5 при Снігурівській виправній колонії № 5 для подальшого лікування. У Коростенській виправній колонії № 71 в інфекційному ізоляторі медичної частини утримували трьох хворих, які

більш як два місяці після встановленого клінічного діагнозу не отримували належного протитуберкульозного лікування через неможливість етапування для подальшого лікування до Дніпропетровської спеціалізованої туберкульозної лікарні № 89 та Покровської спеціалізованої туберкульозної лікарні № 17.

Вище окреслені факти є наочним підтвердженням порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу засудженими на сучасному етапі державотворення. Більше того, за таких умов процес відбування покарання не слугує елементом виправлення та ресоціалізації засуджених до позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями від 30.08.1955 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212 (дата звернення: 05.04.2022).
2. Європейські пенітенціарні правила від 11.01.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_032 (дата звернення: 05.04.2022).
3. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003. № 1129-IV. Дата оновлення: 01.042022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text (дата звернення: 05.04.2022).
4. Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби: затв. наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 р. № 1769/5. Дата оновлення: 24.09.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text (дата звернення: 05.04.2022).
5. «Стан додержання прав і свобод людини в місцях несвободи у період дії надзвичайної ситуації, пов'язаної з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19,

спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 2021. 92 с. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/dopovid-2020-covid-19-1.pdf (дата звернення: 05.04.2022).

Дрозд В. Г.
начальник 3-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії
проблем правового та організаційного
забезпечення діяльності Міністерства
Державний науково-дослідний інститут МВС України
м. Київ, Україна

НЕДОПУСТИМІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Питання недопустимості як критерію оцінки доказів у кримінальному процесі України неможливо розглядати без взаємозв'язку із законодавчими проблемами визначення кола процесуальних суб'єктів, уповноважених приймати таке рішення.

Позицію вітчизняного законодавця щодо визнання доказів лише очевидно недопустимими після їх оцінки виключно судом у нарадчій кімнаті поділяють не всі науковці.

Так, наприклад, О. С. Осетрова вважає, що оскільки допустимість і недопустимість доказу є його невіддільним складником, відповідно перевірка й оцінка доказів має безпосередній зв'язок з їх недопустимістю та повинна здійснюватися на стадії досудового розслідування та судового розгляду уповноваженими особами. Стаття 89 КПК України уповноважує лише суд визнавати доказ недопустимим, що, на думку вченої, обмежує об'єктивність розслідування і є передумовою прийняття таких важливих процесуальних рішень, як повідомлення про підозру, звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про

застосування примусових заходів медичного або виховного характеру на підставі неякісних доказів, що є перешкодою у встановленні об'єктивної дійсності та суперечить засадам КПК України[1, с. 97–98].

Відмічаючи важливість та значущість оцінки доказів у кримінальному процесі, О. С. Ткачук зауважує, що прийняття законних і обґрунтованих процесуальних рішень можливо лише тоді, коли вони ґрунтуються на перевірених та правильно оцінених відомостях, одержаних відповідно до вимог кримінально-процесуального закону. Помилка суб'єкта доказування під час оцінки доказів може призвести до прийняття незаконних рішень, порушення прав і свобод громадян, покарання невинуватого або виправдання особи, яка вчинила злочин. У зв'язку з цим правильна оцінка доказів має найважливіше значення не тільки для прийняття окремих процесуальних рішень, але й для постановлення законного й обґрунтованого вироку[2, с. 88].

У процесі проведення оцінки фактичних даних (доказів) учасники кримінального процесу повинні знайти відповідь на запитання, чи може певна інформація, яка оцінюється, слугувати доказом у провадженні, а також чи переконують докази кожен окремо та у своїй сукупності у наявності чи відсутності певної обставини в ньому. При цьому важливо зауважити, що ні в КПК 1960 р., ні в чинному КПК України зміст поняття «оцінка доказів» як різновид кримінальної процесуальної діяльності не конкретизований і не розкритий.

Бракує в чинному кримінальному процесуальному законодавстві й спеціальних правил оцінки доказів. Тому для однозначного розуміння й тлумачення процесу оцінки доказів його суб'єктами необхідно насамперед визначитися з понятійно-категоріальним апаратом цього процесу.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 КПК України прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий

зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного чи обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, *надати їм належну правову оцінку* та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень[3].

Чинне законодавство визначає, що надання належної правової оцінки обставинам кримінального провадження, а, отже й зібраним у його процесі фактичним даним (доказам), є прямим обов'язком уповноважених процесуальних суб'єктів.

Загальновідомо, що оцінка фактичних даних (доказів) здійснюється стороною обвинувачення та судом як на підставі об'єктивних фактів, так і на підставі суб'єктивного власного переконання. Як ми вже визначилися, поняття «внутрішнє переконання» й «оцінка доказів» в теорії кримінального процесу є дискусійними.

В. Т. Нор зазначає, що оцінка доказів – це мислиннєва діяльність слідчого, прокурора, суддів, яка полягає в тому, що вони, керуючись законом, розглядають кожний доказ зокрема, і всю сукупність доказів, визначаючи їх належність, допустимість, достовірність, достатність для висновків у справі[4, с. 92].

Т. М. Мирошниченко вважає оцінку доказів врегульованою законом практичну та розумову діяльність повноважних суб'єктів кримінального провадження щодо визначення належності, допустимості, достатності, достовірності доказів та їх взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення[5].

Оцінку доказів у кримінальному провадженні під час проведення досудового розслідування О. А. Каліновська розуміє як здійснювану безперервно, тобто протягом усього

процесу доказування, в логічних формах розумову діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, яка полягає в тому, що ці учасники кримінального провадження, керуючись законом, розглядають за своїм внутрішнім переконанням кожний доказ окремо та всю сукупність доказів взагалі, визначаючи їх належність, допустимість і достовірність, а сукупність зібраних доказів – з погляду достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення[6, с. 323].

Найбільш вдалим і лаконічним, але не достатньо повним, на нашу думку, є визначення, надане О. О. Бондаренком, Г. І. Глобенком і В. В. Романюком: «Оцінка доказів – це розумова (логічна) діяльність суб'єктів доказування, спрямована на визначення належності, допустимості й достовірності кожного доказу та достатності їх сукупності для встановлення обставин, які мають значення для правильного вирішення кримінального провадження»[7, с. 44].

Аналізуючи різноманіття визначень поняття «оцінка доказів» у вітчизняному кримінальному процесі, доходимо висновку, що всі вони зводяться до розумової суб'єктивної діяльності уповноваженого процесуального суб'єкта, направленої на визначення належності, допустимості, достатності, достовірності доказів та їх взаємозв'язку для прийняття після *суб'єктивного внутрішнього переконання* відповідного процесуального рішення.

Список використаних джерел:

1. Осетрова О. С. Перевірка та оцінка недопустимості доказів у кримінальному провадженні. *Митна справа*. 2015. № 3, ч. 2. С. 97–98.

2. Ткачук О. С. Визнання доказів допустимими за кримінальним процесуальним Кодексом України. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2013. № 1 (10). С. 88.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 20.12.2020).

4. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів: підручник. Львів: Вища школа, 1978. С. 92.

5. Мирошниченко Т. М. Щодо питання правової регламентації оцінки доказів у кримінальному процесі. *Кримінальний процес: сучасні виміри та проспективні тенденції*: 1-й Харк. кримінал. процесуал. полілог: присвяч. 50-річчю кафедри кримінального процесу Нац. юрид. ун-ту ім. Я. Мудрого та 85-річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України Ю. М. Грошевого / редкол.: О. В. Капліна, В. І. Маринів, О. Г. Шило. Харків, 2017. С. 124–129. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/ 13487/1/Miroshnichenko_124-129.pdf (дата звернення: 20.06.2021).

6. Каліновська О. А. Оцінка доказів у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 323.

7. Доказування у кримінальному провадженні: курс лекцій / О. О. Бондаренко, Г. І. Глобенко, В. В. Романюк та ін.; за заг. ред. О. О Юхна / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2018. С. 44.

Криворучко Д.М.
студентка юридичного факультету, 3 курсу
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Кобрин В.С.
Доцент кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

З виникненням Конституції України, з розвитком держави, прогалини у конституційно-правовому регулюванні неминучі. В Україні — це процес, який триває постійно, адже низький рівень правової освіченості громадян, конституційні прогалини, обходження конституційних положень владою. Суб'єкти часто надають перевагу не нормам Конституції України, а власним інтересам.

Це породжує конституційний конфлікт у сучасності. За своєю сутністю конституційні конфлікти у контексті системи конституціоналізму є порушенням взаємозв'язків та загостренням суперечностей на інституціонально-нормативному рівні цієї системи, тобто між органами публічної влади; між публічно-владними інститутами та іншими суб'єктами конституційних правовідносин; між фактичною та юридичною конституцією [1, с. 11].

Багато науковців мають свої ідеї щодо значення конфліктів (Зіммель Г., Спенсер Г. Та інші): конфлікт є

нормальним соціальним явищем, оскільки природі самої людини, а також суспільства властиві біологічні, соціальні, психологічні чинники, що за певних умов породжують конфлікти; конфлікти виконують ряд позитивних функцій у процесі суспільного розвитку, забезпечуючи загальний прогресивний рух суспільного життя, сприяючи збереженню єдності соціальних утворень тощо; конфліктний стан суспільного розвитку і тип соціальної структури, яка породжує цей стан, є взаємопов'язаними; протилежність між керівною меншістю і керованою більшістю є незворотним та вічним явищем, що викликає різні соціальні конфлікти [2, с. 9]. Можна сказати, що це основа на якій стоїть розуміння конфліктів.

Варто ознайомитись з рішенням Верховного Суду України від 1 грудня 2004 року № 18-РП/2004, де надано визначення, що певною конфліктністю характеризуються охоронювані законом та правом інтереси громадянина. держави, особи і суспільства [3]. Це дає розуміння, що для породження конфлікту повинна бути дія одного зі суб'єктів. Наприклад, видання Указу Президентом України від 2 квітня 2007 року з достроковим припиненням повноважень Верховної Ради України V скликання у 2007 році, вказавши, що не порушено умов Конституції України у ст. 83. І цей фактор, потягнув за собою конституційний конфлікт у процесі ухвалення Закону України " Про Кабінет Міністрів України". Цей закон набув чинності всупереч волі Президента України і вперше в історії був не підписаним Президентом України [4, с. 2]. Конфлікт має певні стадії. Перша — це йде зіткнення інтересів сторін. Друга — це загострення різних поглядів. Третя — це захід в певний глухий кут і кожна зі сторін вже не дуже хоче його врегульовувати. Цікавим є приклад, коли 27 березня 2021 року

Президент України Зеленський В.В. скасував указ про призначення Тупицького О. суддею Конституційного Суду України. Але, відповідно до Закону України “ Про Конституційний Суд України”, президент немає повноважень звільняти суддів Конституційного Суду України. Також, Зеленський В.В. вніс до парламенту 29 жовтня 2020 року законопроєкт про припинення повноважень усіх суддів Конституційного Суду України. Це реакція на те, що Конституційний суд визнав декілька статей антикорупційного законодавства неконституційними. Наступним кроком було призначення судді без конкурсу, що напряму порушує Конституцію України ч. 2 ст. 148, де вказано, що відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України здійснюється на конкурсних засадах [5]. Але 27 травня 2021 року суд закрив справу Тупицького О. вказавши, що це конфлікт інтересів. На мою думку, тут виник певний конституційний конфлікт. Адже, було порушення Закону України “Про Конституційний Суд України” від 11.04.2021 статтю 20, де вказано, що припинення повноважень судді можливо:

1. закінчення строку повноважень;
2. досягнення 70-річного віку;
3. припинення громадянства;
4. про визнання безвісно відсутнім;
5. набрання законної сили обвинувальним вироком за вчинення злочину;
6. смерть [6]. Також, у цьому ж Законі, у статті 21 вказано процедуру звільнення судді з посади. Конституція України в Главі 12 немає жодного пункту щодо цієї ситуації, яка виникла. Це породжує якраз цей феномен конституційного конфлікту.

Завершенням конституційного конфлікту є певний результат. Висновок дає вплив як на свідомість суб'єктів конфлікту, так і на соціум загалом. Припинення конфліктної взаємодії може відбутися в одній із форм: розв'язання (завершення конфлікту силами самих конфліктів), врегулювання конституційного конфлікту (завершення протистояння за участю інших учасників), подолання (завершення конфлікту у спосіб ліквідації однієї зі сторін конфлікту або придушення її інтересів), поступове згасання [7, с. 15]. У даному випливає поступове згасання, адже у ЗМІ ця тема зникла..

Виникає питання: чи можна передбачити конституційні конфлікти? На мою думку, так. Якщо уникати порушення норм Конституції України, не мати намір порушувати суб'єктами двох сторін законодавство, вивчати детально історію — це дає поштовх до зменшення конфліктів. Основне на чому повинно базуватись прогнозування — це статистика та наукові дослідження, класифікація конституційних конфліктів та групи, види, аналіз даних конфліктів та ознайомлення суспільства з видами цих проблем. Потрібно вдосконалювати постійно законодавство, брати до уваги досвід Європейських країн. Наприклад, у Литві, Данії, Японії, Фінляндії є конституційна відповідальність суддів Конституційного Суду України через процедуру вираження недовіри [1, с. 14]. Таким чином, впровадження такої норми в Конституції України породить зменшення конфліктних ситуацій такого роду справ.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна дійти до висновку, що конституційний конфлікт — це процес, який виник з розвитком суспільства, у зв'язку з певною суперечністю правових норм та протилежність поглядів сторін. Потрібно розуміти, що кожен конфлікт має розвиток та відстоювання суб'єктами конституційних правовідносин

своїх інтересів. Конституційний конфлікт як феномен полягає в тому, що сама Конституція України породжує колізії норм.

Конфлікти будуть завжди — це нормально, але як зазначалось вище, що більшість з них можна передбачити. І насамперед тема залишається актуальною, адже в науці недостатньо досліджена.

Список використаних джерел:

1. Крусян А. Конституційні конфлікти: теоретичний аналіз у контексті сучасного українського конституціоналізму: д.ю.н., проф. URL: http://yuv.onua.edu.ua/ index.php/yuv/article/ view/2024/2201

2. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: підручник / Одеська Нац. юр. Акад., Одеса — 2008. с. 240

3. Рішення Верховного Суду України № 18 — РП/ 2004 від 1 грудня 2004 р. Єдиний судовий реєстр судових рішень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text

4. Єзеров А. А. Динаміка конституційних конфліктів: доц., к.ю.н. / Часопис Київського університету права. 2009. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/22720/21-Yezerov.pdf?sequence=1

5. Конституція України: офіц. текст. від 01.01.2020. с. 102

6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 11.04.2021 № 2136 — VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, с.376

7. Єзеров А.А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: дис., к.ю.н., 12.00.02 / Одеська Нац. юр. Акад., Одеса — 2007. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/50594271.pdf

Новіков О. В.
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна;
старший науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень,
Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
НАПрН України
м. Харків, Україна

ЩОДО РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗПОДІЛУ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ АБО ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ОСОБАМИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ (СТ. 286 КК УКРАЇНИ)

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 Кримінального кодексу України, далі – КК України), є найбільш поширеним кримінальним правопорушенням проти безпеки руху та експлуатації транспорту (Розділ XI Особливої частини КК України). Так, у 2013 р. було обліковано 11222 цих кримінальних правопорушень (це складає 57% від усіх облікованих

правопорушень за Розділом XI Особливої частини КК України), у 2014 р. – 10196 (41%), у 2015 р. – 10905 (45%), у 2016 р. – 11290 (43%), у 2017 р. – 10148 (46%), у 2018 р. – 8257 (47%), у 2019 р. – 8739 (51%), у 2020 р. – 8864 (56%), у 2021 р. – 13250 (62%). Отже, в середньому за дев'ять років на порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, припадало майже 50% усіх облікованих кримінальним правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Таким чином, зазначене кримінальне правопорушення займає вагоме місце у структурі кримінальних правопорушень розділу XI Особливої частини КК України та здійснює визначальний вплив на кількісні та якісні показники вимірювання цього розділу, не говорячи вже про кримінальні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, де порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, займає майже 98% від усіх кримінальних правопорушень у цій сфері[1]. Отже, дослідження «географії» порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами має важливе кримінологічне значення.

На підставі офіційної кримінальної статистики Офісу Генерального прокурора визначимо географічний розподіл порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобам, за регіонами України, у порядку від регіонів, де було виявлено найбільше кримінальних правопорушень, передбачених

[1] До кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту – ст. ст. 280, 286, 286-1, 287, 288 та 291 Кримінального кодексу України [1, с. 62].

ст. 286 КК України, до тих, у яких було виявлено найменше, за 2013-2021 рр.

Так, у 2013 р. зазначений перелік регіонів (областей) виглядає таким чином: Донецька (1302 цих кримінальних правопорушень), Дніпропетровська (1006), Одеська (816), Київська (713), Луганська (690), Харківська (680), АР Крим (610), м. Київ (548), Львівська (532), Запорізька (441), Полтавська (380), Житомирська (300), Херсонська (284), Миколаївська (260), Чернігівська (260), Сумська (251), Черкаська (248), Закарпатська (245), Вінницька (224), Рівненська (209), м. Севастополь (198), Волинська (197), Кіровоградська (183), Хмельницька (183), Івано-Франківська (170), Тернопільська (143), Чернівецька (135).

У 2014 р.: Донецька (1014), Київська (840), Дніпропетровська (811), Одеська (698), Харківська (644), Львівська (638), м. Київ (595), Луганська (421), Запорізька (373), Полтавська (346), Житомирська (327), Рівненська (314), Закарпатська (293), Миколаївська (282), Херсонська (249), Черкаська (249), Вінницька (245), Чернігівська (244), Івано-Франківська (236), Хмельницька (234), Сумська (221), Волинська (219), Кіровоградська (193), Чернівецька (158), АР Крим (153), Тернопільська (145), м. Севастополь (45).

У 2015 р.: Київська (1003), Львівська (899), Дніпропетровська (888), Харківська (826), Одеська (761), м. Київ (695), Полтавська (428), Миколаївська (394), Донецька (384), Черкаська (383), Запорізька (382), Рівненська (380), Житомирська (377), Херсонська (338), Вінницька (327), Волинська (311), Закарпатська (302), Чернігівська (296), Івано-Франківська (281), Сумська (267), Хмельницька (264), Чернівецька (216), Кіровоградська (192), Тернопільська (184), Луганська (120), АР Крим (0), м. Севастополь (0).

У 2016 р.: Одеська (1031), Львівська (1013), Дніпропетровська (818), Харківська (729), м. Київ (711), Київська (698), Житомирська (480), Донецька (449), Миколаївська (436), Вінницька (408), Рівненська (404), Запорізька (396), Черкаська (393), Полтавська (374), Івано-Франківська (373), Закарпатська (336), Чернігівська (331), Волинська (326), Херсонська (303), Хмельницька (268), Сумська (258), Чернівецька (228), Тернопільська (211), Кіровоградська (171), Луганська (142), АР Крим (2), м. Севастополь (0).

У 2017 р.: Одеська (940), Дніпропетровська (733), м. Київ (716), Харківська (640), Київська (621), Львівська (609), Черкаська (485), Житомирська (417), Миколаївська (387), Вінницька (357), Херсонська (355), Запорізька (342), Івано-Франківська (341), Донецька (338), Рівненська (334), Закарпатська (311), Чернігівська (307), Хмельницька (304), Волинська (302), Полтавська (300), Чернівецька (247), Сумська (244), Тернопільська (218), Кіровоградська (172), Луганська (128), АР Крим (0), м. Севастополь (0).

У 2018 р.: Дніпропетровська (692), Одеська (644), м. Київ (591), Львівська (562), Київська (553), Харківська (534), Запорізька (355), Донецька (335), Житомирська (327), Закарпатська (312), Черкаська (290), Чернігівська (280), Волинська (279), Миколаївська (273), Вінницька (272), Івано-Франківська (262), Херсонська (256), Полтавська (234), Рівненська (233), Хмельницька (225), Сумська (202), Тернопільська (172), Чернівецька (169), Луганська (103), Кіровоградська (100), АР Крим (2), м. Севастополь (0).

У 2019 р.: Дніпропетровська (679), Одеська (649), Київська (642), Харківська (607), м. Київ (565), Львівська (557), Запорізька (386), Донецька (362), Житомирська (336), Закарпатська (336), Волинська (329), Черкаська (304),

Вінницька (286), Миколаївська (286), Рівненська (285), Івано-Франківська (275), Полтавська (267), Хмельницька (266), Херсонська (246), Чернігівська (245), Тернопільська (198), Сумська (194), Чернівецька (168), Кіровоградська (136), Луганська (134), АР Крим (1), м. Севастополь (0).

У 2020 р.: Дніпропетровська (767), Одеська (701), Київська (644), м. Київ (591), Харківська (589), Львівська (573), Донецька (413), Запорізька (392), Рівненська (340), Житомирська (325), Миколаївська (296), Вінницька (292), Черкаська (289), Закарпатська (275), Івано-Франківська (266), Чернігівська (264), Волинська (263), Полтавська (252), Хмельницька (236), Херсонська (233), Сумська (215), Тернопільська (202), Чернівецька (165), Кіровоградська (153), Луганська (128), АР Крим (0), м. Севастополь (0).

У 2021 р.: Харківська (944), Дніпропетровська (926), Одеська (909), Київська (901), Львівська (732), м. Київ (690), Донецька (659), Рівненська (631), Вінницька (591), Запорізька (573), Полтавська (536), Волинська (488), Миколаївська (479), Житомирська (435), Чернігівська (434), Закарпатська (413), Івано-Франківська (394), Херсонська (368), Черкаська (353), Хмельницька (351), Тернопільська (338), Чернівецька (312), Сумська (298), Кіровоградська (285), Луганська (209), АР Крим (1), м. Севастополь (0).

Таким чином, ТОП-10 регіонів України у 2013-2021 рр. за поширенням порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), складають: (1) Дніпропетровська, (2) Одеська, (3) Київська, (4) Харківська, (5) Львівська, (6) м. Київ, (7) Донецька, (7) Запорізька, (8) Житомирська, (8) Рівненська.

Список використаних джерел:

1. Новіков О. В. Статистичне співвідношення між облікованими дорожньо-транспортними пригодами, адміністративними правопорушеннями у сфері дорожнього руху та кримінальними правопорушеннями проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. *Journal «ScienceRise: JuridicalScience»*. 2022. № 1 (19). С. 57–63. URL: http://journals.uran.ua/sr_law/article/view/254297/251579.

Осипенко К.О.
старший науковий співробітник
Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»
м. Харків, Україна

ЗБІР ВИХІДНИХ ДАНИХ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ОЦІНОЧНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА

Оцінка об'єктів незавершеного будівництва у судовій експертизі це складний, багатостадійний та трудомісткий вид проведення оцінки дослідження, оскільки до незавершеного будівництва відносяться об'єкти, які розпочаті будівництвом і не прийняті в експлуатацію, включаючи законсервовані об'єкти [1]. Тобто об'єкти дослідження не в повному обсязі готові для експлуатації за своїм функціональним призначенням і вимагають фінансових затрат, часу для завершення будівництва та отримання акту державної реєстрації.

Судова експертиза з оцінки об'єктів незавершеного будівництва призначається для з'ясування обставин, що мають значення для провадження (різних видів судочинства) з метою викупу частки одного з учасників процесу, виплати компенсації, встановлення розміру матеріального збитку, що завданий одному з учасників будівництва, визначення вартості виплати компенсації, коли об'єкт призначений під розбирання тощо.

Для проведення оцінки майна застосовуються такі основні методичні підходи:

витратний (майновий – для оцінки об’єктів у формі цілісного майнового комплексу та у формі фінансових інтересів);

дохідний;

порівняльний [2].

Вартість об’єктів незавершеного будівництва визначають із застосуванням витратного або порівняльного підходів, а також шляхом поєднання усіх методичних підходів. У разі поєднання методичних підходів вартість об’єкта незавершеного будівництва визначають як різницю між прогнозованою ринковою вартістю об’єктів оцінки за умови найефективнішого використання після завершення його будівництва і введення в експлуатацію та приведеним до поточної вартості витратам на завершення будівництва та введення його в експлуатацію [3].

Для оцінки об’єктів незавершеного будівництва, земельних ділянок під забудовою, їх поліпшень, окремих складових цілісного майнового комплексу може застосовуватися метод залишку. Цей метод ґрунтується на врахуванні принципу внеску (граничної продуктивності) і є результатом комбінування витратного та дохідного підходів [2].

Даний вид досліджень необхідно проводити у наведеній нижче послідовності. Спочатку судовий експерт досліджує надані для проведення експертизи матеріали, та з’ясовує, чи необхідно йому заявляти клопотання особі (або органу), що призначила експертизу, про надання вихідних даних (додаткових матеріалів) і натурного обстеження об’єкту дослідження. Законом про судову експертизу не передбачено можливості судового експерта у витребуванні та одержанні додаткових матеріалів безпосередньо від учасників судового процесу.

До переліку вихідних даних, які необхідні для проведення експертизи з оцінювання об’єктів незавершеного будівництва відносяться:

- свідоцтво про реєстрацію права власності на незавершене будівництво (якщо таке існує);
- документи, що підтверджують право власності (чи користування) на земельну ділянку;
- дозвільна документація на будівництво об’єкта дослідження;
- проектно-кошторисна документація на будівництво об’єкта дослідження в повному обсязі;
- виконавча документація на зведення об’єкта дослідження в повному обсязі (сертифікати, технічні паспорти та інші документи, що засвідчують якість матеріалів, конструкцій та деталей, які застосовані при виконанні будівельно-монтажних робіт; акти на сховані роботи і акти проміжного приймання окремих відповідальних конструкцій; журнали виконання робіт та авторського нагляду проектних організацій, матеріали обстежень та перевірок у процесі будівництва органами державного та іншого нагляду);
- відомості про конструктивну систему об’єкта дослідження;
- площа забудови;
- дата фактичного припинення будівництва;
- ступінь закінчення будівництва в цілому та по окремим конструктивним елементам окремо;
- акт консервування незавершеного будівельного об’єкту (якщо об’єкт законсервований);
- відомості про наявність обтяжень у об’єкта незавершеного будівництва, включаючи обтяження задатком чи борговими зобов’язаннями, чи інших обмежень по використанню об’єкта дослідження.

Для проведення експертизи необхідні документи повинні надаватися в повному обсязі та належній якості. Необхідні для проведення експертизи вихідні дані мають бути отримані у передбаченому законом порядку та належно оформлені, оскільки самостійно збирати матеріали, які підлягають дослідженню, а також вибирати вихідні дані для проведення експертизи, якщо вони відображені в наданих йому матеріалах експерту заборонено [4].

Під час натурного обстеження об'єкту дослідження експерту необхідно оглянути об'єкт та ідентифікувати його з урахуванням наданих на дослідження матеріалів, встановити фактичні загальні характеристики і показники об'єкта по порівняти з даними, що надані на дослідження та визначитись у необхідності наданні ще додаткових матеріалів та вихідних даних.

Після отримання всіх вихідних даних та проведення обстеження, експерт має визначитися, які саме методи він буде використовувати при проведенні оцінки об'єктів незавершеного будівництва, про що він зазначає у своєму висновку.

Збір вихідних даних для проведення оцінки об'єктів незавершеного будівництва є важливим і невід'ємним етапом підготовки для проведення відповідного виду судової експертизи та має відбуватися виключно у порядку, передбаченому галузевим процесуальним законодавством. Від правильного збору та опрацювання вихідних даних залежить можливість проведення повної, об'єктивної та ефективної судово-експертної діяльності в цьому виді експертиз.

Список використаних джерел:

1. Класифікатор державного майна : затв. наказом Фонду державного майна України від 15.03.2006 р. № 461. URL: http:// budstandart.com (дата звернення: 23.02.2022).

2. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: Постанова КМУ від 10.09.2003 р. №1440. URL: http:// budstandart.com (дата звернення: 23.02.2022).

3. Національний стандарт № 2 «Оцінка нерухомого майна»: Постанова КМУ від 28.10.2004 р. № 1442. URL: http:// budstandart.com (дата звернення: 23.02.2022).

4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затв. Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98р. №53/5 (зі змінами та доповненнями).

Санкович М.В.
вчитель історії та правознавства
Яблуницький ліцей
Поляницької сільської ради
Івано-Франківської області
м. Яремче, Україна

ТВАРИНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Існує багато позицій щодо того, чи мають тварини права і що розуміється під правами тварин. Насамперед, потрібно почати власне з визначення, що таке права тварин. Права тварин – це поняття, що означає турботу про гуманне ставлення до істот, які не є людьми. Моральні і політичні проблеми, пов'язані з тваринами, розглядалися в рамках багатьох різних філософських доктрин і метафізичних учень ще з тих часів, коли стали записувати людські думки [1].

Цікаво, що навіть у Біблії є згадки про права тварин. Бог дав ізраїльтянам Закон, в якому вимагав, щоб тваринам давали відпочивати, щоб їх годували, оберігали від поранень і допомагали їм у біді:

- *"Не зав'язую рота бику, коли він молотить зерно"* (Повторення Закону 25:4),
- *"Шість днів виконуй свою роботу, а сьомого дня не працюй, щоб твій бик та осел відпочили"* (Вихід 23:12).

Бог високо цінує життя тварин, дбає про їх добробут і очікує, що люди будуть належно з ними поводитися [2].

Якщо говорити про можливість тварин володіти правами, то слід зауважити їхню здатність відчувати біль і

страждання. Проте здавна ніхто не задумувався над цим питанням, і люди зосереджували свою увагу лише на те, що знущання над тваринами – це неправильно з моральної точки зору. Власне, про неприпустимість мук живих істот писали Плутарх, Діоген і Піфагор. При цьому у їхніх очах тварини були позбавлені індивідуальності, властивої людині, і катувати їх без потреби забороняла моральна парадигма, суть якої залишалася незмінною – не можна ображати слабкого тільки тому, що ти сильніший. Ніяких прав в сучасному розумінні цього слова концепція не передбачала.

Філософська думка Відродження також не вела роздумів про природні права тварин – передбачалося, що ображати молодших братів по розуму людині соромно, та й дітям поганий приклад. *"Під впливом звички мучити і вбивати тварин душа дітей буде поступово грубішати також по відношенню до людей"*, – писав в кінці XVII століття англійський філософ Джон Локк. На жаль, думка Джона Локка є правдивою на сьогоднішній день, адже за науковими дослідженнями і статистикою серійні вбивці часто починали зі знущанням над тваринами. Наприклад, у США чоловік вбив тварину, а наступного дня зарізав дружину; 14-річний підліток з Греції розважався відстрілом котів, собак, кролів, ніхто не надавав цьому особливої уваги – у регіоні популярне полювання – аж поки хлопець не застрелив свого однолітка; британський юнак, батько якого займався організацією собачих боїв і дозволяв сину спостерігати за цим видовищем, згодом забив до смерті іншого хлопця. І таких випадків – безліч [3].

Лише згодом, коли людина визнала за тваринами здатність відчувати (в першу чергу, страждати), у європейських країнах почали приймати закони про жорстоке поводження з тваринами в рамках Товариства щодо

запобігання жорстокого поводження з тваринами (SPCA). Першими тут опинилися британці, які прийняли у 1822 році закон про правильне поводження з кіньми, а ще через два роки виникла і суспільна організація по запобіганню жорстокого поводження з тваринами.

Всерйоз про права тварин стали дискутувати лише в кінці XIX століття. Засновник "Гуманітарної ліги" Генрі Сольт запропонував розглядати тварин у категоріях людської моралі і визнати, що їхнє життя рівноцінне людському [4].

Загалом концепція прав тварин здавна була притаманна різним культурам, релігіям і народним поглядам. Так, у Карпатах місцеве населення вважало, що кожен ведмідь має право задерти 10 голів худоби. Якщо ведмідь задер менше, ніж 10 голів худоби, його не вбивали [5, с. 85]. У північноамериканських індіанців права деяких диких тварин, наприклад лося, прирівнювалися до прав цілої нації. Права тварин здавна підтримувалися буддизмом. Про захист прав тварин говорив президент США А. Лінкольн.

У 1894 році німецький суддя Брегенцер написав книгу про юридичні права тварин, за яку отримав премію від союзу Товариств захисту тварин. Брегенцер стверджує, що держава повинна звільнити тварину, як вона звільнила жінок, дітей і рабів. Він говорить, що почуття справедливості все більше опановує людство і що з часом держава добровільно перестане гнобити у своїх правах тварин. Автор вважає, що у тварин є такі інтереси, які може охороняти держава: життя, недоторканність тіла і здоров'я.

Французький дипломат Енгельгардт також присвятив книгу правам тварин. Він справедливо доводить, що не можна вважати тварин річчю, як це роблять юристи. *"Якби законодавство по відношенню до тварин зосереджувалося лише на інтересах людини, воно нічим не відрізнялося б від*

законодавства, що захищає неживі речі від вандалізму. Жорстоке поводження з домашнім улюбленцем, було б рівнозначним зі знівеченням дерева або поломкою забору" [6, с. 96-99].

Любов до всього живого пропагує етика святобливого ставлення до життя А. Швейцера: *"Я є життя, яке хоче жити, я є життя серед життя, яке хоче жити"*[7, с. 26]. Фактично філософ визнає, що тварина має таке ж право на існування, як і біосоціальний індивід. На його думку, людина буде етичною тільки тоді, коли священним для неї стане не лише її життя, а й життя всіх тварин і рослин [8, с. 42-43].

На даний момент існує два основних філософських підходи до питання про права тварин: утилітарний (дотримується Пітер Сінгер) і правовий (Гері Франсіона).

П. Сінгер не підтримує концепції природного права відносно тварин і того, що тварини можуть володіти правами. Замість цього він вважає, що коли ми обдумуємо можливі наслідки нашого вчинку, щоб визначити, буде він етичний чи ні, першорядні потреби тварин (особливо потреба уникнути болю) повинні розглядатися як схожі потреби людей.

Г. Франсіон, навпаки, стверджує, що у тварин є лише одне право, яке потрібно узаконити: право не бути чиєюсь власністю. Він вважає, що заборона брати у власність живих істот може стати ключовим рішенням для зменшення страждань тварин [9, с. 183].

Автори теорії прав тварин дотримуються різних філософських та правових точок зору, проте всі в цілому єдині в тому, що тварин не можна розглядати як приватну власність і використовувати для отримання їжі, одягу, в індустрії розваг і наукових експериментах, а деякі права, наприклад право на життя та захист від заподіяння тілесних ушкоджень та моральної шкоди, повинні бути юридично закріплені за тваринами.

У часи Є. Бентама етики вважали, що правами володіють тільки ті живі істоти (вищі тварини: ссавці й птиці), які відчувають біль або мають розум. Ще Арістотель вважав, що тварини мають психічні здібності, аналогічні психічним здібностям людей, та визнавав розбіжності у психіці тварин різних видів. Відмічав у тварин наявність пам'яті, почуттів, здатності до навчання та розділяв психіку тварин і психіку людей.

На підтвердження цих думок наведемо приклад: у китайському зоопарку міста Шеньян шимпанзе, спостерігаючи за роботою прибиральників вольєрів, згодом стали самостійно замітати свої вольєри від сухого листя і викидати в коробку [10]. Тобто бачимо, що тварини мають хист до навчання. Порівнюючи психіку тварин і людей, деякі вчені вважають, що шимпанзе вірять у Бога [11]: вони нагромаджують і складають каміння у формі пірамід (для людей складання каміння таким чином часто використовувалося в релігійних обрядах). Не виключено, що у шимпанзе є схожий інстинкт. Також цікавий факт, що шимпанзе діляться їжею тільки з близькими і родичами [12] (здатні проявляти альтруїзм як і люди). Деяким тваринам притаманні риси схожі з людськими такі як: ревнощі (самці одного з виду тропічних метеликів покривають своїх самок неприємним запахом, щоб відлякати інших самців), страх (в Англії під час пожежі ігуана, рятуючи собі життя, заскочила на шлем пожежника і таким чином вибралася з дому), сімейні зв'язки (у Хорватії пара лелек разом вже 20 років), відданість (у Туреччині собака 6 днів чекала свого господаря під лікарнею).

Слід згадати про проєкт Декларації презумпції розумності, розроблений ще у 1994 році Міжнародною дослідницькою асоціацією "Глобальні проблеми розвитку

розуму та гуманізація міжнародних відносин”, Міжнародним комітетом громадської дипломатії і Міжнародним фондом гуманітарних ініціатив. У проекті світове співтовариство закликало прийняти принцип презумпції розумності. Зміст останнього розробники проєкту вбачали в тому, щоб *“вважати будь-яку щойно відкриту або ще не досліджену форму життя розумною доти, доки не буде доведено протилежне”* [13, с. 90].

Іншим вагомим кроком до визнання прав тварин можна назвати прийняття Кембриджської декларації про свідомість (2012 року), у якій зазначається, що люди не унікальні у володінні неврологічними механізмами, які генерують свідомість, а разом з нею й умисну поведінку. Однак учені не заявляють, що свідомість, як і здатність відчувати задоволення і біль, тварини і людини абсолютно однакова [14].

Отже, дослідивши концепцію прав тварин у працях багатьох філософів і вчених різних часів, можна дійти висновку, що ідея щодо наділення тварин правами еволюціонувала: від простої думки, що людина панує над тваринами і може користуватися усіма благами від них, бо так її уповноважив Бог, до усвідомлення, що надмірне знущання над тваринами – це вчинок аморальний і людина, яка приручила тварин і є сильнішою, не може знущатися над слабшими. Згодом людина задумалася над тим, що тварини, як і люди, відчувають біль і їхні страждання прирівнюються до людських, що тварини мають психічні здібності, у них є наявність пам’яті, почуттів, здатності до навчання. Звернувши увагу на усі вище перераховані особливості тварин, людина не може продовжувати ставитися до тварин як до речі.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія політичної думки. Права тварин. URL: http://slovopedia.org.ua/40/53407/261269.html(дата звернення: 16.11.2021).

2. Тварини. Що каже Біблія. URL: https://www.jw.org/uk/%D0%B1%D1 (дата звернення: 16.11.2021).

3. Серійні вбивці часто починали зі знущання над тваринами. URL: https://galnet.fm/serijni-vbyvtsi-chasto-pochynaly-zi-znushhannya-nad-tvarynamy/(дата звернення: 16.11.2021).

4. BBCNews. Права тварин. URL: https://www.bbc.com/russian/features-42117593(дата звернення: 16.11.2021).

5. Васидлов Ю. І Украинскиенародные корни концепции прав природы. Гуманитарныйэкологический журнал. 2006. № 2. С. 81–86.

6. Безобразов П. В. Права животных. Москва: Савеловский пер., соб. дом, 1903. 220 с.

7. Борейко В., Поминова Е. Зарубежные философы дикой природы. Киевский эколого-культурный центр. 2000. 124 с.

8. Гудима Д. А. Поняття “суб’єкт права”: до сучасних дискусій. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2003. № 10. С. 40–53.

9. Турська В. О. Зміст та характеристика поняття “права тварин”. European political and law discourse. 2015. С. 181–187.

10. В Китае шимпанзе работаютуборщиками. URL: https://vokrugsveta.ua/video/v-kitae-shimpanze-rabotayut-uborshhikami-23-01-2019(дата звернення: 16.11.2021).

11. Ученыесчитают, что шимпанзе верят в бога. URL: https://vokrugsveta.ua/vokrugsveta/uchenye-schitayut-chto-shimpanze-veryat-v-boga-04-10-2018(дата звернення: 16.11.2021).

12. Шимпанзе делятсяедойтолько с близкими. URL: https://vokrugsveta.ua/vokrugsveta/shimpanze-delyatsya-edoj-tolko-s-blizkimi-14-10-2018(дата звернення: 16.11.2021).

13. Декларація Презумпції Розумності. Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-Американського Бюро захисту прав людини. 2002. № 19. С. 89–94.

14. Кембриджська декларація про свідомість. URL: https://journal.philosophy.ua/sites/default/files/library/files/-The%20Cambridge%20Declaration%20on%20Consciousness.pdf(дата звернення: 16.11.2021).

15. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред-кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. 672 с.

16. Енциклопедія цивільного права України / відп. ред. Я. М Шевченко. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: ІнЮре, 2009. 952 с.

17. Екологічне право України: навч. посіб. / Л. О. Бондар, В. В. Курзова. 2-е видання: доповнене та перероблене. Харків: Вид-во “Бурун книга”, 2008. 368 с.

18. Філософія права: навч. посіб. / П. Д. Біленчук, В. Д. Гвоздецький, С. С. Сливка / За ред. П. Д. Біленчука. Київ: Атіка, 1999. 126 с.

19. Алексеев С. С. Общаятеория права. Москва: Юрид. лит., 1982. 317 с.

20. Устименко. О. А. Щодо можливості сприйняття тварин як суб’єкта цивільних прав: деякі загальнотеоретичні аспекти. Форум права. 2014. № 1. С. 497–501.

21. Канторович Я. А. Процессыпротивживотных в средниевека. Санкт-Петербург: Юрид. б-ка, 1897. 58 с.

Серкевич І.Р.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Інститут права Львівський державний
університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ АДВОКАТА

Психологічні аспекти завжди були найважливішою складовою частиною у професійній діяльності адвоката. Вміння бачити, знаходити, виділяти ці «невловимі почуття», розуміти й пояснювати психологію довірителя – це, так би мовити, «професійний інструмент», без якого неможливо вести якісний захист у справах, де розглядаються ті чи інші вчинки й діяння людей. Проте у вітчизняній юридичній літературі малодослідженою є проблема психологічних якостей адвоката, зокрема в судовому процесі. Крім того, досі актуальною є проблема психологічного аспекту виступу адвоката в процесі судового розгляду у кримінальних справах.

Особливо важко доводиться молодим та недосвідченим адвокатам. Для вдалих результатів судових справ адвокат повинен мати, окрім професійних знань, ще й особливі психологічні якості. У професійній свідомості особистості адвоката з'єднані відображувальні й регуляторні сфери психіки. Психологічний механізм взаємодії відображувальної (теоретичної) сфери професійної свідомості з її регуляторною сферою є надзвичайно складним, але він розкривається завдяки методам системного аналізу. Одним із прикладів вживання системно-діяльнісного аналізу може

слугувати теорія поетапного формування розумових дій. Вживання цього методу дає змогу глибше розкрити етапи розвитку професійної свідомості особистості адвоката.

Важливо зазначити, що діяльність адвоката різноманітна, багатогранна й потребує розвитку низки здібностей. Передусім це розумові здібності: критичність розуму, його самостійність, глибина, допитливість; швидкість розумового орієнтування; швидкість мислення. Люди, які мають яскраво виражені розумові здібності, зазвичай швидко освоюють нові види діяльності, добре навчаються.

Крім того, адвокатові для успіху у професійній діяльності потрібні розвинені комунікативні здібності (для здійснення ефективного професійного спілкування), а саме: здатність встановлювати психологічні контакти, підтримувати їх; проникливість, здатність розуміти внутрішній світ іншої людини; здібності до співпраці, досягнення компромісу, вирішення конфліктних ситуацій; вільне володіння вербальними й невербальними засобами спілкування.

Адвокат має бути наділений й організаторськими здібностями. Це, по-перше, здатність згуртувати групу, надихнути її на виконання поставленого завдання. По-друге, здатність правильно організувати свою роботу, планувати й контролювати її. У досвідченого адвоката виробляється своєрідне почуття часу – вміння правильно розподіляти справи, укладатися в намічені терміни.

Попри це, важливими для адвоката є саме психологічні якості, зокрема налагоджувати психологічний контакт з клієнтом та бути емоційно стійким. Однак адвокатові не завжди вдається встановити психологічний контакт, наприклад, у процесі консультування, та все-таки до цього треба прагнути. Саме на стадії встановлення психологічного

контакту адвокат представляється (вказує свій офіційний статус, стаж роботи, спеціалізацію), знайомиться з відвідувачем, обумовлює порядок надання консультації (тривалість, правила адвокатської етики), обсяг юридичної допомоги, з'ясовує суть правової проблеми та вирішує питання про оплату послуг тощо. Якщо правова проблема відвідувача лежить поза спеціалізацією адвоката або не вдається домовитися з інших організаційних питань, консультація не проводиться. На цій стадії можна говорити про можливість встановлення тільки первинного психологічного контакту між адвокатом та клієнтом. Процес встановлення психологічного контакту не закінчується першими хвилинами спілкування, він триває й на наступних стадіях консультування.

Принагідно зазначимо, що психологічна компетентність є частиною психологічної культури адвоката й елементом його професіоналізму. Своєю чергою психологічна культура є елементом загальної культури, що передбачає оптимально організований процес життя, сприяє психологічному здоров'ю і властива будь-якій розвиненій особистості. При цьому адвокатові конче потрібно враховувати те, як психологічний вплив на людину діє у правовому полі, щоб формувати правомірну її поведінку. Загалом для адвоката важливо бути в постійній психологічній готовності – діяти в рамках закону й етики. Незнання законів психології може спричинитися до того, що результат досягатиметься в будь-який спосіб; при цьому можуть нехтуватись психологічні основи творчості, зневажатись загальнолюдські цінності та об'єктивні закони розвитку суспільства. Тож надзвичайно важливо з'ясувати таке поняття як психологічна культура юриста, яке ще достатньою мірою не вивчене. Зміст психологічної культури адвоката

полягає в тому, що він повинен уміти володіти такими психологічними категоріями, як: мотивація, бажання, спонукання, потреби, захоплення, хотіння, натхнення, нахили тощо. Саме ці прийоми характеризують психологію юридичної праці та психологію юридичного управління [1, с. 162].

Психологічна компетентність – це знання, вміння і навички у сфері психології, виражені професійно значущі якості особистості, здібності, які допомагають у вирішенні професійних завдань, а також особистісні установки на сприйняття й використання психологічної інформації, готовність застосувати психологічні знання на практиці. За зовнішніми проявами в поведінці довірителя адвокат має вміти бачити його психічний стан, риси характеру, мотиви поведінки, вміти прогнозувати поведінку, вибирати найефективніші техніки взаємодії процесі під час спілкування. Саме тому психологічна компетентність адвоката – це його своєрідний особистісний інструментарій, що забезпечує ефективне вирішення професійних завдань.

У психологічній літературі зазначається, що для управління професійною підготовкою фахівців, діагностики й оцінки сформованості професіоналізму на всіх етапах здійснення професійної кар’єри варто мати уявлення щодо того, наскільки спеціаліст відповідає вимогам цієї професії. Тобто йдеться про рівень професіоналізації фахівця [2, с. 102].

Наголосимо, що адвокатові потрібно знати особистість підзахисного, його психологію, мотиви, причини й умови скоєння злочину. Проаналізувавши і зробивши висновки про особу підзахисного, логічно обміркувавши власну лінію захисту, адвокат може досягти позитивних результатів у правозахисній діяльності. Захисник повинен мати моральне

право брати участь у вирішенні питань правосуддя, оцінювати вчинки людей, розкривати їх психологічний зміст. Тому адвокат повинен бути принциповим, чесним, непримиренним до порушення прав і законних інтересів підзахисного [3].

Утім, варто зазначити, адвокатові можуть бути властиві й негативні якості, які проявляються під час захисту підсудного в процесі судового розгляду. На наш погляд, одними з недоліків психологічних якостей адвоката є погано розвинені комунікативні й мовні навички. Насамперед це проявляється в невмінні ставити свідкам питання під час дослідження доказів, а також у недостатній аргументації для виправдання підсудного.

До негативних професійно-психологічних якостей адвоката можна зарахувати емоційно нестабільний стан, нестриманість та незацікавленість в результаті розгляду справи клієнта. Нестриманість неприпустима для адвоката, він завжди має бути серйозним і твердим.

В адвокатській практиці існує думка про те, що зі збільшенням стажу роботи адвокат відчуває незадоволеність своєю професійною діяльністю. З огляду на це, з’являються негативні явища, що впливають на емоційно-психологічний бік діяльності адвоката під час судового розгляду. Адвокат у такому разі лише погіршує ситуацію і сам себе вводить у депресію. Депресія ж може призвести до такого негативного наслідку як деформація особистості адвоката. Адвокат, у якого відбувається деформація особистості, набуває таких негативних психологічних властивостей: він спрощує своє ділове спілкування, у нього псуються взаємини з колегами, він використовує у своїй промові кримінальний жаргон, що, безумовно, суперечить правовим нормам та нормам моралі.

Отже, адвокат, який служить загальному благу шляхом захисту прав і свобод людини, не може обійтися без психологічних знань – про себе, своїх довірителів, можливості спеціаліста-психолога в судовому процесі. Саме тому адвокат повинен мати такі професійно-психологічні якості, як: чесність, емоційна стійкість, комунікативність, відповідальність, сумлінність, дисциплінованість, акуратність, достатній рівень правосвідомості, розвинений інтелект, здатність до зосередження, спостережливість та проникливість.

Для розвитку перерахованих якостей у майбутніх адвокатів потрібно виховувати їх у процесі освоєння спеціальності на юридичних факультетах, а також проводити подібні заходи, наприклад, влаштовувати ігри щодо проведення судового розгляду у кримінальній справі. Такі ігри допоможуть майбутньому адвокатові розвинути свої комунікативні, мовні навички та подолати скутість під час промови й захисту підсудного.

Список використаних джерел:

1. Сливка С. С. Правнича деонтологія. Київ, 1999.
2. Івашкевич В. Професійна компетентність юриста як психологічна проблема. Проблеми сучасної психології. 2016. Вип. 31. С. 94–107.
3. Біленчук П. Д., Сливка С. С. Правова деонтологія / за ред. акад. П. Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. 320 с.

СЕКЦІЯ 4.

ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

Boyko Yu.P.
Doctor of Science in Philology, Professor
Khmelnytskyi National University
Khmelnytskyi, Ukraine

Yemets O.V.
Candidate of Science (Ph.D.) in Philology, Professor
Khmelnytskyi National University
Khmelnytskyi, Ukraine

ALLUSIONS IN CROSS-CULTURAL COMMUNICATION: STYLISTIC AND TRANSLATION ASPECTS

Cross-cultural communication involves mutual understanding between people of different cultures and different countries. Among the important factors of successful communication is background knowledge, i.e. the knowledge of global cultural heritage and the knowledge of customs and legends of the culture with representatives of which we communicate. According to L. M. Chernovatyi, background knowledge includes the following components: the Bible; mythology and folklore; world, Ukrainian and English-language literature; painting, cinema and other arts; phraseology [2, p. 165-166]. These components are often realized in allusions, both in oral and

written communication. Allusions are markers, or signals, of the category of intertextuality which is defined as "inclusion of other texts or their fragments, with another speech subject, into the given text in the form of allusions and quotations" [1, p.71-72]. Allusion, as distinct from quotation, is an indirect reference to literary, Biblical, mythological, historical texts made during speaking or writing. In this sentence, texts are understood very widely - a speech, a song, a newspaper article, a talk show, even everyday conversation.

The "Newsweek" magazine oriented at educated people published an article including a political anecdote about Leonid Brezhnev and Communist ideas. Leonid Brezhnev reportedly joked to Willie Brandt: "*Do you know what Marx would say if he were alive today? Workers of all world, forgive me"* [4, p. 64]. The names of Brezhnev, Brandt (former Chancellor of Germany) and Marx are political and historical allusions, but the last phrase is a paraphrase of the famous slogan from "The Communist Manifesto": Workers of all countries, unite. The paraphrased quotation is an intertextual allusion producing a strong ironic effect. Such allusions are traditionally called explicit, and they can be understood in different cultures. A famous Finnish scholar calls Ritva Leppihalme such allusions "culture bumps". Under this term she means strange or unfamiliar situations when we interact with a person from different culture [3].

The aim of this paper is to determine the role of allusions in cross-cultural communication of different types. Depending on the type of this device, allusion can contribute to mutual understanding of people from different cultures or create certain obstacles, bumps in communication.

One of the functions of allusions of this type is foregrounding, attracting the reader's or listener's attention, comparing the present situation with the previous events. Thus,

the title of the newspaper article "Nuremberg trial over a cheat sheet" clearly indicates the connection between the war trial in Nuremberg after the Second World War and the museum of cheat sheets, i.e. cribs opened at Nuremberg University. Here we can see some irony, too, and the allusion is quite transparent.

There exists a tendency to use allusions to well-known films and songs even in scientific articles, manuals for students, monographs. It makes the narrative more popular and entertaining, and cross-cultural scientific communication easier. For example, a manual on economics contains a chapter devoted to supply and demand. The author begins the explanation with the reference to a very popular film "E.T." by S. Spielberg in the title: "*E.T. and the Satisfaction of Human Wants"*. While readers enjoy a familiar film title, the author connects the fantastic idea with the economic law:

Remember the movie "E.T."? Well, suppose E.T. were to return to Earth and hand each person 50 million dollars. What would happen if everyone rushed out to spend this money? [4, p. 67]. Here the allusion is the basis for underlying the hyperbolic example of impossibility satisfying the demand when people have so much money. This allusion can be understood in different countries, so it contributes to successful communication. The translation of the film title and the acronym itself has undergone certain changes: from the imitation to the Russian variant "Інопланетянин" to the more correct "Прибулець". Naturally, such transparent allusions are not an obstacle to the popular explanation of the theory; moreover, they stimulate intellectual activity in the process of scientific communication.

Translators and interpreters are often called cultural mediators, as they play an essential part in mutual understanding and communication between people of different cultures. Therefore, background knowledge is a must for them. The lack of

background knowledge may lead to the distortion of original information. A well-known example is the failure of the interpreter at the international religious conference several years ago, when translating the expression *the Holy See* he rendered it as *Священне море*. The speaker meant Vatican, священний престол. The mistake was coused by homonymy of the words sea-see and poor background knowledge of the interpreter.

Conclusions. Explicit allusions can contibute to successful cross-cultural communication, while implicit allusions in oral and written communication create cetain bumps. and therefore the role of interpreters/translators in the period of globalization is increasing.

References:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. М.: Флинта: Наука, 2004. 384 с.

2. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця: Нова Книга, 2013. 376 с.

3. Leppihalme R. Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions. Clevedon – Philadelphia, Multilingual Matters Ltd, 1997. 242 p.

4. Yemets O.V. Linguistic Text Analysis: Stylistic and Translation Aspects. Хмельницький: ХНУ, 2020. 86 с.

Kyrychenko V. I.
Ph.D. in Pedagogic Sciences,
Leading Researcher of the Laboratory
of Physical Development and Healthy Lifestyle
Institute of Problems on Education of the
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Necherda V. B.
Ph.D. in Pedagogic Sciences,
Senior Researcher of the Laboratory
of Physical Development and Healthy Lifestyle
Institute of Problems on Education of the
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

FORMATION OF PUPIL SUCCESSFULNESS IN CONDITIONS OF POST-WAR REALITY: TO THE PROBLEM OF RESEARCH

Transformations in the socio-political, economic and cultural spheres, catalyzed by Russia's military aggression against the Ukrainian people, have prioritized the necessity to understand the values of life for society in general and the values of success for a safe and happy life of every individual. The humanistic vector of development of educational processes in Ukraine draws increased attention of pedagogical science to issues of value orientation of pupils in the post-war life of Ukrainian society, forming the basis of life success of high school pupils in life optimism, self-sufficiency and prosocial activity. Pupils must cultivate the strength and skills to grow as responsible and

proactive citizens, open to change and confident in their abilities, competitive professionals, active participants in the democratic restoration of the state. The Concept of Development of Education of Ukraine for the period 2015-2025, the Concept of Implementation of State Policy in the Sphere of Reforming General Secondary Education «New Ukrainian School» for the period up to 2029, the Program «New Ukrainian School in Progress to Values» emphasizes the important role of general education institutions in providing conditions for the disclosure of personal potential, self-development of pupils in accordance with their preferences and abilities, promoting their value-meaning life self-determination, volitional hardening, prosocial self-realization and success in life.

Reflection of modern trends in pedagogical science and mass educational practice, allowed to formulate a number of contradictions between:

- the objective necessity of the post-war society for responsible, proactive, open to change and self-confident, optimistic and successful individuals and insufficient development of organizational and methodological aspects of their formation in the post-war reality;

- formal recognition of the necessity for theoretical justification of practice-oriented models and mechanisms for the formation of life success of high school pupils and a limited amount of research concerning this issue;

- the desire of high school pupils to streamline the system of values and meaning of life, the acquisition of qualities and competencies of a successful personality and the lack of educational and methodological support for their formation in the realities of socio-economic life of post-war society.

The outlined contradictions allowed to determine the topic of this research.

It should be noted that, unlike success, which is a definite, sometimes isolated, result of activity, life successfulness is a systemic phenomenon that involves the constant development of qualities and competencies needed to achieve a significant result for the individual, as well as continuous self-improvement. Thus, the concept of «successfulness in life» is more subjective than the concept of «success» [2]. This subjectivity is considered in connection with the life project, plans and tasks of the individual. Life success is both a result and a public assessment of the result (results) of a life project. It cannot be considered in isolation from the works or actions of the individual envisaged by the project, which are assessed as successful and recognized. Life successfulness is an important criterion for the effectiveness of a life project, its significance for the people around the individual [3].

Only a mature person can build a life project and choose strategies for its implementation in the harsh realities of post-war society, based on their own awareness and experience of organizing the system of life values, understanding the importance of charity and prosocial activity, life optimism, individual needs and requests. Speaking of life successfulness, it is impossible to ignore the significance for the person's achievements in important areas of life. This is facilitated by personality-oriented education, based on the recognition of the self-worth of pupils, ensuring their freedom of expression and self-development, independent acquisition of their own experience of life success. Only the success of a young person forms in him sufficient faith in himself and on this basis – the desire to become better. «Success education, assistance in the desire of the pupil to meet the need for a worthy place in the team of peers – the way to create a trusting relationship of creative community of adults and children. Only under such conditions the growing personality is ready to perceive educational influences and respond properly to them» [1, p. 35].

Analysis of psychological and pedagogical sources [4; 5] and mass educational practice in the most difficult times of society (military aggression, economic crises, environmental cataclysms, etc.) proves the possibility of modeling the necessary conditions for the formation of life successfulness of high school pupils, selection of adequate methods and technologies for such landmarks. A pupil can become vitally successful only in the environment where his basic rights are ensured, physically and psychologically comfortable and safe living conditions are created that can nurture his life optimism and motivate him to actively work to achieve their own and social well-being, life successfulness in general. The formation of pupil life successfulness occurs during the internalization of knowledge concerning the risks and opportunities of the modern world and the peculiarities of their own psychoneurological development, delaborating an adequate assessment of the realities of the world, positive self-esteem, optimism and motivation to be successful, free choice of sphere of activities according to desires, preferences and abilities and is mediated by mutual understanding and cooperation, subject-subject interaction with adults and peers on the basis of initiative, perseverance, creativity, flexibility, resilience and personal responsibility.

The formation of life successfulness of high school pupils in general secondary education is a long-term process of implementing coordinated educational influences on the individual, which ensure the achievement of certain results. They are implemented during the implementation of practice-oriented models and mechanisms for the formation of life successfulness, which allow to create a safe educational environment in the educational institution, which contributes to maintaining and strengthening physical, mental, spiritual and social health of pupils, development of life optimism, knowledge, skills and

abilities to maintain one's own health, necessary for successful socialization and achievement of one's own success in life in inseparable connection with social well-being.

References:

1. Бех І. Д. Сучасна освіта на шляху досконалості. *Рідна школа.* 2021. № 1–2 (1072). С. 32–37.
2. Боровинська І. Є. До психологічного розуміння понять «успіх», «успішність», «життєвий успіх», «життєва успішність». *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2017. Вип. 2 (3). С. 142–148.
3. Єрмаков І. Г. (ред.). *Життєва компетентнісність особистості: від теорії до практики. Науково-методичний посібник*. Запоріжжя: Центріон, 2005. 640 с.
4. Козьменко О. Успіх у вищій освіті США (ретроспективний аналіз). *Knowledge, Education, Law, Management.* 2020. № 4 (32). С. 41–46.
5. Basnak J., Ortynski J., Chow M., Nzekwu E. A digital peer-to-peer learning platform for clinical skills development. *Canadian Education Journal.* 2017. № 8 (1). P. 59–66.

Zelenska O.P.
Doctor of Pedagogy, Full Professor,
Professor of the Department
of Foreign Languages and Culture of Professional Speech
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine

THE ROLE OF CULTURE IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE CADETS AT THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER EDUCATION OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

Education determines the situation of the state in the modern world and the man in the society. Today Ukraine has a noble aim to become the part of the world scientific society, to have the status of the highly developed country, to educate qualified, competitive specialists who have certain qualitative characteristics, are ready to use the new ideas and technical means of production, management and control in practice, can effectively interact with the colleagues from the other countries. It should be done taking into consideration the usage of the pedagogical innovations, the social order of the society, the new achievements of the modern professional pedagogy and the theory of quality control. The organization and realization of the professional training of such specialists foresees the usage of the reliable methodological guide. We consider the culturological approach, culturological training at the establishments of higher education to be such a guide.

Such scholars as V. Andreyev, N. Bagdasaryan, M, Bakhtin, V, Bibler, M. Byram, R. Carter, A. Dysterveg,

P. Holmes, K. Lyakh, M. McCarthy, I. Noskova, E. Sepir, O. Shevnyuk, J. Sinden, R. Tavares, L. Vygotsky, R. Wiseman, O. Zelenska, T. Zyuzina and others dealt with the issues of culturological education, culturological training of the students, culturological approach in the educational process. But the problem of the culturological training of the cadets at the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine is so important and urgent that it needs its further analysis and research.

Among the main factors which are connected with the problems of the culturological training of the cadets at the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the formation of the personality of the future professional of the law enforcement organs of Ukraine are the following ones:

✓ the approval of Ukraine as a sovereign state in the world, the recognition of its independence by the world commonwealth on the basis of the own achievements in the branches of politics, economy, education and culture;

✓ the weight of the national cultural traditions and their high educational potential, the essential role of the people's pedagogy and culture in education;

✓ the inner culturological circumstances in Ukraine which are characterized by the partial loss of the national content, the attempt to replace it by the foreign, traditional only by its form appearance, the attempt to realize the political guidance of culture without economic providing its development, the underestimation of culture and its humiliated state in the society;

✓ the necessity of the fundamental change of education on the basis of the national values and those which belong to the whole mankind, fostering love for Ukraine, for the people, language, cultural traditions, forming spirituality, strengthening

the humanitarian training of the future officers of the law enforcement organs, improving the cultural, educational, spiritual, moral, esthetic and ethic work among the officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

The culturological training of the cadets at the establishments of higher education of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine contributes to broadening their system of scientific knowledge, first of all, of philosophy, culturology, ethics, logics, psychology, the Ukrainian language and a foreign language that reveals the essence and the psychological and pedagogical conditions of forming and developing the moral beliefs, feelings, attitudes, culturological knowledge, skills, abilities and behaviour habits [1, p. 105].

Speaking about the culturological training of the cadets it is necessary to find out and analyze the phenomenon of culture, what it is and what role it plays in the life of the people, of the society and the whole mankind. There are many definitions of culture. Some scholars consider it to be the values of the spiritual life. Others make this concept narrower and relate to culture only ideology that should serve the sphere of production. Culture is the social information that is stored and accumulated in the society with the help of the sign means that are created by the people. In the context of the educational issues the concept of culture has two meanings, one of which suites our problem: it is an objective social experience – the totality of the achievements of the human society in the various spheres of its life activity: in technology, economy, politics, social relations, spiritual branch [2, c.81]. Culture is a universal means of the creative self-realization of a human through their aspiration to reveal and approve the content of the human life in its relation with the content of the essential [3]. In other words everything that a human has as a human is presented in the form of culture, and culture appears to be diversified rich

the same way as the human who is the creator of culture and its main creation [4]. Some scholars believe that there are several hundreds of the definitions of culture today. Such a situation is explained by the fact that culture is a multifaceted phenomenon and the term "culture" is widely used in the concrete disciplines.

The analysis of the essence of culture, its place and role in the society makes it possible to distinguish the main interrelated aspects of culture:

• Culture is a social phenomenon which is born by the society and which is characteristic of the society; it reflects the qualitative characteristic of the society and enriches the spiritual life of a man.

• Culture is the process of the creative activity of the man directed at the cognition of the surrounding world and the man in this world, at getting the objective and reliable information about the world in which science and art play the main role.

• Culture embraces the essence of the material and spiritual values which were achieved by the man in the process of developing the world, and the relative valuable orientations of the man in the world.

• Culture which creates the norms of behaviour and evaluations necessary for the orientation of the man in the world provides the regulation of the social relations of the people. The concept of culture is the synonym to the progressive spiritual and material values of each personality and of the whole mankind.

• Culture should help the man not only to cognize the world and oneself but to define one's place in the world and the ideological attitudes.

• Culture is a mighty factor of forming the man's essential strengths, forming the man in the man, transforming their natural interests, needs, emotions into the really human ones. The humanistic content of culture is embraced in it.

The specificity of culture as a quality characteristic of the spiritual and practical world exploration (the outer one and the

personal or inner one) is in the fact that culture states in what measure the human has become the human for himself and for the others, how they feel and realize themselves being such a human. Culture accordingly in the same measure as the labour makes a man a man. But if the labour is the only social substance that creates the man and develops their essential strengths, culture is the only social measure that demonstrates in what measure the man has become the man. In the other words culture is the qualitative characteristic of the society development.

It is important to define the main functions of culture. They are: the transformative function – the necessity to adapt nature to the needs of the society; the humanistic function – forming the personality in the relative circumstances; the cognitive function – accumulating and deepening knowledge about the objective laws of life; the value-oriented function – the consolidation of the society with the help of the single ideals, ratings, norms; the communicative function – the provision of the people's communication with the help of all the possible for this culture means; the function of the socialization – the need of every social system to mould the people according to its image and likeness; the regulative function – the correlation of the social relations and behaviour of the human according to the norms which exist in this society; the organizational function – the creation of the model of the future; the adaptive function – stating the correlation between oneself and the conditions of the outer surroundings with the aim of self-preservation. In our opinion it is necessary to add the professional function because the process of education and its environment determines the professional development of the cadets of the establishments of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as the future specialists.

References:

1. Zelenska O.P. The didactic ways of organizing the culturological training of the cadets at the establishments of higher education of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Innovative projects and programs on psychology, pedagogy and education: conference proceedings, December 10-11, 2021. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. P. 105-108.

2. Недашковская М.А. Самореализация личности как феномен культуры: дис. … канд. философ. наук: 09.00.01. К., 1990. 167 с.

3. Культуроведческие аспекты языкового образования: сб. науч. трудов. М.: Еврошкола, 1998. 246 с.

4. Ушакова М. На пути к обучающемуся обществу (задачи и технологи). Альма-матер. 2000. № 4. С. 9-15.

Боляк Т.М.
аспірант кафедри економіки та економічної освіти,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

БЕЗПЕРЕРВНЕ НАВЧАННЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Професійне навчання є одним із способів підвищення професійної компетентності фахівців, яке передбачає врахування психологічних особливостей і закономірностей навчання дорослих.

Соціально-економічні перетворення в державі, процеси євроінтеграції та інформатизації суспільства визначають нові пріоритети професійної підготовки керівників закладів освіти, вчителів і педагогів в системі післядипломної освіти.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. обумовлює необхідність змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції вітчизняної системи підготовки педагогів у міжнародний освітній простір « ... розглянуто в [1, С. 20] … ».

Післядипломна освіта надає широкі можливості для розвитку особистості спеціаліста. До елементів структури післядипломної освіти відносять: підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, отримання нової педагогічної спеціальності, споріднено-педагогічної спеціальності,

кваліфікації відповідно до специфічної функціональної діяльності, додаткову освіту, аспірантуру, докторантуру, самоосвіту. У свою чергу післядипломна освіта- це складова загальної системи безперервної освіти педагога. Головною метою післядипломної освіти є приведення у відповідність фахової та посадово-функціональної компетентності працівників освіти з потребами та вимогами соціуму на конкретно-історичному етапі соціально-економічного розвитку українського суспільства та інтегративних процесів у всесвітньому освітньому просторі.

Безперервна освіта має забезпечувати можливість кожній людині активно входити в життя, сприяти підвищенню рівня професіоналізму, систематизації загальної освіти, вдосконалювати функціональну освіту в усіх сферах духовного життя людини « ... розглянуто в [4, С. 42] … ».

Безперервна професійна освіта педагога забезпечується безперервністю освітнього процесу (відповідно до програм) й організаційних структур. В організаційній структурі безперечність передбачає сітку навчально-виховних закладів, які пропонують простір освітніх послуг, забезпечують зв’язок і спадкоємність програм, здатних задовольнити запити й потреби населення. Все це забезпечує можливість багатовимірного руху особистості в освітньому просторі та створення для неї оптимальних умов « ... розглянуто в [4, С. 43] … ».

Важливість постійного підвищення професійного рівня дає підставу розглядати феномен безперервної освіти як один із провідних принципів андрагогіки в сучасних умовах. Особливо це стосується освіти педагогічних кадрів.

Безперервна освіта як функціональна система, як цілісна сукупність шляхів, способів, засобів і форм здобуття, поглиблення й розширення загальної освіти, соціальної

зрілості, професійної компетентності, збагачення культури через мережу навчальних закладів і в процесі самоосвіти має відповідати нормативним вимогам, визначеним критеріями щодо особистісно орієнтованого підходу до слухача.

Система післядипломної педагогічної освіти має допомагати вчителю початкової школи побачити його найближчі та віддалені життєві, професійні перспективи, усвідомити їх реальність за умов кропіткої роботи над собою, розвитку необхідних рис, умінь, навичок, виявлення самоініціативності. Безперечно, післядипломне навчання фахівця об'єктивно пов'язане з його специфікою, яка обумовлена особливостями тих, хто навчається, тобто дорослих людей з певним соціальним та професійним досвідом.

На думку О.Козлової, підготовка вчителя початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища післядипломної освіти реалізується в процесі впровадження технології, яка включає такі стадії: виявлення суперечностей, формування проблеми, з'ясування проблематики, визначення мети й вибір критеріїв ефективності взаємодії учасників освітнього процесу; моделювання взаємодії (побудова моделей, їх оптимізація, вибір найефективнішої з них); конструювання системи, застосування процесів декомпозиції, дослідження умов і побудови реальної взаємодії « ... розглянуто в [4, С. 45] … ».

Аналіз науково-педагогічної літератури, доводить що результатом (показником) ефективності післядипломної освіти вчителя початкової школи є його професіоналізм, професійна компетентність, яка є підгрунтям професіоналізму вчителя, який може розглядати, з одного боку як інтегральну якість, властивість особистості, а з іншого — як процес і результат діяльності. Професійна компетентність вчителя можна визначаємо як рівень

професійної майстерності, яку набуває педагог на шляху свого становлення, набуття професіоналізму « ... розглянуто в [3, С. 75] … ».

Безперечно, післядипломна освіта має певні можливості для забезпечення розвитку професійної компетентності учителя початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища. Ці можливості пов'язані з тим, що педагог має нагоду системно збагатити свій професійно-педагогічний досвід, опанувати теоретичні, науково-методичні, психолого-педагогічні питання. Таким чином, він більш глибоко пізнає сутність, цілі, завдання, методику навчання і виховання у світлі сучасних викликів суспільства, усвідомлює свою професійно-особистісну відповідальність у розв'язанні завдань, що стоять перед освітою.

У своїх дослідженнях Т. Гришина наголошувала, що на курсах підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти відбувається приведення професійної компетентності педагога у відповідність із державними стандартами освіти, удосконалення його фахової майстерності, підвищення інтелектуального і загальнокультурного рівня « ... розглянуто в [8, С. 24] … ».

Післядипломна педагогічна освіта залишається основною ланкою підвищення кваліфікації та поінформованості учителя початкової школи, своєрідним випереджувальним механізмом, що забезпечує професійний розвиток вчителів початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища.

Головним критерієм післядипломної освіти, є якість освітніх програм та послуг. Саме від якості надання освітніх послуг навчальними закладами ППО залежить можливість працюючих вчителів реалізувати завдання, що постають перед сучасною школою.

Аналіз науково літератури, свідчить про те, що післядипломна педагогічна освіта покликана допомогти вчителю початкової ланки розширити свої творчі можливості та збагатити власний творчий потенціал. Освітнє середовище закладів післядипломної освіти спрямоване на фахове вирішення актуальних питань підвищення професійної компетентності, майстерності, оскільки саме в системі післядипломної освіти вчитель початкової школи має можливість отримати необхідний професійний досвід, розвинути необхідні професійно-особистісні здібності « … розглянуто в [8, С. 25] … ».

Список використаних джерел:

1. Довга Т.М. Імідж – портрет учителя початкової школи: візуалізація професійних вимог та соціальних очікувань. *Рідна школа.* 2017. №3/4. С.20-25.
2. Зосименко О.В., Єфремової Г.Л. Розвиток особистісно-професійної компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти.-Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. 346 с.
3. Олешка П.С. Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти (теоретико-прикладний аспект). // П.С. Олешка. Луцьк: КПІАЦ “Волиньенергософт”, 2019. 308 с.
4. Сагач О.М. Розвиток професійних компетентностей як один з напрямків неперервного професійного зростання вчителів / О.М. Сагач // *Педагогічні обрії ЧОІППО ім. К.Д. Ушинського*. 2020. Вип.№5. С.45-50.
5. Сазоненко Г.С., Приступа В.В. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модуль: науково-методичний посібник. Макарів: Софія, 2013. 416с.

6. Теличко Н.В. Професійна компетентність як базова основа педагогічної майстерності вчителя початкових класів / Н. В. Теличко // *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2014.Вип. 199(1). С.376-383.

7. Ягоднікова В.В. Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика: моногр. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 286 с.

8. Янкович О.І., Кузьміна І.І. Актуальні проблеми підготовки вчителів у закладах після дипломної педагогічної освіти: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.; Тернопільський ОКІППО. Тернопіль: Крок, 2021. С.24-27.

Грон Ю. Г.
доцент кафедри прикладної
лінгвістики та перекладу
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

ПЕРЕКЛАД ФАХОВОЇ МОВИ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Переклад публіцистики має важливе значення, оскільки публіцистичні тексти покликані впливати на реципієнтів. Український дослідник В. Коптілов зазначає, що «предметом найпильнішої уваги перекладача публіцистики є його зміст, презентовані у ньому думки» [1, с. 147]. Ключові лінгвістичні характеристики публіцистики, як функціонального стилю літературної мови, включають розлоге використання суспільно-політичних термінів, які є нагальними у формулюванні політичних ідей та тропи літературної мови, а саме порівняння, епітети, метафори. Слід звернути увагу на той факт, що є значна різниця у використанні тропів у публіцистиці та художніх творах. Образність у публіцистичних творах несе другорядне значення, оскільки публіцистичний текст апелює до емоцій реципієнта. Використання прийомів ораторського мовлення – це ще один важливий елемент публіцистики, тобто у тексті повідомлення використовують специфічні синтаксичні структури, здебільшого емфатичного значення, аби досягти максимального ефекту. Звідси випливає, що перекладач публіцистичних текстів має зважати на низку стильових особливостей, аби при перекладі дотриматися задуманого психологічно-емоційного впливу на читацьку публіку [там само, с. 149].

Як вже зазначалося раніше, публіцистика ЗМІ виступає своєрідним інструментом оперативного впливу на читацьку аудиторію, аби зорієнтувати її з політичної, ідеологічної та соціальної точки зору. Це пояснює той факт, що такі тексти носять характер так званих разових повідомлень з максимальним ефектом, впливаючи на відповідний суспільний настрій чи створюючи специфічну реакцію [2, с. 1]. Т. Кияк вважає, що відповідна агітаційна інтенція і є головним визначником сутності публіцистичних повідомлень, що складаються як з літературних, так і просторічних мовних засобів, логічних та іноді алогічних образних елементів. Прагматична багатофакторність публіцистичного стилю має також постійно знаходитися у полі зору перекладача. Отже, під час передачі публіцистичних текстів фахівець має пам'ятати про специфіку вживаної термінології, тобто її конотацію відповідно до жанру. У цьому аспекті, на думку Т. Кияка, варто розуміти, що певні терміни у наукових чи офіційно-ділових текстах мають чіткі значення відповідно їх денотатам, тобто їх можна легко знайти у словнику і використати у перекладі. У той час як у публіцистичному тексті, слід зважати на контекст використаного словосполучення [1, с. 402].

Переклад публіцистичних текстів умовно включає дві великі групи труднощів, такі як граматичні та лексичні. Лексичні труднощі полягають у передачі українською мовою термінів різних галузей діяльності людини, реалій, фразеологічних одиниць. Граматичні труднощі, у свою чергу, пов'язані із морфологічно-категорійними трансформаціями, а саме з розбіжностями типів мов, тобто українська мова належить до синтетичних мов, коли англійська – це аналітична мова. Зокрема це проявляється у відсутності чи,

навпаки, існуванні граматичних категорій мови перекладу та вихідної мови, наприклад артиклі, відмінності у множині іменника, герундій, різноманітні конструкції; відмінне частотне навантаження активного та пасивного станів, використання умовного, наказового чи індикативного способу, застосування граматичних конструкцій, різна сполучуваність слів тощо.

На окрему увагу заслуговує використання фахової мови у публіцистичних текстах. За Т. Кияком, фахова мова – це та мова, яка обслуговує відповідну галузь знань. До лексичного складу фахової мови належать терміни певної галузі, міжгалузеві та загальнонаукові терміни, професіоналізми, жаргонізми, загальновживана лексика та номенклатура [1, с. 434]. Ключова риса фахової мови полягає у використанні спеціальних, орієнтованих на потреби певної галузі лексичних одиниць, які пов'язані із загальновживаною лексикою, яка також притаманна фаховій мові. Однак, особливістю є те, що фахова мова характеризується частотою використання, вживанням відповідних граматичних, стилістичних та синтаксичних структур [4, с. 60].

Будь-який термін, вузькогалузевий, загальновживаний чи загальнонауковий, має свою специфіку. Сучасні терміни мають відповідати кільком важливим умовам, а саме відповідність правилам та нормам мови перекладу, систематичність, термін повинен мати певне визначення, яке відображає певне поняття, відносна незалежність від контексту, точність, однозначність, хоча для англійської мови характерна полісемія, відсутність синонімії, експресивна нейтральність, милозвучність [4, с. 63].

Таким чином, переклад фахової мови у публіцистичних статтях залежить від певної комунікативної інтенції, жанрової своєрідності та лексико-граматичної насиченості, контексту.

Список використаних джерел:

1. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: Навч. посібник. К.: Юніверс, 2002. 280 с.
2. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
3. Соколовська, С. Ф., Гречина, Л. Б. Функціонально-стилістична домінанта перекладу публіцистичних текстів. // ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка (31), 2007. С. 205 – 209.
4. Володіна Т. С., Рудківський О. П. Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського) рівня. Навч.-метод. посібник. К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. 296 с.

Демянчук М.Р.
доктор педагогічних наук,
професор кафедри медико-профілактичних дисциплін
та лабораторної діагностики,
Комунальний заклад вищої освіти
«Рівненська медична академія»
м. Рівне, Україна

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОНОВЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ ДИСЦИПЛІНИ «ОБСТЕЖЕННЯ ТА ОЦІНКА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»

Забезпечення медичної галузі кваліфікованими фахівцями середньої ланки передбачає вдосконалення професійної підготовки студентів у медичних академіях і залежить від ефективності формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи. Організація освітньо-виховного процесу в медичному закладі вищої освіти базується на врахуванні світових тенденцій оновлення професійної підготовки фахівців медсестринства. Тому в сучасних наукових пошуках дослідники обґрунтовують напрями оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи, експериментальні методики, що оптимізують процеси навчання студентів [4, с. 80].

З часу здобуття Україною незалежності та суверенітету спостерігається тенденція піднесення престижу професії та освіти медичної сестри як найбільш потрібної та масової в практичній охороні здоров’я. Запровадження

ступеневої неперервної вищої сестринської освіти підносить її на один рівень з лікарською. Для оптимізації формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи необхідно враховувати теоретичні основи вирішення окресленої проблеми, які складаються з наукових досліджень у різних галузях – педагогіки, психології, медицини, соціології, аксіології та ін.

Статистичні дані свідчать, що середній медичний персонал складає більше, ніж 15 тис. осіб, в тому числі близько 10 тис. медичних сестер. О. Варава зазначає, що медичні сестри – це найбільший загін спеціалістів-медиків у кожній країні світу. Тільки у країнах Європи їх більше п'яти мільйонів. У нашій країні з 465 тисяч середнього медичного персоналу 302 тисячі – медичні сестри, що становить 45,8% від усіх фахівців галузі охорони здоров'я [1].

На сучасному рівні розвитку сестринської справи медичні сестри визначаються як повноправні партнери сімейних лікарів, ключові фігури у профілактиці захворювань і просвітницькій роботі серед населення щодо здорового способу життя. З метою професійної підготовки фахівців середньої ланки у сфері охорони здоров'я, здатних надавати висококваліфіковану медичну допомогу, бути конкурентоспроможними на національному, європейському та міжнародному ринках праці реалізовано Програму розвитку медсестринства України.

Важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи є наукові розвідки в галузі педагогіки, в яких обґрунтовано форми моніторингу якості підготовки студентів на основі використання засобів діагностики, вимоги до яких визначені у структурі галузевих державних стандартів, під час вивчення студентами дисципліни

«Обстеження та оцінка здоров'я людини» [2, с. 36]. Поза як у процесі вивчення згаданого курсу студенти:

- поглиблено вивчають теоретичні та прикладні засади діагностики та моніторингу стану здоров'я, що оглядово вивчались на попередніх курсах, достатні для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю;
- удосконалюють теоретичні знання ранньої діагностики захворювань з метою підвищення ефективності медичних послуг, а також використання методів, що ведуть до раціонального використання обмежених ресурсів;
- систематизують навики із методології «доказового пошуку» щодо застосування основних діагностичних методів відповідно до принципів доказової медицини, дослідження та аналіз діагностичних критеріїв оцінки стану пацієнта, функцій органів і систем при патології внутрішніх органів;
- поглиблено вивчають фактори ризику чи розвитку клінічних проявів імовірних ускладнень, та побічної дії лікарських засобів пов'язаних з процедурами діагностичних досліджень;
- удосконалюють навички пошуку, аналізу, систематизації і викладення достовірної інформації щодо особливостей раціонального вибору і застосування загальних та спеціальних, клінічних та параклінічних методів обстеження пацієнта залежно від віку, стану, характеру захворювання і супутніх патологій. Так, у дослідженні Т. Закусилової було експериментально доведено результати апробації стандартизованого методу контролю професійних знань медичних сестер; вивчено особливості стандартизованого контролю якості підготовки медичних сестер у структурі державних стандартів вищої освіти. Дослідницею вперше побудовано модель моніторингу професійних знань фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня

«молодший спеціаліст» (на прикладі спеціальності «сестринська справа»); визначено ієрархічні рівні моніторингу, узагальнено та сформульовано функції моніторингу, сформульовано послідовність дій у забезпеченні цих функцій [3, с. 6].

Вважаємо що ефективними засобами організації освітньої діяльності студентів під час вивчення дисципліни «Обстеження та оцінка здоров'я людини» є інтерактивне навчання [6, с. 131]. Поняття «інтерактивне навчання» доцільно використовувати для окреслення в комплексі мети, змісту, форм і методів організації активної спільної навчально-пізнавальної діяльності студентів медичної академії для освоєння та осмислення біоетичних та деонтологічних норм та цінностей шляхом вирішення змодельованих професійних завдань, забезпечення можливості вибору моделі міжособистісної взаємодії залежно від конкретних умов навчання [6, с. 132]. Основою інтерактивного навчання майбутніх фахівців сестринської справи має стати відтворення процесів, які відбуваються в реальній соціальній та медичній практиці та їхнє моделювання з найбільшим рівнем адекватності. Вибір інтерактивного навчання як базису організації освітньої діяльності студентів в освітньому процесі медичного закладу вищої освіти зумовлено тим, що інтерактивне навчання передбачає, передусім, роботу суб’єкта над вирішенням проблемної ситуації.

Ще одним ефективним засобам організації освітньої діяльності майбутніх фахівців сестринської справи, як переконує Х. Козак, є «case study» (дослівно з англійської – вивчення ситуації або дослідження випадку) [6, с. 144] – технологія навчання, заснована на аналізі конкретної навчально-професійної ситуації. У сучасній освіті технологія

case study активно використовується в системі професійної освіті, однак у медсестринській науці її розпочалося на основі переосмисленням змісту біомедичної етики, цінностей медсестринської діяльності [4, с. 81].

Сутнісними характеристиками case study у медичній освіті, на думку В. Киричок, є:

1) спрямованість на отримання знань з тих дисциплін, істина в яких плюралістична та на пізнавальні запитання не існує однозначної відповіді;

2) перенесення акценту не на оволодіння готовим знанням, а на його пошук, на рівноправність і співтворчість студентів і викладача в під час обговорення проблеми;

3) проста і однозначна демонстрація технології методу: розробника моделі конкретної ситуації реальному житті → формулювання комплексу засвоєних знань і практичних навичок → підготовка тексту «кейса» → демонстрація кейса студентам для попередньо ознайомлення → додаткова робота студентів з різними джерелами інформації → обговорення змісту кейса;

4) зорієнтованість на розвиток системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світовідчуття;

5) емоційність викладу матеріалу і можливість «творчої конкуренції [5, с. 26].

Список використаних джерел:

1. Варава О. Б. Формування професійної мобільності майбутніх бакалаврів сестринської справи у фаховій підготовці : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 257 с.

2. Демянчук М. Актуалітети проблеми навчання

майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в практичній діяльності. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. діалог у розвитку наук та освіти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (30 квітня 2020 р.). Ужгород, 2020. С. 35–38.

3. Закусилова Т. О. Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Запоріжжя, 2018. 20 с.

4. Кайдалова Л. Г. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер: теоретичний аспект. *Науковий вісник НУБіП України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія*. 2018. Вип**.** 267. С. 80–85.

5. Киричок В. А. Можливості застосування інтерактивних методів навчання у системі післядипломної медичної освіти. *Медична освіта*. 2016. № 1. С. 25–28.

6. Козак Х. І. Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 250 с.

Іотковська М.О.
аспірантка кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна

ПОЛІФОНІЯ ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД АНАЛІЗУ: ПРАКТИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі у галузі вищої освіти та дошкільного виховання відбуваються серйозні зміни, зумовлені входженням України у світовий освітній простір. У новітніх державних документах визначаються основні цілі, пріоритети, умови, очікувані результати та інші найважливіші положення розвитку освіти в нашій країні на найближчі десятиліття.

Сучасна українська педагогіка починає поступово переходити від монополізму програмно-методичного забезпечення дошкільної та шкільної освіти до багатоваріантності програм, підручників, посібників, що безперечно, стимулює науково-дослідницьку думку, спонукає не тільки вчених, а й педагогів-практиків до педагогічної творчості.

Одна з провідних тенденцій сучасної вітчизняної педагогіки - надання великого значення заняттям з різних видів мистецтва дошкільників. Науковці визнають поліфункціональність художньої творчості на рівні теорії та існування надзвичайно широкого спектру можливостей її впливу на дітей, але всі ці процеси відбуваються в основному на науково-теоретичному рівні, масова практика продовжує залишатися в полоні наївно-реалістичних уявлень, які спрощено

трактують шлях відображення дійсності в художніх образах і використання цінностей мистецтва у навчально-виховному процесі як суто «передачу» дітям певної адаптованої відповідно до віку інформації (переважно мистецтвознавчої), яку вони мають засвоїти, набуваючи необхідних знань, та включення в практичну художню діяльність з метою оволодіння певними елементарними вміннями.

У своєму дослідженні ми обрали один з нових методів, який використовується у процесі розвитку музичного сприймання дошкільників, а саме - метод художньо-педагогічного аналізу музичних творів.

Теоретичне значення дослідження полягає: в узагальненні теоретичних даних щодо нових підходів до розвитку музичного сприймання дітей старшого дошкільного віку; у спробі розробити педагогічні умови використання засобів художньо-педагогічного аналізу на музичних заняттях у дошкільному навчальному закладі в процесі керування музичним сприйманням дошкільників.

Практичне значення дослідження полягає: в обґрунтуванні та експериментальному підтвердженні розроблених шляхів використання засобів художньо-педагогічного аналізу на музичних заняттях у дитячому садку у процесі керування музичним сприйманням дошкільників; у вдосконаленні методів розвитку свідомих компонентів музичного сприймання і осягнення внутрішньої природи музики (художньо-виразних засобів, їх ролі у створенні образу) та її соціальних функцій (життєвих зв’язків, ідейно-естетичного змісту, пізнавальної, комунікативної, виховної та інших функцій).

Методологічною основою дослідження є положення сучасної музичної психології та педагогіки про те, що виникає потреба введення в науково-педагогічний обіг понять

«аналіз-інтерпретація», «художньо- педагогічний аналіз» (аналіз-версія, аналіз-оцінка, аналіз-судження), який має бути збагачений індивідуальним асоціативно-емоційним досвідом дитини, адже принципового значення набуває пошук у мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному досвіду особистості.

Поняття «аналіз» походить від грецького - «розкладання, розчленування» і пов'язане з таким підходом до об'єкту дослідження, при якому він поглиблено розглядається. Причому цей об'єкт вивчається не стільки як цілісний, а той, що складається з окремих компонентів, кожен з яких потребує особливої уваги. При такому підході цілісність явища певний час нібито ігнорується, що створює загрозу її втрати, але цього можна уникнути, якщо після аналізу йде синтез, тобто підхід, який має відновити цілісність. Отже, основна дія аналітичного плану - це *узагальнення* на основі виконаних спостережень.

У науковий обіг сучасної музично-педагогічної науки було введене нове поняття — «аналіз-інтерпретація, крім того, Л.М. Масол зазначає, що основою сучасних інноваційних технологій навчання і виховання дітей засобами мистецтва, до яких вона відносить і аналіз-інтерпретацію, є визнання пріоритету діалогової стратегії педагогічної взаємодії. Сутнісна природа людини діалогічна, бо діалог (вербальний, візуальний, кінетичний, діяльнісний, паралінгвістичний та ін.) - це форма існування людини, її сутнісна характеристика. Усі відносини між людьми діалогіка поділяє на три види: діалогічні, антидіалогічні та індиферентні. Перший вид завжди є одночасно суб'єкт-об'єктним і суб'єкт- суб'єктним, а два останні - тільки суб'єкт-об'єктні.

Педагогічний діалог - це своєрідна поліфонія взаємодії, де специфічні дії педагога, який моделює навчально-виховний процес на партнерських стосунках (відкритість, довіра, повага, симпатія тощо), створюють умови для самовираження кожної дитини. Завдання педагога - гуманного, а не авторитарного - допомагати дітям долати чи нейтралізувати психічні, смислові та інші бар'єри спілкування, емоційно захоплювати спільною пізнавальною діяльністю, розкривати й підтримувати творчий потенціал особистості [1].

Пріоритетною має стати діалогова стратегія педагогічної взаємодії, забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням художньою діяльністю, емпатійними почуттями, з домінуванням відчуття успіху, насолоди від бодай мінімальної самостійної участі на шляху до пізнання мистецтва. Під терміном «діалог» розуміється не просто розмова, бесіда (дослівний переклад з грецької), а насамперед ланцюжок взаємозалежних вербальних і невербальних спілкувань між педагогом і дітьми на основі партнерських стосунків, обміну особистісними духовними цінностями.

З огляду на пріоритет особистісно-розвивальної освіти і виховання замість традиційного «аналізу» творів мистецтва необхідно ввести не тільки в науково-педагогічний обіг, а й у широку освітню практику поняття «аналіз-інтерпретація» творів мистецтва, адже принципового значення набуває пошук дітьми в мистецтві особистісно значущих смислів, співзвучних власному духовному світу, художньо-естетичному досвіду.

З-поміж низки ефективних методів педагогіки співробітництва доцільними для організації аналізу-інтерпретації творів є *евристична бесіда* та маловідома у середовищі

педагогів-музикантів *фасилітована дискусія [2]*.

Евристична бесіда - це словесний діалогічний метод навчання, за якого педагог організовує активну пізнавальну діяльність дітей шляхом конструювання серії взаємопов'язаних запитань-відповідей, створюючи проблемно-пошукові ситуації, завдяки чому діти під педагогічним керівництвом самостійно опановують шлях пошуку знання. На відміну від настановних, відтворюючих, систематизуючих типів бесід мета евристичної бесіди - розвиток творчого мислення дітей. Евристика як наука про відкриття, знаходження істин зародилася у Стародавній Греції, а евристичне навчання започатковано Сократом. Сучасними вченими-дидактами розкрито процесуальні механізми застосування цього методу, його значну навчально- розвивальну та мотиваційно-спонукальну роль.

Фасилітована дискусія - це одна з форм спілкування, що має на меті у процесі колективного обговорення певної проблеми колегіально наближатися до результату (віднаходити рішення, наближатися до консенсусу, відкривати нові ідеї) за допомогою певних стратегій (спрямовуючих запитань ведучого, прийомів роботи, нюансів поведінкових реакцій).

На нашу думку, евристична бесіда, фасилітована дискусія - зразки інтерактивних методів, спрямованих на поступовий перехід дітей від навчання під керівництвом педагога до самонавчання у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Волкова, Н.П.(2006). Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: Академія, 256.

2. Гончаренко, С.У.(2002). Дидактична концепція змісту освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Збірник наукових праць, II, 22-26.

Комар Т.В.
доктор психологічних наук,
професор кафедри
психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

Варгата О.В.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки,
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ« SOFT SKILLS» ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Постановка проблеми. Актуальними питаннями у нашому дослідженні, вбачаємо у розкритті структурних компонентів «soft skills» фахівців соціономічних професій, враховуючи специфіку їх діяльності. Важливо зазначити, що особливості професійної сфери фахівців означеного типу визначаються тим, що в цій діяльності є людина або спільнота людей, які виступають суб'єктами діяльності. «Soft skills» є тими основними соціально-психологічними компетентностями, від яких залежить сформована адекватна модель поведінка фахівців соціономічних професій, що реалізується у їх професійній діяльності, забезпечуючи результативність у соціономічній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз означеної проблематики, свідчить про різноплановість досліджень структурних компонентів «soft

skills» фахівців соціономічних професій, які розкриваються у працях: О. Варгатої, Є. Гайдученко, В. Давидової, А. Деркача, Т. Комар, Л. Лєпіхової та С. Наход.

Мета статті – охарактеризувати структурні компоненти «soft skills» фахівців соціономічних професій.

Виклад основного матеріалу. Звернемося до поглядів С. Наход, яка визначає «soft skills», як комплекс надпрофесійних та неспеціалізованих «універсальних компетентностей», що успішно відповідають за результати виконаних професійних завдань різними фахівцями у соціономічній сфері. Авторка зауважує, що «soft skills» є багатопредметними універсальними компетентностями, які є важливими та не залежать від певної професії та конкретної сфери, в якій працює фахівець [1].

Проаналізувавши різноманітні погляди щодо визначення психологічних структурних компонентів «soft skills», пропонуємо власну інтерпретацію структурних компонентів «soft skills» фахівців соціономічних професій, а саме: комунікативна компетентність, емоційна компетентність, креативна компетентність, лідерська компетентність, компетентність командної роботи, часова компетентність.

Під комунікативною компетентністю фахівців соціономічних професій будемо розуміти наявність соціально-психологічних знань, соціальних установок, соціального досвіду у сфері міжособистісного та міжгрупового спілкування. Важливою складовою комунікативної компетентності є розвинуті комунікативні якості, що характеризують її свідому потребу в спілкуванні. Іншою важливою складовою комунікативної компетентності є розвинуті комунікативні здібності фахівців, які забезпечуються взаємодією у процесі спілкування; розвинута

здатність керувати цим процесом; розвинуті уміння самопрезентації; розвинута здатність оцінювати власну реакцію та реакцію партнерів у процесі спілкування. Важливо означити, що комунікативна компетентність виявляється знаннями норм та правил ділового спілкування; оволодінням та застосуванням технологій комунікації; розвитку інноваційного потенціалу та вмінням контролювати власні емоції, що постійно супроводжують професійну діяльність.

Другим компонентом психологічної структури «soft skills» нами визначено емоційну компетентність фахівців соціономічних професій. Емоційна компетентність включає в себе:

- взаємозв'язок знань, вмінь та навичок, які дозволяють на основі оброблених результатів зовнішньої та внутрішньої емоційної інформації приймати адекватні, конструктивні рішення у професійній діяльності;
- проектування емоційного реагування, яке пов'язано з розвинутим емоційним інтелектом, який забезпечує здатність зчитування власних переживань та переживань колег з метою самовдосконалення;
- усвідомлена психологічна готовність до самореалізації емоційних компетенцій, які забезпечують ефективність професійної діяльності.

Креативна компетентність фахівців соціономічних професій розглядається нами, як системне, інтегроване, динамічне, багатокомплексне особистісне утворення, що включає соціально-психологічні якості суб'єктів професійної діяльності. Креативна компетентність дозволяє фахівцям креативно діяти у різних ситуаціях, що передбачає генерування оригінальних й нестандартних ідей щодо рішення задач, які виникають при створенні інноваційного продукту діяльності. Науковці підкреслюють різноплановість

даного поняття, виокреслюючи креативну компетентність, як інтегральну багатокомпонентну якість особистості, що впливає на розвиток і саморозвиток творчих компетентностей особистості, розвиває уміння креативно розв'язувати завдання, здобуваючи при цьому максимальну результативність та ефективність професійної діяльності. Таким чином, креативна компетентність являє собою особистісне утворення, що виявляється у системі знань, умінь і навичок, які забезпечують ефективно-творчу діяльність у різних ситуацій.

Лідерська компетентність фахівців соціономічних професій аналізується нами через лідерський потенціал, який включає в себе:

- особистісну активність, що являється основою професійної діяльності та самодетермінації;
- готовність членів колективу слідувати за лідером;
- соціальне проектування середовища лідерства, яке сприятиме проявам лідерського потенціалу.

Необхідно виявити індивідуальні вектори розвитку лідерського потенціалу та сформувати ефективну групову взаємодію у колективі. Ефективність реалізації лідерського потенціалу фахівців соціономічних професій являє собою цілеспрямований процес, який забезпечується потенційними та прихованими можливостями, що спонукають особистість до власних звершень або досягнень. Важливо зазначити, що розкриття лідерського потенціалу, можливо за умови розвитку їх лідерських компетенцій.

Розвинуті навички командної роботи, передбачають цілеспрямовану сформовану групу фахівців, що усвідомлено та згуртовано виконують завдання-проекти на основі фахових компетентностей, створюючи при цьому налагодженні, ефективні. організаційні взаємозв'язки. Під

ефективною командною роботою слід розуміти економічну вигоду, яка порівнюється з ресурсами її створення та результатами її діяльності. Ефективність командної роботи визначається у таких аспектах: управління, якість виконання поставлених завдань, критерії оцінювання виконаної роботи, критерії вигоди за виконану роботу. Важливою вимогою успішності команди визначається орієнтацією учасників на ефективний результат.

Часові компетентності фахівців соціономічних професій передбачають раціонально використовувати власний час. Важливо пам'ятати, що організація власного часу являє інструмент максимальної реалізації власного потенціалу. Тайм-менеджмент передбачає використання відповідних методик і технологій щодо організації в часі, що сприятиме вирішенню нагальних проблем та формуванні особистої технології використання часу. Дана технологія забезпечить ефективний процес тренувального свідомого самоконтролю за кількістю часу, який ми витрачаємо на конкретні завдання, результатом чого максимально збільшиться ефективність та продуктивність діяльності.

Висновки. Таким чином, психолого-педагогічний огляд наукових праць дозволив нам охарактеризувати «soft skills», як структурний комплекс соціально-психологічних компетентностей, який складається з таких структурних компонентів, зокрема: комунікативної компетентності, емоційної компетентності, креативної компетентності, лідерської компетентності. компетентної командної роботи, часової компетентності. На нашу думку, запропонований структурний комплекс «soft skills» ефективно впливатиме на самореалізацію фахівців соціономічного профілю у їх професійній діяльності. Перспективи подальших досліджень, передбачають

здійснення нами комплексного оцінювання «soft skills» фахівців соціономічних професій та розробку відповідних показників до кожного їх структурного компоненту.

Список використаних джерел:

1. Наход С. А. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5/26 Педагогічні науки: реалії та перспективи; вип. 63: збірник наукових праць*. К.: вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 131-136.

Куценко Н.П.
директор,
Фаховий медико-фармацевтичний коледж
Полтавського державного медичного університету
м. Полтава, Україна

Вонсович Л.П.
завідувачка навчально-методичної лабораторії
Фаховий медико-фармацевтичний коледж
Полтавського державного медичного університету
м. Полтава, Україна

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ВИКЛАДАЧА ЯК УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У полі зору будь-якого педагога постійно находяться, принаймні, три аспекти його професійної діяльності: педагогічне спілкування, індивідуально-психологічні, професійні якості та власне педагогічна діяльність, продуктивність якої безпосередньо залежить від професіоналізму педагога.

Другий рік поспіль результативність професійного зростання педагогів коледжу відбивається в індивідуальній картці професійного розвитку педагогічного працівника Розроблена картка індивідуального розвитку педагогічного працівника розроблена за участю навчально-методичної лабораторії та є підтвердженням результативності роботи педагога-професіонала як творчої сили в освітньому процесі.

Рада із забезпечення якості вищої освіти й освітньої діяльності ПДМУ, готуючи форму індивідуальної картки,

разом із адміністрацією ФМФК спрямували відповідну роботу у першу чергу на оновлення змісту освіти, розвиток інноваційного освітнього простору, пошук нових форм роботи з педагогічними працівниками для задоволення їх інтересів у професійному зростанні.

Проблему методичного супроводу професійного зростання викладача як умови підвищення рівня його професійної компетентності реалізовують разом із викладачами голови циклових комісій, перші етапи її розв'язання чітко відображено і в планах ЦК, зокрема природничо-наукових дисциплін, дисциплін гуманітарної підготовки, української мови та літератури, іноземна мова.

Результативність системи безперервного професійного зростання відповідно до профайлів викладачів загальної та професійної підготовки дозволяють стверджувати про необхідність перегляду підходів щодо професійного вдосконалення викладацького складу(підтвердженням цього є таблиця № щодо напрямів профзрозтання. Так, ЦК професійних фармацевтичних дисциплін потребує уваги щодо участі у тих видах профзрозтання, які мають такі напрямки, як: педагогічний методичний, інтегроване навчання, інноваційний, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) тощо. Виникає потреба активізувати процес якісної зміни професійної компетентності викладачів, зокрема ЦК професійних медсестринських дисциплін. Зазначена проблема може бути вирішена через застосування індивідуального підходу як у впливі на мотивацію викладачів самовдосконалюватись, так і в допомозі щодо організації цього процесу як головою ЦК, так і методичним підрозділом. Отже, актуальності набуває розв'язання питання створення для викладачів умов професійного вдосконалення та методичного супроводу зазначеного процесу.

Реалізація методичної проблеми коледжу «Впровадження в практику освітньої діяльності компетентнісного підходу при формуванні знань, умінь та практичних навичок майбутніх фахівців» дає підґрунтя для формування моделі професійного розвитку педагога, а це поєднання різних форм роботи – індивідуальної, колективної, групової.

Так, до індивідуальної форми роботи можна віднести: індивідуальні консультації, вибір методичної теми кожним викладачем (так звана самоосвіта, тематичні курси підвищення кваліфікації на базі Полтавської академії безперервної освіти, Полтавського державного медичного університету, щорічні творчі звіти, колективні традиційні форми – це професійні конкурси (ЦК професійних фармацевтичних дисциплін), предметні конкурси (ЦК професійних медсестринських дисциплін, ЦК української мови та літератури з іноземною мовою); Міжнародні мовні та літературні конкурси, тренінги, семінари, тижні педагогічної майстерності (ЦК природничо-наукових дисциплін, гуманітарних дисциплін, фармацевтичних дисциплін) викладачів та викладачів, що атестуються, декади сучасного заняття (добірки найцікавіших епізодів занять розміщено на сторінці навчально-методичного підрозділу).

Дієвою формою професійного зростання викладача є групова модель професійного розвитку педагога, активізація якої відбувається на початку навчального року. Це оперативно-методичні наради щодо застосування в освітньому процесі новітніх технологій організації дистанційної та змішаної форм навчання, медіа компетентності та цифрової грамотності педагогів, щодо формування оцінювання, академічної доброчесності, групові консультації для викладачів циклів загальної та професійної

підготовки з вирішення нагальних питань, психолого-педагогічні семінари: «Попередження боулінгу», «Психолого-педагогічний супровід обдарованої особистості» тощо.

Оцінити роботу викладача щодо професійного зростання можна лише в динаміці, використовуючи критерії, затверджені наказом ректора 09 грудня 2021 р., №704, ухвалено: протокол Вченої ради 08 грудня 2021 р., №4 [3].

Здатність до постійного удосконалення, уміння обрати необхідний напрям і форми діяльності для професійного зростання подано у таблицях (використані дані із профайлів викладача кожної циклової комісії).

На етапі формування Нової української школи посилюється взаємодія педагогічної науки з практикою шляхом запровадження інноваційних напрямів, форм та технологій науково-методичної роботи, серед яких особливе місце у коледжі посідають тренінги фахової майстерності та майстер-класи за участю фахівців Полтавської академії неперервної освіти (ПАНО) «Інформаційно-комунікаційні технології. Презентація як вид інформаційно-комунікаційних технологій», «Використання цифрових технологій, комунікація, взаємодія у цифровому суспільстві та освітній діяльності». Досвід проведення таких заходів показує, що саме такі надають викладачеві можливість якнайкраще презентувати свій професійний рівень, поширювати досвід із таких питань, як використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, конструювання і реалізація сучасних програм навчання із використанням інформаційно-комунікативних форм і методів навчання, розвиток професійних компетентностей: комунікативної, інноваційної, педагогічного партнерства, навчання впродовж життя.

Із метою пропаганди творчих досягнень викладачів та викладачів, які атестуються, популяризації їх інноваційних

технологій та методик, стимулювання творчого пошуку в удосконаленні освітнього процесу, сприяння професійній самореалізації освітян, розвитку їх творчого потенціалу, виявлення і поширення педагогічного досвіду та відповідно до плану методичної роботи у фаховому медико-фармацевтичному коледжі ПДМУ проведено ІІ конкурс методичних робіт та портфоліо у номінаціях: «Дисципліни загальноосвітньої підготовки», «Дисципліни загальної підготовки», «Дисципліни професійної підготовки» На конкурс було відібрано із зазначених вище номінацій 14 робіт.

За підсумками конкурсу були визнані переможцями у номінації «Дисципліни загальної підготовки»: методичні матеріали до лекційних занять із дисциплін «Медична біологія», “Неорганічна хімія з технікою лабораторних робіт”; «Дисципліни професійної підготовки» – методичні матеріали до лекційного заняття із дисципліни «Фармакологія та медична рецептура». Матеріали переможців учасників конкурсу розміщені на сайті коледжу «Навчально-методичний підрозділ».

Отже, професійне зростання – це постійна мотивація із риторичними запитаннями навіщо? Що саме? Що необхідно відпрацювати у першу чергу?

Що я запозичу у своїх колег? Які я відпрацюю рекомендації з тих чи інших питань? Які результативні форми я оберу для самоосвіти, і чи свідомий цей вибір (особливо тоді, коли потрібно звітуватися про кількість набраних балів, а тоді заходимо якнайшвидше на освітню платформу «На Урок», «Самоосвіта» чи будь-яку іншу, платимо за участь, і на цьому щонайменше закінчується «Самоосвіта», є й таке, на жаль)? Який вид професійного зростання буде стимулюватися вищими балами?

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про освіту" [Електронний ресурс] // *Законодавство України*. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.
2. Закон України "Про фахову передвищу освіту" [Електронний ресурс] // *Законодавство України*. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text
3. Положення про рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних (педагогічних) працівників і кафедр Полтавського державного медичного університету [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.pdmu.edu.ua/storage/n_process_vimo/docs_links/vVkIzzE9CLztzgqfOsG5w3011L8wFERNloXyCIhU.pdf

Литвинчук А.М.
аспірантка лабораторії організаційної
та соціальної психології
Інститут психології імені Г.С. Костюка
НАПН України
м. Київ, Україна

МЕТОДИКИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ «БАЗОВИХ» ТА «СПЕЦІАЛЬНИХ» ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПЕРСОНАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація. Вступ. У статті представлена спроба дослідження психологічних особливостей персоналу, що обіймає керівні посади різних рівнів комерційних організацій, з метою більш глибокого розуміння психологічної природи лідерства та особливостей лідерських якостей персоналу.

Мета дослідження. Дослідити та визначити сучасні підходи до проблеми лідерства та проаналізовані психологічні чинники формування управлінського лідерства персоналу.

Результати дослідження. В статті розглянуті проблеми ідентифікації ролі лідера у колективі, а також визначено зміст психологічних особливостей лідерських якостей персоналу різних рівнів управління.

Висновки. У статті встановлено та показано, що існує зв'язок між лідерськими якостями персоналу різних рівнів та чинниками на рівні особистості та на рівні організації, а також з’ясовані чинники, які впливають на розвиток лідерських якостей персоналу та сприяють формуванню та розвитку лідерських якостей персоналу комерційних організацій.

Ключові слова: жіноче лідерство, психологічні особливості персоналу, розвиток лідерських якостей жінок, персонал різних рівнів управління.

Постановка проблеми. У сучасних, достатньо складних соціально-економічних умовах, особливого значення набуває проблема підвищення ефективності діяльності комерційних організацій. Це потребує вдосконалення структури управління комерційними організаціями, пошуку нових організаційно-психологічних умов розвитку комерційних організацій. Однією із таких організаційно-психологічних умов є активна інтеграція персоналу в процес управління комерційними організаціями.

За останні 10 років до топ-менеджменту найбільших транснаціональних компаній, зокрема таких як PepsiCo, WestPac, Boeing, Procter & Gamble, GeneralElectric, McDonald's, увійшли жінки (Woman in business and management, Gaining momentum, Abridged version of the Global report, International Labour Organization, 2015).

Проведене Міжнародною організацією праці дослідження показало, що у 80 зі 108 країн, які досліджувалися, спостерігається зростання кількості жінок у керівництві компаній. Однак, згідно оприлюдненої статистики, лише 5% жінок є топ-менеджерами великих міжнародних компаній.

Все це формує передумови для поглибленого вивчення впливу психологічних чинників формування управлінського лідерства з огляду на гендерні особливості.

Стан розробленості проблеми. Проблема лідерства знайшла відображення в роботах ряду зарубіжних (Бендас, 2009) та вітчизняних авторів (Карамушка & Фелькель, 2015), в яких розкрито сутність лідерства, основані підходи до його вивчення, особливості вияву лідерства в різних соціальних

серах (державне управління, бізнес, освіта та ін.). Однак, що стосується особливостей вияву лідерських якостей у персоналу комерційних організацій («базових» та «спеціальних»), а також обґрунтування діагностичних методик для їх вивчення, то ця проблема, є недостатньо розробленою.

Окреме дослідження, щодо типів гендерної взаємодії персоналу організацій було проведене Ткалич М.Г. (Ткалич, 2015).

Розроблена автором структура гендерної взаємодії персоналу організацій заснована на виділенні трьох груп компонентів: когнітивно-комунікативного, емоційно-оцінного та поведінкового. В робот описано процес розробки методики діагностики домінуючого типу гендерної взаємодії персоналу організацій на основі запропонованої моделі. Виокремлюються типи гендерної взаємодії: наближений професійний, наближений соціальний та дистантний, надається характеристика кожного з типів, нормативні показники та стандартизація балів за методикою.

Багато вчених також зосередили свою увагу на дослідженні проблеми «робота-життя» персоналу організацій. Баланс між роботою та особистим життям - це стан рівноваги, при якому людина в рівній мірі віддає пріоритет вимогам своєї кар'єри і вимогам особистого життя, однак протиріччя у думках вчених та застосування різних підходів до створення такого балансу свідчить про необхідність додаткового дослідження.

Також одним із новітніх явищ, які досліджуються багатьма вченими є поняття «емоційного інтелекту». Сьогодні дослідження цього феномену як стійкої властивості особистості в аспекті її розвитку та функціонування, а також

зв'язків з іншими подібними властивостями, мають велику теоретичну та практичну значущість, особливо з огляду на професійну підготовку психологів.

Проблема самоефективності людини також тісно пов'язана з проблемою пошуку нових шляхів вдосконалення процесу управління комерційною організацією.

Дослідники, зокрема Мітіна Л.М. (Мітіна, 2002), розглядають самоефективність як важливу умову успішного здійснення дослідницької та пізнавальної діяльності керівника/менеджера комерційної організації.

Отже, як бачимо, дослідження лідерських якостей персоналу комерційних організацій має комплексний характер, підлягає дослідженню з різних боків, а аналіз лише певних особливостей управлінської поведінки не розкриває в повній мірі природу психології керівника.

Мета дослідження: визначити методики для дослідження «базових» та «спеціальних» лідерських якостей персоналу комерційних організацій.

Викладення основного матеріалу: для проведення дослідження нами підібраний комплекс методик, який включає три групи методик для вивчення таких показників: 1) «базових» та «спеціальних» лідерських якостей персоналу комерційних організацій; 2) чинників мезорівня (характеристик організації), які впливають на розвиток лідерських якостей персоналу комерційних організацій; 3) чинників мікрорівня (характеристик працівників), що впливають на розвиток лідерських якостей персоналу комерційних організацій.

Структура лідерських якостей персоналу комерційних оргіназацій схематино зображена в таблиці 1 ниже:

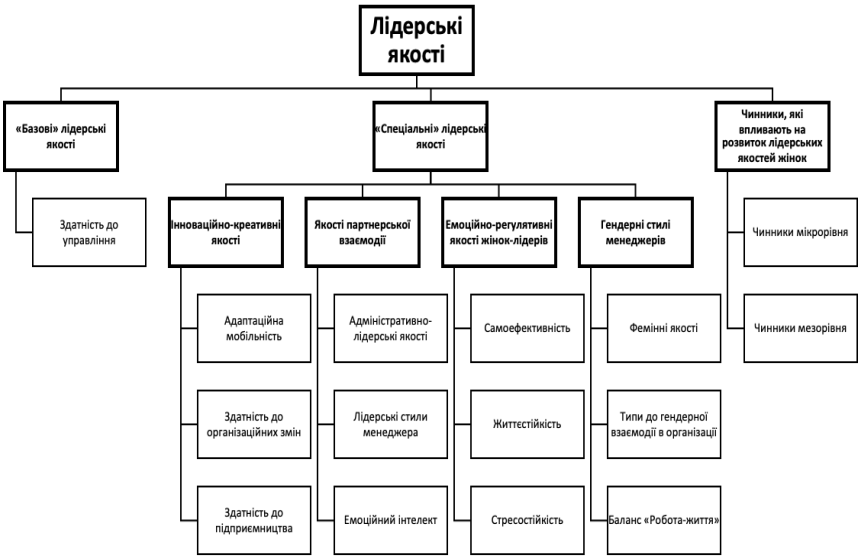

У цій роботі ми проаналізуємо методики, які відносяться до першої групи.

Слід зазначити, насамперед, що відповідно до підходу Фелькель Т.М. (Фелькель, Максименко & Карамушка, 2011), лідерські якості нами були підрозділені на «базові» та «спеціальні». До «базових» якостей персоналу комерційних організацій відносяться якості, які свідчать про загальну схильність до управління та керівництва, а до «спеціальних» якостей належать ті якості, які потрібні менеджерам для здійснення лідерства в комерційних організаціях.

Для вивчення ***«базових» лідерських якостей*** персоналу комерційних організацій використовується методика «Чи здатні ви стати керівником?» (Козловська, Романюк & Урумський, 1999), яка зорієнтована на вивчення загальних здібностей до управління та керівництва. Методика

допомагає визначити рівень сформованості психологічної готовності майбутніх менеджерів до управління.

«Спеціальні» лідерські якості персоналу комерційних організацій, з урахуванням наявних в літературі підходів [1; 5] та власного теоретичного аналізу проблеми були підрозділені нами на такі підгрупи: а) інноваційно-креативні якості; б) якості партнерської взаємодії; в) емоційно-регулятивні якості; г) гендерні якості. Слід підкреслити, що перші дві групи якостей (інноваційно-креативні якості та якості партнерської взаємодії) виділені нами на основі розробок Фелькель Т.Г. (Карамушка & Фелькель, 2013), але вони «наповнені» новим змістом, який стосується діяльності контингенту досліджуваних. Наступні дві підгрупи (емоційно-регулятивні та гендерні якості) виділені нами самостійно, з урахуванням специфіки категорії персоналу та особливостей їх управлінської діяльності.

До *інноваційно-креативних якостей* персоналу комерційних організацій нами віднесено такі якості, як адаптаційна мобільність, просування організаційних змін та здатність до підприємництва (включає, в свою чергу, такі характеристики, як потреба в досягненнях, потреба в незалежності (автономії), творчі здібності, вміння йти на розумний, зважений ризики, цілеспрямованість та рішучість).

Адаптаційна мобільність як особистісна компетенція забезпечує гармонізацію взаємодії фахівця та нового соціально-професійного середовища, компенсує неможливість реалізації звичних поведінкових алгоритмів у нових виробничих умовах, тобто створює передумови для оптимального функціонування особистості у незвичному середовищі.

В процесі вивчення просування організаційних змін в організації досліджуються зміни, розуміння опору змінам,

навичок використання комунікативних стратегій упродовж часу змін тощо.

Дослідження здібностей до підприємництва допомагає сприяти самопізнанню себе, власних здібностей, прагнень, рівня домагань; допомогти зорієнтуватися у тому, з яких підприємницьких якостей-компонентів складаються здібності до підприємницької діяльності та які з них треба ще розвивати у собі; виробляти навички групової взаємодії, співпраці.

Дослідження рівня розвитку у підприємців загальних здібностей до підприємницької діяльності допомагає визначити: «потребу в досягненнях (подальшому розвитку)», «потребу в незалежності / автономії», «схильність до творчості (творчі здібності / нахили)», «вміння йти на розумний (зважений) ризик», «цілеспрямованість та рішучість».

Для дослідження інноваційно-креативних якостей особистості використовуються такі методики: «Експертна оцінка «Адаптаційна мобільність» (Карамушка & Москальов, 2013), опитувальник «Просування організаційної зміни» (Forester, 2005), «Тест на загальні здібності до підприємництва (GET TEST)» (Пачковський, 2006).

До групи *якостей партнерської взаємодії* персоналу комерційних організацій віднесено такі якості, як орієнтація на поєднання лідерських та адміністративних якостей, здатність використовувати різні лідерських стилі (доброзичливий, структурований та змішаний), уміння використовувати всі складові емоційного інтелекту (емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших людей).

Дослідження здібностей до керівництва сприяє формуванню особистостей та організацій, успішних у бізнесі.

Зазвичай пропонується вивчати лідерський стиль за методиками, створеним для чоловіків-менеджерів, враховується стать менеджера і прояв в його поведінці: або гендсрно типових якостей (маскулінних - для чоловіків, фемінінних - для жінок), або гендерно атипових (маскулінних - для жінок, фемінінних - для чоловіків), або гендерно нейтральних (характерних для обох підлог).

Використовуються 2 набору якостей. Перший взятий з широко відомого опитувальника університету Огайо (LBDQ) - опис поведінки двох лідерських стилів (по 10 поведінкових проявів на кожен стиль): а) доброзичливого (центрована на працівника) і б) структурують. Другий містить 3 набору якостей: а) маскулінних; б) фемінінних; в) гендерно-нейтральних.

Комплекс методик схематично відображений в таблиці 2 нижче:

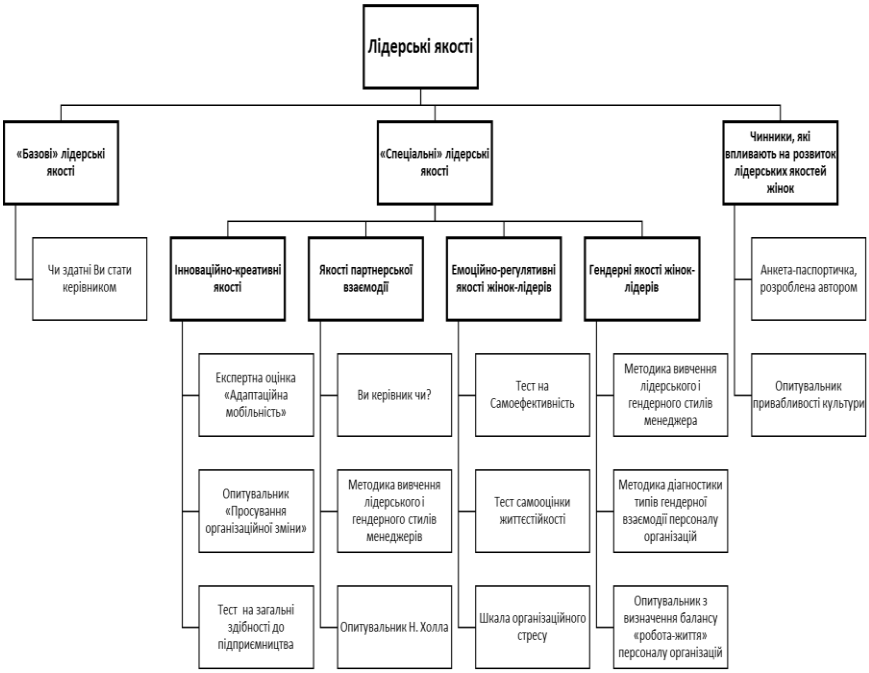

Для визначення рівня емоційного інтелекту використовується методика призначена для виявлення здібності особистості розуміти відносини, що репрезентується в емоціях, і керувати своєю емоційною сферою на основі прийняття рішень. Вона складається з 30 тверджень і містить п'ять шкал:

- шкала 1 - «Емоційна обізнаність»;
- шкала 2 - «Управління своїми емоціями»;
- шкала 3 - «Самомотивація»;
- шкала 4 - «Емпатія»;
- шкала 5 - «Розпізнавання емоцій інших людей».

Таким чином, для вивчення якостей партнерської взаємодії використовуються такі методики: «Ви керівник чи…?» (Фрайлінгер & Фішер, 2002), «Методика вивчення лідерського та гендерного стилів менеджера» (шкала «лідерських стилів») (Кенна, Зігфрід & Бендас, 2009), опитувальник для визначення емоційного інтелекту Н. Холла (Фетискин, Козлов & Мануйлов, 2002) .

Група *емоційно-регулятивних якостей* персоналу комерційних організацій включає такі характеристики, як самоефективність, життєстійкість та організаційна стресостійкість.

Актуальність і проблема дослідження самоефективності полягає в тому, що кожна людина завжди хоче бути щасливою, успішною і досягати власних цілей, але це вдається далеко не кожному. Таких людей можна назвати самоефективними. Вивчивши ключові складові самоефективності, можна буде навчити цьому людей, які поки ще не можуть впоратися зі своїми психологічними проблемами. За допомогою поняття самоефективності можна оцінити здатність людей до усвідомлення власних здібностей та їхнього використання оптимальним чином.

Дослідження життєстійкості полягає у визначенні рівня осмисленості та сформованості особистісних складових життєстійкості, які виявляються у спілкуванні.

Для комплексної діагностики стресу та стійкості продуктивної діяльності викостовується методика «Шкала організаційного стресу» (Водопьянова, 2009).

Дослідження *емоційно-регулятивних якості* здійснюється за допомогою таких методик: «Тест на самоефективність» (Карамушка & Фелькель, 2013), «Тест самооцінки життєстійкості» (модифікація опитувальника

Форверга на контактність Т. О. Ларіної) (Титаренко, 2021), «Шкала організаційного стресу» (Водопьянова, 2009).

Як з'ясували психологи, велика частина професійних стресів породжується все-таки незадовільним станом організаційних умов праці. Такі стреси називаються організаційними. Створюване ними психічна напруга може бути зумовлена великою кількістю чинників, що виявляють себе на трьох рівнях: індивідуальних характеристик персоналу, ефективності групової взаємодії, організаційної середовища.

Одним з головних ознак організаційного стресу є наявність серйозного конфлікту між привабливістю роботи в організації, що пред'являються нею вимог, з одного боку, і очікуваннями, реальними можливостями працівника - з іншого. Невідповідність між особистістю працівника і організаційної середовищем викликає безліч легко передбачуваних негативних наслідків: зниження трудової мотивації, а значить, і продуктивності, плинність кадрів, зниження лояльності по відношенню до організації, психологічний дискомфорт, перевтома, депресії та ін.

Визначення організаційного стресу було досліджене Водопьяновою Н. Е., що визначається за запопонованою шкалою.

І до *гендерних якостей* персоналу комерційних організацій віднесено такі, як орієнтація на використання різних гендерних стилів (фемінний, маскулінний, нейтральний), впровадження різних стратегій гендерної взаємодії в організації (партнерсько-професійний, партнерсько-соціальний, конфліктно-дистантний), реалізація балансу «робота-життя».

В процесі дослідження використовується теоретико-експериментальне дослідження психології гендерної

взаємодії персоналу організацій, її сутності, складових, психологічних та організаційних аспектів, умов та технології її розвитку.

Дослідження теоретико-методичних засад та практики впровадження програм балансу «життя-робота» в комерційних організаціях, а також розроблення рекомендацій щодо їх удосконалення, здійснюється з метою зменшення існуючих дисбалансів та розриву між очікуваннями працівників і заходами, що пропонують роботодавці.

Для вивчення гендерних якостей персоналу комерційних організацій використовуються такі методики: «Методика вивчення лідерського та гендерного стилів менеджера» (шкала гендерних стилів) А.Кенна, Д. Зігфріда (Бендас, 2009), «Методика діагностики типів гендерної взаємодії персоналу організацій» (Ткалич, 2015), «Опитувальник з визначення балансу «робота-життя» персоналу організацій» (Ткалич, 2015).

До чинників, які впливають на розвиток лідерських якостей персоналу різного рівня управління комерційних організацій застосовуються не тільки вищезазначені методики. Також до складу моделі включені чинники мезорівня (рівня організації) та мікрорівня (рівня персоналу), які впливають на рівень розвитку лідерських якостей персоналу різного рівня управління комерційних організацій, зокрема для дослідження стилю здійснення керівництва, а також особливостей міжособистісних відносини у колективі комерційної організації використовується «Опитувальник привабливості культури» (Нікіфорова. Дмитрієва, Сметкова, 2007), який досліджує 14 показників культури організації.

Організаційна культура розглядається як потужний фактор конкурентної переваги сучасних організацій. Для українських організацій, що домоглися успіху на ринку, усе

більшої актуальності набувають проблеми підвищення результативності, ефективності та якості трудової діяльності. Фундаментальним критерієм трудової діяльності є розуміння людських та інтелектуальних ресурсів як джерел створення цінностей. Удосконалювання виробничих, інформаційних й управлінських технологій, а також глобальна переоцінка індивідуальних і загальнолюдських цінностей змушують шукати шляхи вирішення центральної проблеми - подолання протиріччя між людиною й організацією. Одним із таких шляхів є формування й розвиток організаційної культури як одного з ефективних стилів здійснення керівництва та, в цілому, життя організацій.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Використання вказаних методик дасть можливість діагностувати особливості лідерських якостей персоналу комерційних організацій та виявляти «проблемні зони» в розвитку цих якостей.

Хоча за останні роки було проведено величезну кількість досліджень, їх результати часом були неоднозначними та невизначеними. Крім того, перелік ознак, що виникли, здається нескінченним. Важко виділити набір рис, характерних для лідерів, не враховуючи також ситуативні ефекти. Люди з певними рисами, які роблять їх лідерами в одній ситуації, можуть не бути лідерами в іншій ситуації. Деякі люди можуть мати риси, які допомагають їм стати лідерами, але ці риси не дозволяють їм зберігати своє лідерство з часом. Іншими словами, ситуація впливає на керівництво. Тому важко визначити універсальний набір лідерських рис, ізольовано від контексту, в якому відбувається лідерство. Необхідно провести біль детальний та поглиблений аналіз рис характеру лідерів у взаємозв’язку з різними ситуаціями, які можуть виникнути під час керівництва кампаніями.

До **перспектив подальшого дослідження** відноситься проведення емпіричного дослідження за допомогою підібраних методик та визначення типів персоналу комерційних організацій щодо розвитку у них лідерських якостей.

Список використаних джерел:

1. Бендас Т.В. (2009). *Психология лидерства.* Питер: Спб. С.359-363.

2. Boal, K. B., & Patrick L. Schultz. (2007). *Storytelling, time, and evolution: The role of strategic leadership in complex adaptive systems.* The Leadership Quarterly, 18(1), 411–428.

3. Водопьянова Н.Е. (2009). Психодиагностика стресса. Питер: Спб. С.62-66.

4. Campos-García, I., & Zúñiga-Vicente, J. (2019). *The impact of a leader"s demographic and professional characteristics on employee motivation.* Employee Relations, 41(1), 119-141. doi: 10.1108/er-10-2017-0253.

5. Gavetti, G. (2011). *The new psychology of strategic leadership.* Harvard Business Review, 89(7–8), 118–125, 166.

6. Козловська О.В, Романюк А.Й., Урумський В.І. (1999). *Діагностика професійної компетентності педагогічних працівників. Збірник тестів для керівників закладів освіти.* Тернопіль. С. 14–17.

7. Карамушка Л.М., Москальов М.В. (2011). *Психологія підготовки майбутніх менеджерів до управління змінами.* Київ-Львів: «Сполом». С.186-187.

8. Карамушка Л.М., Фелькель Т.Г. (2013). Лідерство в організації: аналіз основних підходів та важливість їх застосування в організаціях системи вищої освіти. Проблеми сучасної психології. № 2. С.52-60.

9. Митина Л.М. (2002). *Психология развития конкурентноспособности личности.* М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Изд-во НПЩ «МОДЭК». С.217-219.

10. Пачковський Ю.Ф. (2006). *Психологія підприємництва.* Навч. посіб. Київ: Каравела. С.334.

11. Rider, R., Di Carlo, D., Nazim, P., & Tshofela, X. (2019). *The Characteristics of Effective Top Strategic Leaders.* In Business and Battle (pp. 61-77). Routledge.

12. Rowe, W., 2001. *Creating wealth in organizations: The role of strategic leadership.* Academy of Management Perspectives, 15(1), pp.81-94.

13. Титаренко Т.М. (2011). *Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій: Навч. посібник.* Київ. С.254-256.

14. Ткалич М.Г. (2015). *Психологія гендерної взаємодії персоналу організацій: Монографія.* Київ-Запоріжжя: ЗНУ. С. 312-315.

15. Фелькель Т. Г. (2011). *Роль аспірантури в розвитку лідерських якостей аспірантів. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України.* Т. І.: Організаційна психологія. Соціальна психологія. Економічна психологія / за ред.: Максименка С. Д., Карамушки Л. М. Київ: А.С.К. Вип. 34. С. 316–322.

16. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. (2002). *Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп.* М.: Изд-во Института психотерапии. С.57-59.

17. Фрайлингер К., Фишер И. (2002). *Управление изменениями в организации.*; пер. с нем. – М.: Книгописная палата. С. 31–33, С.251–252.

2. Forster N. (2005). *Maximum performance: a practical guide to leading and managing people at work*. Cheltenham; Northampton: EdwardElgar Pub. 594 p.

3. Никифорова Г. С., Дмитриева М. А., Сметкова В. М. (2007). *Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности*. С.429-444.

Новаківська Л.В.
професор кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОГО ТИПУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У другій половині XIX століття склалися такі типи середніх навчальних закладів: державна класична гімназія з двома давніми мовами (чоловіча), державна класична гімназія з однією давньою мовою (чоловіча), реальна гімназія, яка згодом (1872 р.) була перетворена на реальне училище. З 1862 з'явилися жіночі гімназії та інститути, що підрозділялися, за статутом 1855, на три розряди. Отримали поширення єпархіальні училища духовного відомства. З 1864 року з урахуванням кадетських корпусів створюються військові гімназії. Розвивалися також приватні гімназії (чоловічі та жіночі). До 1871 реальна освіта була затребувана, але тенденція класичної освіти переважала, що знайшло відображення в полеміці між прихильниками реальної та класичної освіти [1; 2].

З 1871 р. простежуються дві течії: прихильники першої закликають назад, до академічної гімназії, інші — вперед, до реальної освіти. Якщо Статуті 1871 р. години вивчення давніх мов збільшуються, то в 90-і роки і на

початку XX століття спостерігається тенденція до зменшення годин на ці дисципліни.

У 1915-1916 роках проект Ігнатьєва передбачає єдину середню школу з двома ступенями (1-3 та 4-7 кл.). Після четвертого класу передбачалося три напрями у навчанні: у новогуманітарній гімназії вивчалася одна іноземна мова, у гуманітарній класичній – одна давня та одна нова іноземна мова, третій напрямок – реальна гімназія математичного чи природного характер.

Особливості літературної освіти у перелічених типах середніх навчальних закладів закладені у навчальних планах, що виражається і в ступені зв'язку з потребами практики, і в кадровому потенціалі та управлінських функціях, та в кількості годин. Обговорювалися цілі навчання, результати діяльності навчального закладу, процедура приймальних іспитів, зміст освіти, методи викладання.

Першим і довгі роки визначальним напрямом досліджень, присвячених питанням викладання словесності, стала праця Ф. Буслаєва «Про викладання вітчизняної мови». У цій роботі відображені погляди прихильників класичної та реальної освіти. Зокрема, реалісти вважали, що у викладанні вітчизняна мова має переважати давні мови, бо так діти природніше і легше дізнаються про будову мови взагалі. Гуманісти ж вважали, рідна мова не може дати дітям чіткого уявлення про граматичні форми, тому що вона настільки збігається з особистістю дитини, що її ніяк не можна уявити чимось окремим від свідомості предметів, ніж мова іноземна, і переважно стародавня, як чужа свідомості з першого разу, вона має всі вигоди об'єктивності предмета, що викладається.

Реалісти пропонували читати з дітьми якнайбільше різних вітчизняних письменників, щоб різнобічно розвивати душевні здібності учнів. Гуманісти – обмежитися небагатьма,

але найкращими письменниками. Якщо реалісти надавали перевагу творам сучасних вітчизняних письменників, які відповідають реальним потребам часу, то гуманісти – стародавнім авторам.

Читання, на думку реалістів, має розважати дітей, гуманісти, – що школа не для забави, треба вчитися перемагати нудьгу, і тим самим виховувати в дітей почуття обов'язку.

Вітчизняні класики, вважали реалісти, повинні читатись у школі з коментарями так, як і латинські чи грецькі. Гуманісти заперечували: всі коментарі на нових письменників вульгарні та смішні, вбивають у дітях живу сприйнятливість до прочитаного, спричиняють педантство, а не справжнє співчуття з письменником. Вітчизняного, близького до нас письменника, у школі не вивчають.

Гасло реалістів: знайом дітей з усім, що є прекрасного в літературі. Один із принципів гуманістів: ранньою естетичною насолодою не притупляй дитячого почуття. У кожного була своя позиція, щодо вивчення творів напам'ять: реалісти виступали за помірну кількість творів, гуманісти, – щоб вивчалося якомога більше.

Реалісти вважали, твори рідною мовою краще розвивають здібності учнів. Пишучи латиною, вони думають лише про граматичні форми: рідною мовою вільніше виливаються думки. Гуманісти стверджували, що граматика краще засвоюється, завдяки латинським вправам. Твори своєю мовою – дар Божий, латинською – плід науки. Шкідливо живити в учнях дух авторства, змушуючи їх самостійно писати. Завчасне авторство веде до балаканини та посередньості [3, с. 29-32].

Узагальнюючи враження від наведених вище матеріалів, присвячених дискусії між реалістами та

гуманістами, слід зазначити, що Ф. Буслаєву вдалося виокремити провідний принцип навчання, стан мов та їх ієрархію у вивченні граматики, окреслити коло вимог, які висуваються до вчителя, та ставлення до провідних видів діяльності у викладанні словесності реалістами та гуманістами.

Літературна освіта в середніх навчальних закладах реального типу набула практичної спрямованості, що вимагало від вчителя знань сучасного стану мови та сучасної вітчизняної літератури, у той час як у середніх навчальних закладах класичного типу літературна освіта відзначалась відданістю його прихильників до викладання словесності на основі давніх мов та світової художньої літератури.

Отже, особливості літературної освіти багато в чому визначалися типом навчального закладу; демократичним характером проведених урядом реформ (і контрреформ), навчальним планом, програмою, наявністю та вибором підручників, хрестоматій, навчальних посібників, кадровим складом середніх навчальних закладів, успіхами складової методичної науки.

Список використаних джерел:

1. Богданова О. Ю. Методика викладання літератури: підручник для студ. пед. вузів. М.: Академія, 1999. 400 с.
2. Чертов В.Ф. Російська словесність у дореволюційній школі. М.: МПДУ, 1994. 130 с.
3. Буслаєв Ф.І. Про викладання вітчизняної мови. М., 1844. Ч. 1-2. С. 29-32.

Носенко Ю. Г.
провідний науковий співробітник
Інститут цифровізації освіти НАПН України
м. Київ, Україна

Носенко О. В.
доцент кафедри філософії права та юридичної логіки
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ГОЛОВНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ РАМКИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

У розрізі побудови глобального інформаційного простору і суспільства знань, європейська спільнота розвиває напрям, пріоритетний для науково-інноваційної політики – відкриту науку (Open Science). Це нова концепція наукового процесу, заснована на високих стандартах прозорості і співробітництва, базується на спільній роботі та нових способах поширення наукових знань з використанням сучасних цифрових технологій.

Відкрита наука базується на трьох головних принципах: відкритому доступі до наукових публікацій, відкритих дослідницьких даних, відкритій співпраці. Згідно цієї концепції, дослідні дані продукуються, акумулюються і розподіляються у спільних сховищах, а результати досліджень широко розповсюджуються у різних форматах. Таким чином процес наукового пошуку перетворюється в систему паралельних досліджень, що дозволяє їм проходити швидше та ефективніше. Переваги відкритої науки яскраво проявили себе під час пандемії Covid-19, коли вся наукова

спільнота світу об'єднала свої зусилля заради вирішення спільної проблеми.

В Україні, Інституті цифровізації освіти НАПН України досягнуто значних результатів щодо дослідження теоретичних та методологічних засад проєктування відкритих інформаційно-освітніх середовищ (В. Ю. Биков [1], С. Г. Литвинова [2], М. В. Мар'єнко (Попель) [2; 3], С. О. Семеріков, М. П. Шишкіна [3; 4] та ін.). Роботи цих авторів утворюють методологічний базис для подальших досліджень за даним напрямом, зокрема в контексті застосування хмаро орієнтованих систем відкритої науки, що є новим етапом розвитку відкритих науково-освітніх систем.

Попри те, що принципи відкритої науки вже широко застосовуються в різних країнах, донині в світі не існувало універсального підходу до визначення поняття «відкрита наука». На інституційних, регіональних та національних рівнях мали місце власні підходи, тлумачення і відповідні стандарти, що значно ускладнювало спільне розуміння засадничих понять.

Усвідомлюючи цю проблему, в листопаді 2021 року на Генеральній Конференції ЮНЕСКО за участю 193 країн було прийнято першу міжнародну рамку відкритої науки (international framework on open science) [5]. Відкрита наука стала ключовим фокусом у науковій і освітній спільноті, чому значною мірою сприяли виклики світової пандемії, загострення необхідності у збільшенні ефективності, прозорості і відкритості наукових досліджень, їхньої відповідності суспільним запитам. Наразі, з прийняттям рекомендацій ЮНЕСКО щодо відкритої науки (UNESCO Recommendation on Open Science) [6], відбулося погодження загального стандарту, міжнародної рамки відкритої науки. Цей документ став результатом ідейного об'єднання 193 країн на основі спільних цінностей і принципів.

Згідно з зазначеними рекомендаціями [6], відкриту науку визначено як інклюзивний конструкт, що поєднує різні рухи і практики, спрямовані на забезпечення відкритості та доступності наукових знань для кожного, розширення наукового співробітництва та обміну інформацією на користь науки і суспільства, забезпечення відкритості процесів створення наукових знань, їх оцінювання та наукової комунікації для суб'єктів, яку не належить до наукової спільноти. Відкрита наука охоплює всі наукові дисципліни та аспекти наукової практики, у т.ч. фундаментальні та прикладні науки, природничі, соціальні та гуманітарні науки, і ґрунтується на таких ключових засадах: відкриті наукові знання, відкриті наукові інфраструктури, наукова комунікація, відкрите залучення суспільства, відкритий діалог з іншими системами знань.

Головна мета рекомендацій ЮНЕСКО щодо відкритої науки полягає в тому, щоби забезпечити міжнародну рамку засадничих термінів, політики та практики відкритої науки, яка визнає дисциплінарні та регіональні відмінності, академічну свободу, гендерно-трансформаційні підходи та специфічні проблеми як окремих вчених, так і наукових колективів у різних країнах, зокрема країнах, що розвиваються, і сприяє зменшенню цифрових, технологічних і знаннєвих розривів («gaps») у національних і міжнаціональних контекстах.

Для того, щоби досягти поставлену мету, визначено низку завдань та напрямів їх реалізації [6]:

1. Сприяння загальному розумінню відкритої науки, пов'язаних з нею переваг і проблем, а також різноманітних шляхів її реалізації.

2. Розробка сприятливих нормативних засад, політики реалізації відкритої науки.

3. Інвестування в інфраструктури та сервіси відкритої науки.

4. Інвестування в людські ресурси, зокрема навчання, цифрову грамотність та розвиток потенціалу для відкритої науки.

5. Сприяння, заохочення розвитку культури відкритої науки.

6. Сприяння впровадженню інноваційних підходів відкритої науки на різних етапах наукового процесу.

7. Сприяння міжнародному та багатосторонньому співробітництву в контексті відкритої науки та з метою зменшення цифрового, технологічного і знаннєвого розриву.

Отже, відкрита наука зумовлює зміну самої культури наукових досліджень. Прозорість відкритої науки спрощує процеси тестування результатів досліджень, оцінювання їхньої якості, надійності, валідності, відтворюваності тощо. В рекомендаціях ЮНЕСКО щодо відкритої науки, які фактично визначають першу міжнародну рамку відкритої науки, окреслено загальне визначення, спільні цінності, принципи та стандарти відкритої науки на міжнародному рівні, а також пропонуються заходи, що сприятимуть правдивій і справедливій реалізації відкритої науки для кожного індивіда – на індивідуальному, інституційному, національному, регіональному та міжнародному рівнях.

У перспективі ці рекомендації мають підсилити інші ініціативи на європейському рівні, зокрема щодо проєктів Horizon Europe, що сприятиме подальшому розвитку Європейського дослідницького простору (European Research Area (ERA)). Також сприятимуть заохоченню розвитку інфраструктури для підтримки відкритих досліджень, розробленню рамок компетентностей учасників відкритої науки і т.ін.

Наступним кроком у напрямі імплементації головних засад міжнародної рамки відкритої науки має стати розроблення регіональних та міжнародних механізмів фінансування відкритої науки, забезпечення того, щоби дослідження, які підтримуються державними коштами, дотримувалися цінностей відкритої науки, що окреслює напрями подальших теоретичних і практичних пошуків у даному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Bykov V., Mikulowski D., Moravcik O., Svetsky S., Shyshkina M. The Use of the Cloud-Based Open Learning and Research Platform for Collaboration in Virtual Teams. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2020. № 76 (2). С. 304–320. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3706.

2. Коваленко В., Литвинова С., Мар'єнко М., Шишкіна М. Хмаро орієнтовані системи відкритої науки у навчанні і професійному розвитку вчителів: зміст основних понять дослідження. *Фізико-математична освіта*. 2020. № 3 (25), ч. 2. С. 67–74. DOI: https://doi.org/10.31110/2413-1571-2020-025-3-028.

3. Мар'єнко М., Носенко Ю., Шишкіна М. Засоби і сервіси європейської хмари відкритої науки для підтримки науково-освітньої діяльності. *Фізико-математична освіта*. 2021. № 31 (5). С. 60–66. DOI: https://doi.org/10.31110/2413-1571-2021-031-5-009.

4. Носенко Ю. Г., Шишкіна М. П. Розвиток сервісів і систем відкритої науки. *Освітній дискурс: збірник наукових праць.* 2021. № 38 (11-12). DOI: https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-3.

5. UNESCO Recommendation on Open Science, the world first international standards for open science. *UNICA*

[Електронний ресурс]. 2022. Режим доступу: https://www.unica-network.eu/read-unesco-recommendation-on-open-science-the-world-first-international-standards-for-open-science/

6. UNESCO Recommendation on Open Science [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949/PDF/ 379949eng.pdf.multi

Павлова В.В.
доцент кафедри педагогіки,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

Важливість формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів освіти під час фахової підготовки полягає у забезпеченні високого професіоналізму, можливості для самореалізації, розвитку рефлексії та формуванню гуманістичних ціннісних орієнтацій, що спираються на особистісні якості майбутніх фахівців. Формування управлінської компетентності майбутнього менеджера освіти у процесі фахової підготовки має базуватися на загальнолюдських цінностях, комплексному компетентністному підході та професійній компетенції майбутнього менеджера освіти.

Так, Л. М. Кравченко розглядає менеджера освіти як цілеспрямованого професійно підготовленого фахівця, здатного до того, щоб працювати в швидкозмінних ринкових умовах й управляти як різноманітними типами навчальних закладів, так і масштабними освітніми системами. Тобто, професіоналу високого рівня, освітнього лідера, талановитого організатора педагогічної взаємодії, що володіє конвергентним мисленням, творчими й організаторськими здібностями, що наділений владними повноваженнями з боку

держави чи власника закладу, здатного професійно керувати педагогічним колективом відповідно до мети, місії, освітніх стандартів та соціально значущих педагогічних вимог, забезпечує рентабельність і конкурентноздатність освіти, здійснює моніторинг внутрішнього і зовнішнього педагогічного середовища, проводить маркетинг освітніх послуг, налагоджує ефективні зв'язки з громадськістю, як креативна особистість займається оперативним упровадженням інновацій у практику діяльності закладу [1].

За твердженням Л.М. Глінчук управлінська компетентність визначає обсяг компетенцій, коло повноважень у сфері управлінської діяльності, тобто питання, у яких суб'єкт володіє пізнанням, досвідом, навичками, що відображають соціально-професійний статус та управлінську кваліфікацію, а також певні особистісні, індивідуальні здібності для реалізації професійної діяльності [2, С. 126].

Отже, професійне навчання майбутніх менеджерів освіти має спиратися на суттєво нові теоретичні та методичні положення, які визначають побудову системи підготовки до формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів освіти, котра відповідатиме суспільним вимогам щодо злагодженої, ефективної роботи в галузі освіти. Тобто, підвищення рівня професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти можливе на основі обґрунтованих теоретичних засад і методичних аспектів системи професійної освіти в закладах вищої освіти.

Управлінську компетентність викладача вишу розглядає Д.О. Козлов як здатність планувати, організовувати й контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату, а саме: конкретизувати цілі навчання і виховання; оцінювати рівень навчальних досягнень студентів;

використовувати різні види і методи контролю; керувати роботою студентів на заняттях; організовувати самостійну роботу студентів; визначати педагогічні задачі відповідно до навчальної дисципліни [3].

В нашому дослідженні управлінську компетентність майбутніх менеджерів освіти розуміємо як інтегральну здатність вибудовувати свій професійний розвиток із постійним ускладненням завдань і зростанням рівнів досягнень у процесі професійної підготовки, усвідомлення потреб, інтересів та ціннісних орієнтацій щодо власної управлінської діяльності. Тобто, управлінська компетентність майбутнього менеджера освіти є комбінацією знань, умінь, розуміння, цінностей, інших особистих якостей, набутих реалізаційних здатностей до ефективної управлінської діяльності та передбачає сформованість таких основних компетенцій: усвідомлення власних дій відповідно до цілей і умов майбутньої професійної діяльності, вміння визначати стратегію та організувати професійну діяльність, встановлення з учасниками навчально-виховного процесу порозуміння на гуманістичній основі, здатність знаходити нестандартні підходи у процесі прийняття управлінських рішень, прагнення до досконалості педагогічної діяльності.

На процес формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів освіти у вищій школі впливає логіка підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності, а також змістовне наповнення та збагачення навчальних дисциплін питаннями педагогічного менеджменту, теорії та практики управлінської діяльності у закладах освіти та включення до практико-орієнтованої діяльності, що забезпечує засвоєння способів здійснення управлінської діяльності в закладах освіти.

Відповідно теоретико-методичні засади формування управлінської компетентності майбутнього менеджера освіти впливають на зміст професійної підготовки відповідно до сучасних потреб роботодавців, на визначення методів і засобів навчання, адекватних змісту навчання, відбір найбільш важливої інформації про характер управлінської діяльності в професійному полі, мотивацію студентів до здобуття нових знань і самонавчання, висвітлення шляхів використання набутої управлінської компетентності у майбутній професійній діяльності.

Складовою професійної компетентності майбутнього менеджера освіти є управлінська компетентність, що проявляється в управлінській діяльності і тому управлінську компетентність слід розглядати в тісному зв'язку із соціально-економічними процесами, які відбуваються в країні та як характеристику результату управлінської підготовки майбутнього менеджера освіти. Управлінська компетентність передбачає наявність професійних знань та практичного досвіду в сфері управлінської діяльності, організації колективної навчально-виховної, методичної, та суспільної діяльності, та передбачає готовність і здатність виділяти, точно формулювати, цілісно аналізувати проблеми освіти і знаходити найбільш доцільний і ефективний підхід до їх вирішення щодо конкретної ситуації.

Як специфічна якість управлінська компетентність майбутнього менеджера освіти передбачає набуття управлінських знань, умінь, досвіду та завжди має особистісне забарвлення якостями конкретної людини й виявляється в таких основних ознаках, як: оперативність і мобільність управлінських знань, розуміння їх значення для практики, що вимагає постійного оновлення фонду знань, його поповнення новими науковими даними; гнучкість

методів управлінських рішень, алгоритмів розв'язання завдань, тобто здатність вирішувати управлінські проблеми практично, причому оптимальним способом; критичність мислення, що надає можливість обирати оптимальні рішення, аргументувати вибір, відкидати помилкові шляхи.

Відтак, ми вважаємо, що формування управлінської компетентності майбутнього менеджера освіти у процесі фахової підготовки має базуватися на готовності до здійснення самостійної пізнавальної роботи, стимулювання творчого мислення у професійно зумовлених ситуаціях, можливості надалі ефективно організовувати працю, підвищувати продуктивність, вдало здійснювати управління колективом, процесом навчання, виховання молоді, тощо.

З огляду на вищесказане можна зробити висновки, що важливими критеріями в освітньому процесі для формування управлінської компетентності майбутнього менеджера освіти виступають безперервна практична підготовка, професійна підготовка за навчальним планом у відповідності до освітньо-професійних програм, а головне, освітній процес максимально повинен бути наближений до потреб кваліфікованих менеджерів сучасного ринку сфери освіти.

Список використаних джерел:

1. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія. Полтава: Техсервіс, 2006. 420 с.
2. Глінчук Л.М. Теоретичні засади формування управлінської компетентності керівників оздоровчих закладів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: збірник наукових праць. Запоріжжя, 2014. Вип. 34. (87). С. 125–132.

3. Козлов Д. О. Управлінська компетентність викладача: теорія і практика формування : монографія. Суми : ВВП «Мрія», 2015. – 260 с.

Паршукова Л.М.
старший викладач кафедри інформатики і
інформаційно-комунікаційних технологій
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ДЛЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИМ ВЧИТЕЛЕМ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Реалії сьогодення зумовили переформатування освітнього процесу в інший формат, де комунікація між учасниками проходить дистанційно, із використанням різних сервісів, форм та засобів. У закладах загальної середньої освіти гостро постало питання проведення онлайн-уроків за допомогою онлайн-сервісів, алгоритм комунікації учасників освітнього процесу, а також набір сервісів та методику їх використання. Інтерактивні сервіси надають можливість учням отримувати відповідну навчальну інформацію мобільно, систематизовано та зручно (в будь-який час, з різних доступних ґаджетів). Це зумовлює педагогів постійно проводити моніторинг великої кількості освітніх сайтів для пошуку таких ресурсів, використовувати інноваційні технології у навчанні. За таких умов освітній процес стає інтерактивним.

Здобувач освіти та педагог є рівноправними суб’єктами навчання, а процес взаємодії та діалогу на уроці, як певна форма організації освітньої активності, повинен мати передбачувану мету - формування в учнів відчуття індивідуальності, унікальності та спроможності до успіху.

Існує велика кількість інтернет-ресурсів для створення цікавих дидактичних матеріалів з будь-якої теми з

використанням текстів, зображень, інфографіки, хмари слів, ментальних карт тощо. Вони допомагають та стають зручним інструментом для створення електронного супроводу як звичайного уроку так і дистанційного заняття.

Розглянемо інтернет-ресурси для створення інтерактивних робочих аркушів та електронних книг, які є досить різноманітними та використовуються для інтерактивного навчання, відкривають можливості для оновлення змісту навчання і методів навчання, змінюють роль вчителя та учня в освітньому процесі (наставництво, постійний діалог та перетворення великого обсягу інформації в осмислене розуміння).

Ourboox. Платформа, яка дає змогу створювати електронні книги, безкоштовна. Дає можливість створення яскравих сторінок, їх гортання протягом встановленого часу. Можна додати багато додаткових функцій: відео, музику, анімацію, ігри, карти тощо. Можливості поповнення цікавинками постійно оновлюються.

Сервіс Wizer.me є одним із найкращих сервісів для організації освітнього процесу, адже дає змогу розробляти різного роду інтерактивні робочі аркуші та застосовувати у дистанційній освіті, для урізноманітнення домашніх завдань та проєктів, роботі під час онлайн уроку з інтерактивною дошкою. Як і попередній сервіс має функції для розробки інтерактивних дидактичних матеріалів з численних тем (дозволяє використовувати бібліотеку зображень, додавати текстову, аудіо та відео інформацію, інфографіку). На базі відеоуроку педагог розробляє інтерактивний робочий аркуш до якого прикріплює різноманітні завдання, а потім оголошує запрошення до роботи. це може бути як робота в групах, так і колективна.

Formative. Розглянемо можливості ще одного ігрового інтерактивного сервісу – Formative. даний сервіс може містити:

- завдання (з короткою та повною відповіддю, питання з можливістю вибору кількох правильних відповідей, істина/хиба, вікторина);
- контент (відео, зображення, текст, дошка тощо).

Щоб доєднати учнів до основного навчального матеріалу вчителеві необхідно надати їм код або спеціальне посилання. Дидактичною перевагою даного сервісу є можливість вчителеві на персональному екрані монітора спостерігати за роботою кожного учня під час виконання ними завдань та, при потребі, налаштувати зворотній зв'язок. Також є додаткова можливість відслідковувати індивідуальну траєкторію школяра або цілого класу загалом, що дозволяє вчителеві продумувати наступні дії у формулюванні завдань, їх корекції, модифікації та проблемному підході [1, 136].

Вебсервіс LiveWorksheets – дає можливість перетворити звичайні сторінки в інтерактивний матеріал, організовувати вікторини, проводити самоконтроль учням для з'ясування рівня засвоєння знань та виявлення прогалин, вдосконалити матеріали, що створені у різних форматах.

Платформа для створення мультимедійних книг - WriteReader. Цікава можливість проявити власне креативне мислення для учнів. Робота над проєктом, де вчитель виступає в ролі порадника при створенні мультимедійного продукту, педагогіка співпраці та партнерства.

Також є ряд інших сервісів, а саме:

- конструктор інтерактивних робочих аркушів - Teacher Made;
- сервіс для створення електронного супроводу уроку, заняття або дистанційного курсу Blendspace;
- сервіс для створення інтерактивних навчальних посібників - eXeLearning.
- сервіс для організації зворотного зв'язку Classkick (як з тими, хто працює в класі, так і тими хто

доєднався з будь якого пристрою). Учитель може переглядати роботу кожного здобувача освіти в режимі реального часу. Все, що робить учень, відразу відображається на комп'ютері вчителя;

- Book Creator – сервіс для створення інтерактивних навчальних посібників [2].

Вартими уваги також є інтернет-ресурси для створення хмари слів, а саме: Wordle, Tagxedo, WordArt та AnswerGarden. Це прості та водночас яскраві словесні візуалізації. Головним є підготувати необхідний текст (речення або об’ємний абзац) та використовуючи обраний з великої кількості дизайн шрифту створити хмару слів.

У вигляді хмари можуть бути використані відповіді учнів. Таку можливість надає AnswerGarden.

Основний зміст, сервісу – створення персонального «саду». Вчитель дає учням посилання, а пізніше збирає в нього всі надіслані відповіді, які об’єднуються в хмару, якщо відповіді однакові, то кількість можна побачити при наведенні на слово. Це є форма зворотного зв’язку та можливість проведення формувального оцінювання відповідей.

Для проведення формувального оцінювання можна також застосовувати меми або інтернет-меми. Це креативний прояв особистості, який виражається в дотепній короткій інформації (влучна фраза, зображення або відео), яке показує відношення автора до певної події. Може бути іронічною чи дискусійною. або бути зрозумілою лише обмеженій групі. Нині є мега популярною в Україні і несе репрезентативну функцію, як акцент на відтворення інформації про ситуацію в країні. Але педагогам варто теж скористатися даними сервісами, як можливістю дати учням проявити себе, свій потенціал у творчому форматі. Варто назвати деякі з них: Meme generator та Meme arsenal.

Ще одним із способів урізноманітнення освітнього

процесу, його візуалізації та доступності є створення інтерактивних плакатів. На основу одного зображення (тла або фонового змістового зображення) інтерактивними точками прикріплюються посилання на вебресурси, інтернет-документи, мультимедійні об'єкти, що використовуються під час дистанційного уроку. для розробки таких плакатів можна використати: Glogster, ThingLink, Genial.ly,Smore.com

Отже, практика доводить, що нині технології та освіта тісно переплітаються. Кожен сучасний вчитель, щоб зробити освітній процес цікавим, захоплюючим та ґрунтовним, має у своїй професійній діяльності використовувати різні сервіси та інструментарій для урізноманітнення уроків та дистанційних занять. Інтернет-сервіси постійно поповнюються новими актуальними розробками, а старі розширюють сферу застосування, але кожен має обрати те, що йому більш до вподоби. Головне, щоб освітній процес приносив задоволення усім його учасникам.

Список використаних джерел:

1. Паршукова Л.М., Паршуков С. В. Можливості інтерактивних сервісів для вдосконалення підготовки майбутніх вчителів інформатики Нової української школи. *Věda a perspektivy*. 2022. №4(11). С.128-138.
2. Осіна Н. А. *Інтернет-ресурси для роботи педагогічного працівника*. URL: https://sites.google.com/view/osina-zp (дата звернення: 27.04.2022).

Піскозуб З.Ф.
доцент кафедри французької філології,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Кость Г.М.
доцент кафедри французької філології,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ІМАНЕНТНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АБСТРАКТНОЇ ЛЕКСИКИ XVIII СТОЛІТТЯ

У всі періоди розвитку французької мови, як загалом у кожній мові, слова змінювали значення, втрачали його, або набували додаткових смислів. Очевидно, що поява нових форм слова та зникнення існуючих знаходяться в тісному взаємозв'язку, чим пояснюється сучасний стан мови, який можна описати як баланс між суперечливими тенденціями "як на рівні означуваного, так і на рівні означального" [1]. Дослідження процесу становлення абстрактної лексики французької мови, а особливо періоду її нормування, спонукало нас до глибшого проникнення в питання значущості цього періоду для розвитку класичної і сучасної французької мови. Відомо, словотворчі норми XVI - XVII ст. загалом і абстрактна лексика зокрема, розглядаються як підґрунтя розвитку французької національної мови. XVII ст. – це очищення французької мови, звільнення її від

педантних термінів, грецької і латинської деривації, а також своєрідна "боротьба" граматичних форм слів, не чітко визначені функції артиклів, прояви гіперкорекції роду через його слабку функціональну навантаженість. Будь-які зміни в інституціях і звичаях суспільства сприяють модифікації мови (варіантність роду і числа) [2].

XVIII століття – це розвиток словникового складу як письмової, так і літературної мови. Збагачення словника відбувається двома основними шляхами: створення нових слів та включення слів і термінів з різних сфер національної мови. Метою нашого дослідження є виявлення іманентних ресурсів самої мови для розвитку французької абстрактної лексики Зазвичай, коли йдеться про мову XVIII століття, вчені диференціюють мову до Революції і після. Безперечно, важко встановити, коли саме відбуваються зміни в значенні слова, оскільки цей процес є нестійким і непомітним. Однак, цілком очевидно, що ті зсуви в розвитку значень, які так яскраво проявлялися в період французької революції, постійно готувалися впродовж всього XVIII століття. Аналіз корпусу прикладів, укладеного на основі п'ятого видання Словника Академії (1798 р.) [3], дав нам можливість виокремити низку слів, значення яких змінювалося і встановлювалося ще до революції в зв'язку з розвитком політичних і філософських поглядів суспільства. В період революції нові значення цих слів отримали широке розповсюдження. До таких слів відносяться: *autorité, classe, commune, matérialisme, constitution, république* та ін. На конкретних прикладах можна простежити, як поступово змінювався смисловий зміст слова. Наприклад, у XVII столітті лексема *classe* вживалася в значенні професійного розрізнення, а також класу в навчальних закладах, виду рослин. В XVIII столітті

слово набуває значення соціальної диференціації людей і після революції підсилюється ця семантична функція лексеми. Іменник *opposition* в XVII столітті мав значення “перепона” (конкретний план). В XVIII столітті лексема отримує значення, виражаючи ідеї протилежності як соціально-політичної опозиції. Багато слів, маючи спеціальне значення в певній обмеженій області, в період революції набували соціальних і політичних смислів. Так, лекема *propagande*, функціонуючи в значенні “інституція для пропагування християнської віри” [4, с.1546], отримала сему “розповсюдження революційних ідей”. В сучасній французькій мові це слово є функціонально домінантним у мові масмедіа, реалізуючи смисл “вихваляння переваг певної теорії, ідеї, людини”. Дослідження мови XVIII сторіччя дало нам можливість стверджувати, що французька революція привнесла нові слова і значення, щоб віддати належне “новому світу”. Так, наприклад, слова *patrie, nation, peuple, fraternité,* та інші стали предметом квазірелігійної коннотації. Саме у XVIII ст. мова характеризується надзвичайною кількістю неологізмів, які ввійшли у вжиток, незважаючи на заборони Академії. В словника Академії [3] був поданий додаток, у якому фігурувало 336 нових слів. Серед них були наступні абстреми, введені у функціонування під час Революції: *réorganisation* – перетворення, реорганізація; *moderantisme* – поміркованість політичної партії; *civisme* – громадянське почуття; *incivisme* - брак громадянських почуттів; *propagande* – пропаганда; *fraternisation des peuples* – братання народів; *tyrannicide* – тирановбивство; *légicide* – законозлочин; *bureaucratie* – бюрократія; *aristocratie* – аристократія; *moutonaille* (похідне від *mouton)* – іронічно говориться про сміливих вождів, що ведуть людей, як стадо

баранів; *capucinade* – банальне повчання; *vandalisme* – вандалізм; *lèse-peuple* – образа народу.

В цей же час мова збагатилася великою кількістю абстрактних слів з насиченим семантичним змістом: *acrimonie* (ущипливість), *inanité* (порожнеча), *classement* (розподіл), *gloriole* (дріб'язкова чванливість), *fortitude* (моральна сила), *ingeniosité* (винахідливість), *hébètement* (отупіння), *engloutissement* (поглинання), *vulgarité* (вульгарність), *famosité* (слава), *logo-diarrhée* (надмірна багатослівність). *Idéalisme, indifférentisme, idéalisation, idéalité* – слова, що були набуті науками, зокрема, філософією.

Для мови кінця XVIII століття є характерним процес оновлення вже існуючого значення слова, тобто мав місце процес своєрідної семантичної гіперкорекції. Це стосується низки термінів, з-поміж яких:

Moralité
- до Революції – трактат про мораль, переданий в притчеподібній формі
- після Революції – моральність, моральні якості людини, її звички і принципи [3]

Egalité
- до Революції – відповідність, повна схожість двох речей
- після Революції – рівність у правах; закон, однаковий для всіх і в захисті, і в карі [3]

Democratie
- в період Революції – "*attachement à la révolution, à la cause populaire*" [3]
- після Революції – "*doctrine politique d'après laquelle la souveraineté doit appartenir à l'ensemble des citoyens"* [4, p.490]

Сюди ж можна віднести такі слова як *bureaucratie, ajournement, souveraineté, urgence* та інші.

Наведені приклади ілюструють, що характерною рисою мови "до Революції" та "після Революції" є збагачення її словникового запасу, а особливо, її неологізація, яка не виникла спонтанно, а готувалася впродовж всього століття, за винятком деякої кількості слів, створених на вимогу часу (*sans-culotterie, septembrisade, franciade, quetisme, lèse-nation* та ін.). Революція ввела у загальний вжиток мовлення, яким говорили буржуа і яким раніше послуговувалися в літературних творах. Революційні події дали цьому процесові сильний поштовх, який динамічно проявився в наступних XIX та XX століттях.

Список використаних джерел:

1. Mitterand H. Le mouvement sémantique dans le vocabulaire français. *Les mots français.* [Електронний ресурс]. 1996. p.82-101. Режим доступу: https://www.cairn.info/les-mots-francais--9782130448976-page-82.htm.
2. Піскозуб З.Ф. Семантичні та функціональні властивості абстрактних іменників французької мови: дис. … кандидата філол. наук : 10.02.05 / Піскозуб Зоряна Федорівна. – К., 2002. – 173 с.
3. Dictionnaire de l'Académie françoise, revu, corrigé et augmenté par l'Académie elle-meme; cinquième édition. - P.: chez J.J. Smits et Cie. – T.1. – 1799. – 768 p., T.2. – 1798. – 776 p.
4. Robert P. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Le petit Robert. – P.: Le Robert, 1992. – 2172 p.

Процик Г. М.
аспірантка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
ім. В. Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЯК ГОЛОВНА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Навчання студентів у закладах вищої освіти – це час підготовки до обраної здобувачами трудової (професійної) діяльності та самовизначення, можливість здобуття знань, умінь та навиків із фаху для подальшого їх використання з метою як особистісної реалізації так і фінансового благополуччя.

Мотивація до навчально-пізнавальної діяльності є основною задачею навчально-виховного процесу, адже мотив є тією рушійною силою, яка викликає активний інтерес до предмету, а, отже, стимулює до активних дій. Важливим є розуміння дефініції поняття «мотивація», осмислення його відмінності від таких як «мотив» та «потреба». В перекладі з латинської мови термін «мотив» означає «рухаю, штовхаю» і вказує на спонукання до діяльності, сукупність зовнішніх та внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта [1]. Науковець С. Гончаренко трактує термін «мотив» як спонукальну причину дій та вчинків людини, спрямованих на задоволення потреб [2, С. 47]. Щодо значення терміну «потреба», то дослідник С. Занюк тлумачить його як стан нестачі в чомусь, внутрішнє напруження, що динамізує та спрямовує активність організму на одержання необхідного[1].

Термін «мотивація» є дещо ширшим відносно розглянутих понять, адже він охоплює в своєму значенні мотив, потребу, цілі, наміри, переживання. С. Гончаренко пояснює «мотивацію» як систему мотивів, стимулів і чинників, що детермінують певну діяльність та поведінку особистості [2, С. 48]. Саме мотивація є початковим етапом активності особистості.

Підготовка студента до професійної діяльності передбачає розвиток ціннісних особистісних орієнтирів, професійних цінностей, цілей, мотивів освоєння певної спеціальності, розуміння проблем і перспектив розвитку обраної галузі, потребу в самоосвіті та освіті впродовж життя, розвиток гнучкості й адаптивності. Формування мотивації стає можливим при вмінні поєднати мету навчання з особистісними цінностями.

Розглядаючи тему навчальної мотивації, необхідно комплексно враховувати такі складові освітнього процесу, як: самостійну роботу студента, методи активізації пізнавальної діяльності, методи стимулювання відповідальності, роль викладача в навчанні, якість навчального матеріалу, студентоцентризм.

Науковці, як педагоги, так і психологи, розглядають пізнавальну активність у двох аспектах: як діяльність і як рису особистості. Проаналізувавши роботи вчених, можемо резюмувати, що поняття «пізнавальна активність» та «пізнавальна діяльність» є взаємодоповнюючими, адже результатом першої виступає друга. Діяльність розпочинається з дії, яка викликає зацікавленість, результатом чого стане активність. Аналізуючи праці науковців щодо розвитку пізнавальної активності студентів (І. Бесчастна, І. Білякова, В. Блах, О. Бойко, В. Лозова та ін.) варто виокремити засоби, способи й умови її активізації, а

саме: гру як спосіб активізації пізнавальної діяльності; застосування методу проєктів для формування пізнавальної активності; пізнавальні завдання як засіб активізації навчальної діяльності; моделювання як спосіб пізнавальної активності; самостійна робота як засіб підвищення пізнавальної активності; словникова робота як засіб активізації пізнавальної діяльності; технологія веб-квест як спосіб активізації навчально-пізнавальної діяльності; розвиток пізнавальної активності засобами особистісно-орієнтованого навчання; проєктна діяльність як умова активізації [3, С. 5].

У процесі навчання необхідним є ознайомлення студентів із перспективами розвитку науки, з проблемами, над якими працюють дослідники-сучасники, з перевагами та недоліками, з ефективністю нового. Подібна інформація активізовуватиме студентів до пошукової діяльності, адже для отримання глибоких знань важливо не тільки презентувати відомі факти, а й спонукати здобувача вищої освіти ставити собі запитання на кшталт «як», «чому», «навіщо» та шукати відповіді на них.

Процес навчання у ЗВО – це завжди процес взаємодії, інтеракції, співпраці студента та викладача на рівні суб'єктно-суб'єктних відносин. Студент 21 століття перестав бути пасивним учасником навчального процесу, оскільки відтворення поданої викладачем інформації (репродукція) не дозволяє всебічно освоїти предмет та не сприяє творчому розвитку особистості. Обов'язковий перехід від інформативних до активних методів навчання повинен містити ознаки проблемності, наукового пошуку та новизни, самостійної роботи.

Відповідно до сучасних світових та національних стандартів освіти самостійна творча робота студента є

основною формою в навчальному процесі у ЗВО. Самостійність здобувача вищої освіти є непростим процесом, який потребує відповідних знань, вмінь і навичок, розуміння мети роботи, організацію власного навчального часу, аналіз та структурування інформації, вміння вирішувати завдання у нестандартний спосіб.

Педагог М. Геревич [4, С. 284] у своїй науковій розвідці досліджує внутрішні чинники, що сприяють активізації самостійної роботи студентів, до яких відносяться: корисність виконуваної роботи; участь студентів у творчій діяльності; інтенсивна підготовка (використання в навчальному процесі активних методів (ігровий тренінг)); участь в олімпіадах, конкурсах; застосування мотивуючих факторів контролю знань (накопичувальні оцінки, рейтинг); заохочення студентів за успіхи (стипендії, преміювання); індивідуалізація завдань.

Викладач в освітньому процесі є носієм інформації при вивчені нового матеріалу, але, в подальшому – при роботі в малих групах, виконанні проектів чи інших активностях, він виконує роль консультанта чи порадника. У підготовці до виконання самостійної роботи, викладач є керуючою та направляючою ланкою. Певною мірою викладач у спілкуванні зі студентами має бути й психологом, адже розуміти настрій аудиторії, її зацікавленість тією чи іншою активністю, можливість вчасно змінити чи переформатувати завдання, сприяє успішному досягненню результату.

Для того, аби рівень навчальної мотивації у студентів був високим, важливо підвищувати якість навчального матеріалу шляхом урахування його актуальності, новизни, проблематики, зв'язку із життям та професією.

Учений О. Тарнопольський, досліджуючи особливості підвищення рівня навчальної мотивації студентів зазначає, що найважливішим для створення позитивної навчальної

мотивації є врахування індивідуальності тих, хто навчається – особистісної індивідуалізації [5, С. 41], яка передбачає побудову навчального процесу з урахуванням інтересів, цілей та потреб студента. Науковець акцентує на позитивних емоціях як на важливому факторі для мотивації студентів. Зазначається, що згідно з твердженнями психологів, які досліджують емоційну сферу людини, висока мотивація до вивчення виникає у тих випадках, коли така діяльність викликає позитивні відчуття.

Отже, головним завданням сучасних педагогів, та науки педагогіки зокрема, є формування у здобувачів вищої освіти стійкої мотивації до пізнання нового, навчання впродовж життя, що допоможе їм стати висококваліфікованими та конкурентоспроможними спеціалістами на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. К.: Либідь. 2002. 304 с.
2. Український педагогічний словник / уклад. С. У. Гончаренко. К.: Либідь. 1997. 375 с.
3. Protsyk H. M. Development of students' cognitive activity. Медична освіта, (2). ТНМУ ім. І. Я. Горбачевського, Тернопіль. 2020. С. 113-121.
4. Геревич М. О. Організація самостійної роботи студентів як засіб формування професійної компетенції майбутніх фахівців. Міжнародний науковий вісник. 2014. Вип. 8 (27). С. 282-285.
5. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

Рибалко Л.С.
професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Овсюк Д. Р.
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти кафедри освітології та
інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Карась А. Г.
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ВОЛОНТЕРСТВО МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У період військового часу неабияк загострилися соціальні питання населення. Серед найголовніших – соціальна допомога та соціальна підтримка незахищених верст населення. Рівень життя одиноких пенсіонерів, малозабезпечених та багатодітних родин знижується, ростуть витрати на найнеобхідніші життєві речі. Разом з тим, до категорії соціально незахищених верст населення потрапляє

все більше людей, матеріальний стан яких до війни не викликав занепокоєнь. Це внутрішньо переміщені особи та інше населення, котрі втратили роботу. Як результат, це додаткове соціальне навантаження. У скрутний час на допомогу приходять волонтери.

Термін «волонтер» має французьке походження (від фр. Volontaire) та означає «доброволець» [1]. Закон України «Про волонтерську діяльність» (2011) визначає поняття «волонтерська діяльність» як «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [2]. Зазвичай, волонтер – доброволець, який виконує соціально спрямовану діяльність, не отримує за це грошової винагороди. На думку А. Денисенко [3], волонтерам притаманні такі риси, як-от: громадянська активність, небайдужість до проблем інших людей, високий рівень почуття громадянського та громадського обов'язку; відповідальність.

Зазначимо, що вчителі закладів загальної середньої освіти за умов воєнного стану в Україні разом зі своїми учнями беруть участь у волонтерському русі. Діти готують листівки, сувеніри, створюють відео-привітання для бійців на фронті та літніх людей, передають власноруч зроблені ласощі та смаколики.

Здобувачі вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди протягом багатьох років активно включаються у волонтерський рух. Залучаються до волонтерської діяльності через власну активну соціальну позицію – створюють волонтерські інституції, виконують волонтерську діяльність неформально. Серед провідних чинників, котрі активізують виявлення громадської позиції молоді, назвемо позитивний приклад

друзів, родичів, знайомих; самоствердження і визнання іншими людьми; прагнення отримати новий досвід [4].

Молодь університету проводить волонтерську діяльність у багатьох напрямках, зокрема піклується про дітей у центрах соціально-психологічної реабілітації та дитячих будинках сімейного типу; бере участь у благодійних заходах Товариства Червоного Хреста України, благодійних фондів та організацій (наприклад, у благодійному фонду "КАРІТАС Харків"); співпрацює з фахівцями сектору ювенальної пробації та фахівцями центру соціальних служб; залучається у діяльність Харківському міському притулку для тварин; виступає на міських подіях та святах (Ярмарок професій «Освіта Слобожанщини», «Харківський міжнародний марафон», «Міжнародний день захисту дітей» [5].

У сучасні буремні часи здобувачі вищої освіти університету ще активніше залучаються до волонтерського руху. Адміністрація університету всіляко підтримує цю ініціативу. Зокрема, волонтерська діяльність популяризується як напрям педагогічної практики. Так, 28 квітня 2022 року сумісно факультетом фізичного виховання і спорту та кафедрою освітології та інноваційної в межах педагогічної практики було проведено онлайн-зустріч «Волонтерський рух студентів та випускників факультету фізичного виховання і спорту». Вступне слово було надано д-ру пед. наук, проф., проф. кафедри освітології та інноваційної педагогіки Рибалко Л. С., яка зауважила, що феномен волонтерського руху молоді певним чином оновлює зміст навчальних дисциплін «Педагогіка», «Загальна педагогіка», «Теорія та методика виховання» та поповнює новими живими прикладами педагогіки милосердя та людяності. Канд. пед. наук, доц. кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму Грінченко І. Б. зазначив, що волонтерство у часи воєнних дій допомагає

зберігати спокій, відчувати власну корисність та дає промінець щастя і надії тим, хто потребує невідкладної допомоги.

Шановані колежанки – канд. пед. наук, доц., проректор з навчально-виховної роботи ХНПУ імені Г.С. Сковороди Борисенко Н. О. та завідувач відділу практики Кабанська Г. А. висловили думку про те, що багато хто з соціально незахищених категорій громадян наразі виживає тільки завдяки гуманітарній допомозі. Д-р пед. наук, доц., завідувачка кафедри освітології та інноваційної педагогіки Боярська-Хоменко А. В. зауважила, що випускники та здобувачі організовують взаємодопомогу для подолання життєвих труднощів.

Багато здобувачів, випускників, викладачів університету залучені наразі до волонтерської роботи. Про конкретні справи розповіли студенти та випускники факультету фізичного виховання і спорту. Богдан Старіков займається виготовленням медичних турнікетів для допомоги пораненим. Михайло Греков та команда Barstylers official створили фонд для допомоги літнім та іншим незахищеним категоріям громадян. Почали з того, що розвозили продукти. Наразі замовляють та доставляють медикаменти, які важко або неможливо знайти в Харкові. Вероніка Мартиненко продовжила працювати у колл-центрі на урядовій гарячій лінії, до її обов’язків входить приймати та обробляти дзвінки, формувати заявки на допомогу та визначати їхню пріоритетність. Давид Долгов разом із організацією «Злагода» приймає та розподіляє зарубіжну допомогу нужденним.

На завершення заходу було винесено пропозицію проводити подібні зустрічі постійно. Викладачі та здобувачі зацікавлені у подібному форматі, а також скучили за спілкуванням, інтерактивною взаємодією. Також

викладачами кафедри факультету фізичного виховання і спорту та кафедри освітології та інноваційної педагогіки було намічено плани подальшої спільної роботи з виховання патріота-громадянина України. Було запропоновано організувати роботу міждисциплінарного педагогічного гуртка «Перемагаємо разом!» на базі кафедри освітології та інноваційної педагогіки та кафедри олімпійського і професійного спорту, спортивних ігор та туризму за керівництвом д-р пед. наук, проф. Рибалко Л. С. та канд. пед. наук, доц. Грінченко І. Б.

Отже, волонтерська діяльність змінює мислення людини, збагачує його духовний світ, викликає відчуття задоволення від зробленої доброї справи. Педагогічна діяльність пронизана ідеями допомоги та турботи, ініціативністю та небайдужістю учасників освітнього процесу до проблем іншої людини.

Список використаних джерел:

1. Мінєнко Г. М., Ігнатуша А. Л. Волонтерський рух: становлення та розвиток. Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Лисичанськ, 27 лютого 2017 р.). Лисичанськ, 2017. С. 133–137.
2. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. Дата оновлення: 03.07.2020. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3236-17 (дата звернення: 29.04.2022).
3. Денисенко А. О., Кін О. М. Деякі аспекти військового волонтерства в Україні. Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони:

виклики сьогодення : зб. тез. доп. І Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2021 р. Харків, 2021. С.135–137.

4. Скороход М. Феномен волонтерського руху в студентському середовищ. Шевченківська весна 2018 : матеріали Міжнар. конф. (Київ, 5 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С.88–91.

5. Волонтерська діяльність майбутніх соціальних педагогів та працівників. URL: http://hnpu.edu.ua/uk/division/volonterska-diyalnist-maybutnih-socialnyh-pedagogiv-ta-pracivnykiv (дата звернення 29.04.2022).

Сивик О.А.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри практики німецької мови,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка.
м. Дрогобич, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНА СИСТЕМА ЧАСУ ТА ПРОСТОРУ В НІМЕЦЬКІЙ КАЗЦІ

При створенні концептуальної системи часу письменники німецькомовної літератури використовують в своїх казках різні граматичні засоби. Деякі з них допомагають втілити в мову риси, які є характерними для німецької мовної картини світу, а саме: прагнення до точності та достовірності викладу подій, інші служать засобом зображення універсальних концептуальних складових: втілення циклічної й лінійної моделей часу, створення стилістичних ефектів, наприклад, експресивності плину часу, динаміки плину часу, особливостей передачі віку героїв казок. За допомогою граматичних засобів знаходять мовне вираження саме жанрові особливості німецьких літературних казок: закон триєдності, мотив ночі, єднання з природою, зіткнення світів.

Серед граматичних засобів, що беруть участь у втіленні концепту «романтичний час», найбільш часто використовуються іменники, числівники, прикметники і прислівники. У літературній казці час має свої особливості. Романтичний час відрізняється своїм циклічним характером. Аналіз романтичних казок дозволив зробити висновок, що циклічна модель часу проявляється в німецькій романтичній

літературній казці при вказівці добового часу, при «створенні календаря», при описі подій, що мають повторюваний характер. Серед хрононімів особливу роль відіграють іменники, що володіють темпоральним значенням, також важливим лінгвістичним засобом є прислівники і синтаксичні конструкції.

Таким чином, спільним для авторів-романтиків в зображенні циклічного часу є дроблення доби на інтервали, збіг циклічної моделі казкового часу з реальним часом, передача динаміки часу за допомогою зміни тимчасових інтервалів, створення атмосфери загадковості і таємничості [1].

Концептуальна система простору в казках німецьких письменників-романтиків була втілена в мові за допомогою різних граматичних засобів. Частотність використання іменників, прикметників, прислівників при позначенні місця дії, прилеглих територій виявилася досить високою. Було також зафіксовано використання різних словотворчих засобів при передачі просторових параметрів.

В ході аналізу було виявлено, що в романтичній казці просторові характеристики мають деякі особливості: на ранньому етапі розвитку романтизму місце дії концентрується в селі («Der Runnenberg», «Liebeszauber», «Die Elfen») або в невеликому місті («Der blonde Eckbert»), на пізньому етапі розвитку романтизму місцем дії служать великі міста (Balsora в «Die Geschichte von dem Gespensterschiff», Berlin в «Ritter Glück», Dresden в «Der goldene Topf») [2].

У більшості казок перевага віддається циклічному руху, що відбиває один з головних принципів романтичного сприйняття світу - розчарування в реальному житті і відчай, що виражаються в зіткненні двох світів - фантастики і реальності, а також містицизм, що виявляється в складній системі символів в романтичній казці.

До жанрових особливостей романтичного простору можна віднести: вказівку на географічні об'єкти, існуючі в реальності (Berlin, Dresden, Goslar, Bagdad, Мекка, Russland, Indien, die Elbe); зображення небезпеки на шляху проходження казкових героїв, зокрема, водний кордон (Seefahrt, Wasserfall, auf der Elbbrücke); спрямованість руху героїв в просторі характеризується циклічністю (wenn es auch bei Tag viele Meilen zuruckgelegt hatte, bei Nacht schien es immer wieder zurückzukehren; dann kam er [Christian] in das Dorf zurück); застосування закону триєдності: повтор дій і повернення в певну географічну точку казкового простору відбувається тричі (Witzenspitzel besann sich nicht lange und lief zum *drittenmal* nach dem Schloss des Labe lang; Schon war er [Emil] *dreimal* den Saal auf und ab gewandert)[3].

Аналіз зображення шляху в німецьких літературних казках XVIII-XIX ст. дозволив виявити інші особливості саме романтичного простору. На ранньому етапі розвитку романтичної казки персонажі тяжіли до пересування по розімкненому широкому казковому простору.

Список використаних джерел:

1. Lor D. Stilanalyse als Interpretation. München: Beck, 2000. 324 S.
2. Tieck L. Die Elfen. Leipzig: Plottner Verlag, 1963.185 S.
3. Haffs Werke in zwei Bänden. Zweiter Band. Märchen. Berlin: Aufbau-Verlag, 1975. 402 S.
4. Chamisso. Chamissos Werke. Weimar: Aufbau-Verlag, 1974. 302 S.

Хоменко Т. А.
доцент кафедри германських мов
та методик їхнього навчання
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет,
м. Кропивницький, Україна

МІФОЛОГЕМА ВЕПРА В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ДАВНІХ ГЕРМАНЦІВ

За К. Юнгом та К Кереньї міфологемами називаються незмінні частини міфу, сюди можна віднести перекази про богів, про героїчні битви та подорожі у підземний світ. У середині 20-го століття інтерес до вивчення народної міфотворчості значно підсилився. Свої праці присвятили германо-скандинавській міфології такі дослідники, як А. Я. Гуревич, В. Я. Петрухін, Т. В. Топорова, М. І. Стеблін-Каменський. На початку 21 ст. проблеми германської міфології розглядали Р. Зімек, В. В. Левицький.

Германці здавна полювали на диких кабанів та розводили свиней. Те, що у давніх германців улюбленими стравами були страви із м’яса свині, показано у міфологічних сюжетах. Воїни-ейнхерії у своєму «військовому раю» Вальхаллі харчувалися виключно м’ясом вепра.

Кабан у германців часто служив емблемою воїнів. Вепр у давніх германців вважався сильною, агресивною та небезпечною твариною. Він зображений, наприклад, на германських стягах, які видно на саркофазі римського командуючого Авла Юлія Помпілія. Цей полководець воював з германським племенем маркоманів у кінці другого століття. Вважалося, що зображення кабана захищало германських

воїнів, вождя та його дружинників. Треба також згадати про основну тактику воєнних дій германців - атаку «клином» (герм. cuneus) або «свинячою головою» (лат. caput porcinum) [1].

Зображення кабанів, які прикрашали верхівку або іншу частину шолома, зустрічаються в описах шоломів у давньоскандинавській та англо-саксонській літературі. Вожді такі зображення часто золотили. Шоломи з іклами кабана згадуються у поемі «Беовульф», вони називалися eof- або hēafod-segn. Для залякування ворогів германці не лише кріпили кабанячі ікла на бойові шоломи, але й зображували вепра на щитах та іншому озброєнні. Окрім того, давні ісландці називали князя jǫfurr «вепр». Тобто вважалося, що їх предводитель має охоронні функції.

Кабан був також пов'язаний з богами родючості Фрейєм та Фрейєю. Корнелій Тацит описував фігури вепрів, ймовірно, як символи при шануванні богів. У давніх германців вепр був символом родючості і одночасно войовничості. Вепр часто зустрічається у міфологічних сюжетах.

Ейнхеріїв у Вальгаллі пригощали не тільки медом кози Хейдрун, але і м’ясом вепра: дісл. jǫffur, дс. eþur-, да. eofor, двн. ebur < герм. *eþuraz [2, с. 421]. Вепр на банкетах був не простий, а чарівний. Воїни його з’їдали, а на наступний день він відновлювався, і кухар Андхрімнір варив вепра Сехрімніра в казані Ельдхрімнірі. Отже, для приготування чарівного вепра були призначені спеціальний кухар та спеціальний казан. Давньоскандинавське слово Andhrímnir складається з двох частин «and» та «hrīm» і має значення «той, хто має справу з попелом». Назва казана Ельдхрімніра теж пов’язана з попелом. Дсканд. eldr та дсканд. hrīm складають слово Eldhrīmnir, що означає «покритий попелом від вогню». Назва вепра, дсканд. Sæhrímnir, має дві частини,

Sæ означає «морська тварина», hrímnir має значення «вкритий попелом». Дослідники пов'язують першу частину з давньоскандинавським словом seiðr, що означає «стічний рів» [3, с.273]. Мабуть, Сехрімнір харчувався відходами.

Власна назва Sæhrímnir може мати відношення до легенди про появу роду Меровінгів. Король та королева прийшли на море, щоб відпочити та викупатися. Величезне чудовисько вийшло з води, схопило королеву та оволоділо нею. Королева народила хлопчика, дивного на вигляд. На спині у нього росла щетина, як у кабанів. Хлопчика назвали Меровінгом. Від нього пішов цей рід, усі Меровінги мали кабанячу щетину на спині. Ця оповідь доповнюється образом величезного кабана з білими іклами із слов'янської легенди. Кабан піднімався із спінених вод озера.

Свині часто приносилися у жертву богам. Про це свідчить тотожність слів дсканд. fôrn «жертва, жертовна тварина» та да. fôrn «свиня, порося», з ними пов'язані fôrna та fôrnfœra «жертвувати» [4, с. 193]. Про священних тварин - коней та кабанів - піклувалися жреці. У Скандинавії кабана приносили богу врожаю Фрейю як спокутувальну жертву. В Англії жертву прикрашали лавром та розмарином. У Швеції у переддень Йоля пекли хліб або пиріг у формі кабана.

З культом Фрейя були пов'язані англосаксонські «svîn ealgylden» та «eofor îrenheard» - суцільно золота свиня та залізний вепр. На честь Фрейя організовувалася хода, у пізні часи бога замінили герої - Дитріх з вепром та Дитріх Бернський. На бенкети воїнів приводили «вепра спокутування» (sônargöltr). Конунг Хейдрек наказав відгодувати кабана, за яким повинні наглядати дванадцять суддів.

Пережитки цих звичаїв прослідковуються ще багато століть. У Тюрингії вірили, що, якщо не їсти до вечора на

Різдво, то можна побачити золоте порося. На острові Готланд в ігровій формі показували язичеське жертвоприношення кабана на Йоль. Один з хлопців зображував жертовну тварину. Він сидів на стільці, замотаний у шкуру, та тримав у роті жмут загостреної соломи, яка доходила йому до вух і нагадувала свинячу щетину. На вигляд ряжений був схожий на жертовного кабана.

Ще у 16 ст. лаутербахські судді наказували селянам під час засідання на Йоль приводити підсвинка та обходити з ним по периметру приміщення, потім його забивали. Фінкбухському старості давали розпорядження купувати свиню та випускати на час збору врожаю у церковний двір, де її відгодовували. Потім її забивали, м'ясо роздавали прихожанам. Іноді правителі міст після полювання вішали на дерева у центрі міста голови вбитих тварин, кабанів у тому числі [4].

Отже, бог Фрей мав вепра Гуллінсбурсті, а богиня Фрейя володіла вепром Хільдісвіні (дсканд. Hildisvíni) «Пісня про Хюндля» розповідає про вепра, на якому їздить Фрейя, коли відпочивають її їздові кішки. Його ім’я означає «бойовий вепр». Ця тварина має золоту щетину, оскільки його зробили карлики Даїн та Набі. Насправді ж Фрейя замаскувала під цього вепра свого прихильника, щоб він міг дізнатися про необхідні йому відомості.

Ім’я вепра бога Фрейя Гуллінсбурсті (дсканд. Gullinburste) означає «золота щетина». Він був створений карликами Броком та Сіндрі. Цей вепр став постійним супутником Фрейя, який їздив на ньому по землі та літав у повітрі, як вдень, так і вночі. У темряві його щетина випромінювала золоте сяйво, освітлюючи шлях Фрейю. Його священного вепра із золотою щетиною зображували на гребнях шоломів, продуктах випічки та на святкових стравах.

На язичеський Новий рік Йоль германці пекли вироби з тіста у вигляді вепра і називали їх «йольський кабан». Традиція ще довгий час зберігалася у скандинавів та англо-саксів, її пережитки існують і сьогодні.

Давні германці пишалися своїми іменами із складовою eber: норв. Joralf (чол.) (*jorr «вепр» + alfr «ельф»), дсканд. Jǫfurbiǫrn (чол.) (*jorr «вепр» + biǫrn «ведмідь»), норв. Jordis (жін.) (*jorr «вепр» + dís «жінка», «богиня-диса»), дскан. Jǫfurfast (жін.) (*jorr «вепр» + fastr «міцний»), двн. Eberfried (чол.) (eber «вепр» + fridu «мир») [5].

При розповсюдженні християнства давні боги та духи ототожнювалися із злими диявольськими та відьомськими силами. У народі вірили, щоб занапастити врожай, відьми зазивали грозу із градом, для чого варили у казанах свинячу щетину [6, с. 682].

Компонент eofor входить до складу топоніма eofor-wīc (wīc «село, селище»). Це слово було запозичене в давньоісландську мову у вигляді Yōrvik, від якого утворена назва міста York (звідси «новий» York в Америці - New York) [2, с. 421].

Список використаних джерел:

1. Тодд М. Варвары. Древние германцы. Быт, религия, культура. URL: www.loveread.ec
2. Левицький В. В. Основи германістики. Вінниця: Нова книга, 2008. 527 с.
3. Simek R. Lexikon der germanischen Mythologie. Stuttgart: Kröner, 2006. 591 S.
4. Гримм Я. Германская мифология: в 3 т. Т .1. URL: www.studfile.net
5. Nordic Names. URL: www.nordicnames.de
6. Гримм Я. Германская мифология: в 3 т. Т .2. URL: www.studfile.net

СЕКЦІЯ 5.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Василишин В.Я.
кандидат технічних наук, доцент
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «НАРИСНА ГЕОМЕТРІЯ. ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА» ПРИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Сучасні вимоги до змісту дисциплін «Нарисна геометрія. Інженерна та комп'ютерна графіка» та «Інженерна графіка», спрямованого на формування проектно-технічної компетенції у майбутніх фахівців нафтогазового профілю, визначаються переліком професійних завдань, що стоять перед сучасним інженером-автомобілістом, переходом нафтової промисловості до наукомістких технологій, необхідністю активної участі майбутніх інженерів в їх розробці та впровадженні.

Зміст навчання даних дисциплін, спрямований на формування проектно-технічної компетенції у майбутніх інженерів автомобільного транспорту, має враховувати

необхідність збереження цілісності і фундаментальності самих дисциплін і відображати основні об'єкти професійної діяльності майбутнього фахівця технічного профілю, враховувати його систему дій як інженера; має бути спрямоване на формування логічного і технічного мислення майбутніх інженерів-автомобільного транспорту, необхідних в їх майбутній професійній діяльності, що вимагає сформованості проектувальних і прогностичних умінь і компетенцій. Необхідно організоване і послідовне відображення міждисциплінарних зв'язків змісту навчання математики, теорії ймовірностей та інженерної графіки, що розкривають інші області застосування даних дисциплін і їх зв'язку з перспективами інноваційного виробництва; зміст повинен показувати можливості застосування даних дисциплін в процесі моделювання та проектування при вирішенні професійно-спрямованих навчальних завдань і реалізації навчальних проектів.

Зміст навчання даних дисциплін має проектуватися на основі як загально педагогічних принципів безперервності, наступності, варіативності, диференціації, науковості, системності, систематичності і послідовності, наочності і доступності, так і інших принципів: принципів професійної спрямованості, модульності, міждисциплінарної інтеграції, проблемності та інноваційності.

Відповідно до розглянутих вимог до змісту даних дисциплін, формування проектно-технічної компетенції у майбутніх інженерів- в процесі їх вивчення пропонується на основі модульно-компетентнісного підходу. Реалізація модульно-компетентнісного підходу обумовлена тим, що одним із принципів структурування змісту навчання даних дисциплін, найбільш ефективним чином дозволяє досягти мети формування проектно-технічної компетенції у

студентів, на нашу думку, є принцип модульності. Суть модульної організації системи професійно-орієнтованого навчання полягає, в тому, що спочатку майбутній фахівець досягає базового рівня здатності застосовувати знання та вміння в майбутній професійній діяльності і через базові, обов'язкові для засвоєння, навчальні модулі формуються основи проектно-технічної компетенції. Потім, при вивченні розділів дисциплін математичного та природничо-наукового циклу, що відносяться до інших дисциплінарних модулів, професійно - орієнтований зміст навчальних завдань дозволяє вирішувати завдання більш високого рівня складності і виконувати проектні завдання, більш наближені до інженерної діяльності. Відповідно на принципово новий рівень сформованості виходять і компетенції студента, зокрема, проектно-технічна. Модульно-компетентнісний підхід до моделювання процесу формування проектно-технічної компетенції у студентів - майбутніх інженерів в процесі навчання математики та інженерної графіки відображає ціннісно-мотиваційні установки студентів; системну організацію і самоорганізацію освітнього процесу; взаємодія викладача і студента в процесі навчання. Навчання в рамках модульно-компетентнісного підходу дозволяє забезпечити інтеграцію інваріантної і варіативної частин природничо-наукової підготовки студентів; особистісно-орієнтовану спрямованість навчання за допомогою відповідних форм, методів і прийомів; оцінювання та класифікацію студентів за рівнями сформованості компетенцій і за якісними показниками; активізацію процесу підготовки і самопідготовки студентів; відбір перспективних студентів з урахуванням їх потенційних можливостей і подальшу їх адресну підготовку з урахуванням вимог сучасного ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Кузьмінський А.І. Навчальний посібник. – К.: Знання, 2005. – 486с.

2. Полат Е.С., Бешенков С.А., Бухаркина М.Ю. и др. Теория и практика дистанционного обучения: учебное пособие для вузов/ - М.: ИЦ “Академия”, 2004. - 416с.

3. Дистанційне навчання та його технології// Компьютерра. – 2002. - №36. – С.38-44

4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К.: КПІ, 2000. – 12 с.

5. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті України: поточний стан, проблеми і перспективи розвитку: аналітичний огляд. – К.: Український інститут інформаційних технологій в освіті. – 2009.

Кутковецька Т.О.
доцент кафедри агроінженерії
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

АНАЛІЗ УМОВ РОБОТИ ТА ПРИЧИН ЗНОШУВАННЯ РІЗАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ РОБОЧИХ ОРГАНІВ ГРУНТООБРОБНИХ МАШИН

При виконанні технологічних операцій обробітку ґрунту відбувається взаємодія різальних елементів (РЕ) робочих органів грунтообробних машин (РОГМ) з абразивною масою. Швидкість переміщення РЕ у ґрунті становить 1,25...3,30 м/с, а глибина обробітку може коливатися від 40 до 350 мм.

При зазначеній взаємодії спостерігається зменшення різальних елементів за розміром і затуплення його різальної кромки, що є основними параметрами зміни геометрії РЕ.

Критичні значення є легко контрольованими і достатньо об’єктивними критеріями вибракування та підставами для оцінки зносостійкості матеріалу РЕ в конкретних умовах експлуатації.

Практика показує, що в більшості випадків вибракування деталей з РЕ відбувається за рахунок затуплення різальної кромки (збільшення її радіусу) до граничних значень [1]. Для контролю ступеню затуплення однорідних РЕ використовують такі параметри: ширину затилкової фаски S та товщину ріжучої кромки h_z на відстані z, за якими можна опосередковано оцінити радіус різальної кромки. Характер зносу передньої грані РЕ визначають по величині кута клину γ_0 (Рис. 1).

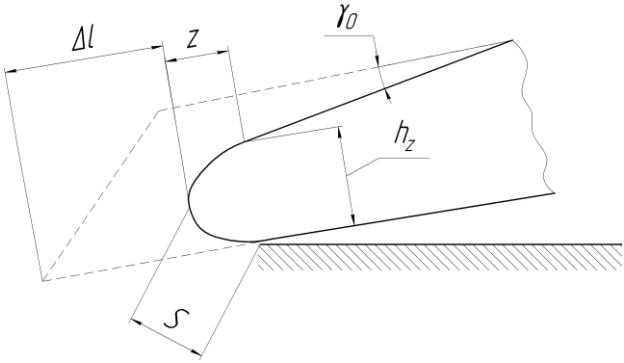

Рис. 1. Схема характеру зношування однорідного РЕ

Не менш важливим параметром РЕ є його геометрія по довжині ріжучої кромки, характер зміни якої у випадку стрілчастої лапи культиватора наведено на рис. 2.

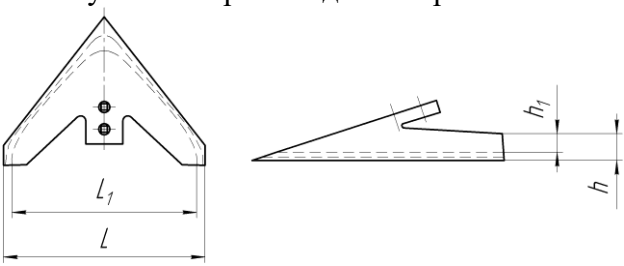

Рис. 2. Зміна геометричних параметрів стрілчастої лапи культиватора в процесі роботи

Негативний вплив інтенсивного абразивного зношування приводить до зміни ширини захвату лапи з L до L_1 та до зменшення і навіть від'ємних значень коефіцієнта перекриття робочих органів на ґрунтообробному агрегаті. При цьому також відбувається і зменшення висоти підйому шару ґрунту за рахунок зменшення висоти крила лапи з початкової h до h_1, яке знижує якість кришення ґрунту.

Збільшення радіуса заокруглення носку лапи в процесі експлуатації є наслідком максимальних тисків ґрунту в даній області та істотно підвищує тяговий опір робочих органів [2].

Дослідження, проведені в роботі [3], показали, що геометрія РЕ лемеша по довжині змінюється за схемою, поданою на рис. 3.

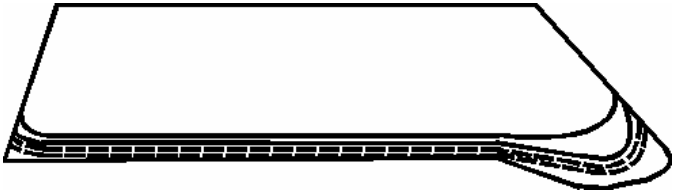

Рис. 3. Схема зміни геометрії РЕ лемеша по довжині

З рис. 2 і 3 видно, що найбільш активно зношуються носові області стрілчастої лапи та лемеша, у результаті чого у лемеша поступово зникає долотоподібний виступ. Знос носових частин РОГМ свідчить також про те, що ці області сприймають найбільше навантаження. Гострі кути заднього кінця лемеша і крил лапи в міру зношування заокруглюються, що пояснюється підвищеною швидкістю руху частинок ґрунту, які обтікають ці кути.

Інтенсивність зношування носової області стрілчастих лап культиваторів на різних ґрунтах у 2,2...2,5 рази вище, ніж крил лап [4].

Процес зношування РОГМ має дві умовні стадії. В першій спостерігається криволінійна залежність, при якій інтенсивність зношування у міру збільшення напрацювання зменшується. Це пов’язано зі зміною конфігурації попередньо загостреного РЕ в процесі різання ґрунту. На другій стадії знос характеризується лінійною залежністю від напрацювання.

Нерівномірне зношування РЕ є наслідком різного характеру дії ґрунту на його локальні області. Крім зусилля деформації в локальних областях лемеша виникають навантаження, викликані відривом шару ґрунту, як у горизонтальній, так і у вертикальній площинах.

Затуплення РЕ лап впливає на стійкість їх ходу по глибині та на підвищення енергетичних характеристик технологічного процесу обробітку ґрунту. Вертикальна реакція ґрунту направлена у нових лап вниз, а в процесі затуплення РЕ змінює свій напрямок [4]. Збільшення товщини РЕ від 0,2...0,3 мм до 0,8...1,2 мм підвищує тяговий опір культиватора в межах 7...14 % до 2 мм на 34 %.

Згідно роботи, гранична товщина різальної кромки РЕ стрілчастих лап культиваторів для чорноземів центрального степової зони при швидкості руху агрегату до 2,7 м/с, не повинна перевищувати 0,8 мм, а при більш високих швидкостях може бути в межах 0,8...1,0 мм. В тих випадках, коли основною метою обробки є підтримка верхнього шару ґрунту в рихлому стані при малій кількості бур'янів, ці значення можуть бути підвищені до 1,4 мм.

Аналіз результатів польових випробувань свідчить, що строк служби стрілчастих лап культиваторів залежно від умов експлуатації до вибракування складає 15...30 га на одну деталь. Граничний лінійний знос до заточування в середньому складає 2...5 мм.

Вибракувальною ознакою для стрілчастих лап також є зменшення ширини крила в середній частині до 36...38 мм. При подальшому зменшенні цих розмірів відбувається різке зниження міцності і деформація лап. При досягненні лінійного зносу носку порядку 30 мм, інтенсивно зношується стійка і кріпильні деталі. Лапи можуть мати також непрацездатний стан також і через зменшення ширини

захвату, зносу хвостовика і поломок, але частка відмов із цих причин порівняно невелика.

Таким чином, динаміка зміни геометрії РЕ в процесі їх взаємодії з таким абразивним середовищем, як ґрунт, на сьогодні не достатньо вивчена. Відсутній єдиний погляд на процеси затуплення і самозагострювання, не визначено чітких умов прояву останнього процесу, його зв'язок з технологічними методами зміцнення.

Список використаних джерел:

1. Икрамов У., Махкамов К. Расчет и прогнозирование абразивного износа. Ташкент : ФанУзССР, 1982. 147 с.
2. Виноградов В.Н., Сорокин Г.М., Колокольников М.Г. Абразивное изнашивание. М.: Машиностроение, 1990. 224 с.
3. Берштейн Д.Б., Лискин И.В. Износостойкость лемехов зонально упрочненных твердыми сплавами. Тракторы и сельскохозяйственные машины. 1998. №9. С.41–46.
4. Аулін В.В., Бобрицький В.М. Характер та інтенсивність зношування робочих органів ґрунтообробних машин. Проблеми трибології (Problems of Triboblogy) Хмельницький : ХДУ, 2004. №2. С.107–112.

Марусяк Т.М.
кандидат технічних наук, доцент кафедри технології та організації готельно-ресторанного бізнесу
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

Смотилевич Г.В.
студентка спеціальності 073 «Менеджмент»
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна

КОЛОРИСТИКА В ІНТЕР'ЄРІ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Вибір кольору для інтер'єру ресторану – один із відповідальних моментів проектування. Давно відомо про вплив кольорів на психологічний стан людини. Тому, вони повинні підбиратись залежно від призначення, бажаного ефекту, вибору потенційного споживача, а також концепції ресторану [1].

Колір – це частина образу та стилю підприємств ресторанного бізнесу. Він допомагає ідентифікувати назву підприємства, посилити його емоційний образ та диференціювати від конкурентів.

Колір впливає на поведінку людей щодо попиту продукції та послуг. Згідно з дослідженнями колір на 60-80 % визначає, як до товару чи послуг поставиться споживач. Це означає, що правильний вибір кольору не тільки зміцнить асоціації з назвою підприємства, а і вплине на відвідування [2].

З фізіологічної точки зору механізм впливу кольорів можна пояснити так: зона мозку, яка відповідає за зір, посилює роботу тієї структури (сітчастого тіла), що активує мозок у цілому. Ця активація забезпечується всіма органами чуття, але зір у більшості людей – найголовніше джерело інформації про навколишній світ [3].

Тому, під час дизайнерських робіт підприємств ресторанного бізнесу, варто відповідально поставитися до вибору кольору. Адже, невдалий колір або їх поєднання вплине на рентабельність ресторану та його успіх.

У дизайні інтер'єру ресторану зазвичай використовують палітру кольорів, які добре поєднуються та сприяють позитивній атмосфері підприємства.

Тому, рекомендовано використовувати таке співвідношення кольорів: 60-30-10, де 60% – головний колір, той, в який слід пофарбувати не менше половини елементів інтер'єру, 30% – додатковий колір (меблі, килими та штори) та 10% – акцент (різні аксесуари, декоративні елементи дизайну приміщення) [4].

При створенні інтер'єру ресторанів слід враховувати такі характеристики кольорів:

- білий – візуально розширює приміщення, робить його просторішим і світлішим. Тому, якщо невеликий простір, мало вікон, і виникає відчуття нестачі повітря, то білий – відмінний варіант. Щоб уникнути такого ефекту стерильності можна розбавити білий інтер'єр дерев'яними елементами та кількома додатковими кольорами за допомогою меблів, штор, картин тощо;

- сірий – як і білий, відноситься до нейтральних кольорів. За рахунок своєї стриманості, дозволяє створити атмосферу спокою і стабільності, а у поєднанні з темними відтінками дерева, сірий виглядає вишукано простим;

- чорний – додає інтер'єру елегантності, поєднується з дзеркальними поверхнями, але візуально зменшує приміщення, затемнює його. Чорний необхідно використовувати помірно, переважно в деталях. Підходить для офісних приміщень, вбиралень, гардеробу;

- зелений – колір природи, один з найпоширеніших кольорів у природі, заспокоює та дозволяє розслабитися, тому неодмінно підходить для торговельних зал ресторану. Зелений колір допомагає концентруватися, саме з цієї причини його часто використовують в оформленні кабінетів;

- синій – покращує концентрацію уваги та стимулює працездатність. Блакитний має схожі характеристики, але більш свіжий і повітряний. Як і білий, він здатний візуально розширювати простір, створювати відчуття прохолоди. Сині та блакитні відтінки є чудовим варіантом для сонячних приміщень;

- червоний – ефектний колір, який привертає увагу. В інтер'єрі червоний колір звужує простір, тому не варто ним зловживати, краще використовувати його в якості акцентного.

- помаранчевий, неоднозначний колір – він викликає у людей прямо протилежні емоції, його або обожнюють, або не сприймають взагалі;

- жовтий – колір сонця, оптимізму, стимулює творчі здібності, допомагає з концентрацією уваги, саме тому його так люблять діти. Жовтий колір ідеально підійде для оформлення приміщень, що виходять на північну сторону і відмінно компенсує брак сонця, тому його рекомендуються використовувати у розважальних приміщенням для дітей.

- фіолетовий – складний для сприйняття, глибокий фіолетовий додає інтер'єру розкоші. Темний фіолетовий варто застосовувати дозовано, як акцент, а, ось лавандовим можна фарбувати стіни.

- рожевий – додає інтер'єру ніжності і легкості. Варто уникати використання надто яскравих відтінків рожевого в інтер'єрі (таких як фуксія);

- коричневий – дає відчуття комфорту і безпеки. Ефектний в інтер'єрі, підходить для будь-якого приміщення, а використання у поєднанні з натуральним деревом візуально додає тепла і затишку [4].

Щоб результат інтер'єру ресторану був гармонійним, слід поєднувати кольори. Дизайнери орієнтуються на модель колірного кола, яке складається із 12 частин і включає в себе основні, додаткові і третинні тони.

За правилами поєднання кольорів прийнято вибирати 1-2 домінантних відтінки, які будуть фоновими в інтер'єрі приміщення. Після цього за різними принципами (контрастна тріада, комплементарне поєднання, аналогова тріада, квадратна схема) підбираються акценти відтінків для основних і дрібної елементів декору.

Лаконічність, простота і зручність, нейтральні кольори, графічні лінії не відволікають уваги і дозволяють зосередитися на відпочинку, спілкуванні і роботі. Тому, в інтер'єрі цінується все, що забезпечує затишок і тишу.

Список використаних джерел:

1. Колір в інтер'єрі: секрети ідеального поєднання. – URL: https://domovoj.com.ua/news/kolir-v-intereri-sekreti-idealnogo-poednannya
2. Значення кольору у дизайні та маркетингу. – URL: https://bazilik.media/znachennia-koloriv-u-dyzajni-ta-marketynhu/
3. Особливості впливу кольорів на фізіологічний і психологічний стан людини. – URL: https://labprice.ua/statti/

osoblivosti-vplivu-koloriv-na-fiziologichniy-i-psihologichniy-stan-lyudini/

4. Кольори в інтер'єрі: гармонійне поєднання та про тренди 2020 року. – URL: https://dreamhouse.lviv.ua/color-interior-2020/

Носко С. В.
доцент кафедри прикладної
гідроаеромеханіки і механотроніки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Шевчук Д.
студент кафедри прикладної
гідроаеромеханіки і механотроніки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

РОЗРАХУНОК ПНЕВМАТИЧНОГО ПОРШНЕВОГО ПІДІЙМАЧА

Високі вимоги до точності і швидкодії пневматичних приводів технологічного обладнання обумовлюють необхідність оцінки їх динамічних параметрів вже на етапі проектування. Зокрема, це дозволяє скоротити час проектування, випробувань і регулювання виробничих пневматичних приводів.

Важливе місце при проектуванні пневмоприводів займає розрахункова частина. При цьому вирішуються задачі, що пов’язані з визначенням часу спрацьовування приводу і законів руху вихідної ланки [1].

Основною причиною важкості динамічного розрахунку параметрів приводу є складність диференційних

рівнянь, що описують рух поршня пневматичного циліндра [2, 3]. Але при рішенні багатьох практичних задач використовуються методи визначення основних характеристик привода в безрозмірних параметрах, що значно скорочує час на етапі проектування [4, 5].

В даній роботі приводиться метод спрощеного розрахунку часу руху привода і визначення його динамічних параметрів за допомогою комп'ютерного моделювання.

При розрахунках приймаємо, що пневматичний підіймач- це пневмоциліндр односторонньої дії з вертикальним розташуванням, у якого піднімання вантажу (робочій хід) здійснюється стиснутим повітрям, яке подається в поршневу порожнину. Опускання поршня (повернення в початкове положення) виконується під дією ваги рухомих частин, при цьому із поршневої порожнини відбувається витікання стиснутого повітря в атмосферу.

Система диференційних рівнянь, що описує рух поршня підіймача, в безрозмірних параметрах, при робочому русі, може бути знайдена із загальної системи рівнянь з урахуванням відсутності впливу вихлопу *(α=1, $\sigma_в$=1=const)* [6]:

$$\ddot{\xi} = \frac{1}{N^2}\left(\sigma - \sigma_a - \chi\right)$$

$$\frac{d\sigma}{d\tau} = \frac{k}{\xi_o + \xi}\left[\varphi(\sigma) - \sigma \cdot \dot{\xi}\right]$$

(1)

де $\ddot{\xi} = \frac{d^2\xi}{d\tau^2}$ - прискорення; $N = 352\frac{f_e}{D^3}\sqrt{\frac{mg}{p_м \cdot s}}$ - конструктивний параметр; $\sigma = \frac{p}{p_м}$ - тиск в робочій

порожнині; $\alpha = \dfrac{F}{F_в}$ - відношення площ поршня в порожнинах циліндра; $\chi = \dfrac{P}{p_м \cdot F}$ - навантаження.

Початковими параметрами інтегрування системи (1) є:

$$\xi_n = 0; \quad \dot{\xi}_n = 0; \quad \ddot{\xi}_n = 0; \quad \sigma_n = \sigma_p .$$

Значення σ_p знаходиться з рівняння руху при початкових умовах: при $\ddot{\xi} = 0, \sigma = \sigma_p \; i \; \sigma_p - \sigma_a - \chi = 0$, звідки $\sigma_p = \sigma_a + \chi$.

Час руху знаходиться приблизно згідно формул для рівноприскореного руху поршня підіймача. Рух близький до рівноприскореного, якщо конструктивний параметр $N \geq 2$, як це приведено в роботі [7]. При цьому тиск в робочій порожнині під час всього часу руху залишається постійним і рівним $p_м$ $(\sigma = 1)$ і друге рівняння системи (1) втрачає сенс. Після двократного інтегрування рівняння (1) знаходимо:

$$\tau_S = N\sqrt{\frac{2}{1-\sigma_a - \chi}}, \quad /\xi = 1/. \qquad (2)$$

Використовуючи математичний опис динаміки приводу односторонньої дії, що представляє систему нелінійних диференційних рівнянь, розрахунковий експеримент проводився в програмі Matlab R2015 чисельним інтегруванням відповідно методиці, приведеній в роботі [8].

Для спрощення розрахунків були прийняті наступні припущення:

1. Тиск і температура стиснутого повітря вважались постійними $p_n = const$, $T_n = const$. Термодинамічні процеси, що

відбуваються в приводі, приймались адіабатними. Навантаження на шток циліндра також приймалось постійним *m=const*.

2. Так як тиск в пневмосистемі не перебільшував 1МПа, то стиснуте повітря вважалось ідеальним газом.

Дослідження виконувалось для типового робочого циклу пневматичного підіймача - до переключення розподільника тиск повітря на його вході дорівнює 0,6 МПа.

Програма моделювання динамічних процесів пневмоциліндра проводилась в системі комп'ютерного моделювання Matlab 2015. Рішення системи рівнянь проводилось при наступних основних вихідних даних:

D = 0,08 м – діаметр поршня циліндра; d = 7 мм – діаметр штока циліндра; S = 0,3 м – хід циліндра; $P_м$ = 0,6 МПа – магістральний тиск ; K = 1,4 – показник адіабати; $T_н$ = 293 К – температура стиснутого повітря; μ_1=0.7- коефіцієнт витрати; R = 287 – газова стала, Дж/(кг К); S= 0,15 – 0,3 м – координата позиціювання пневмоциліндра; m = 5 кг – маса.

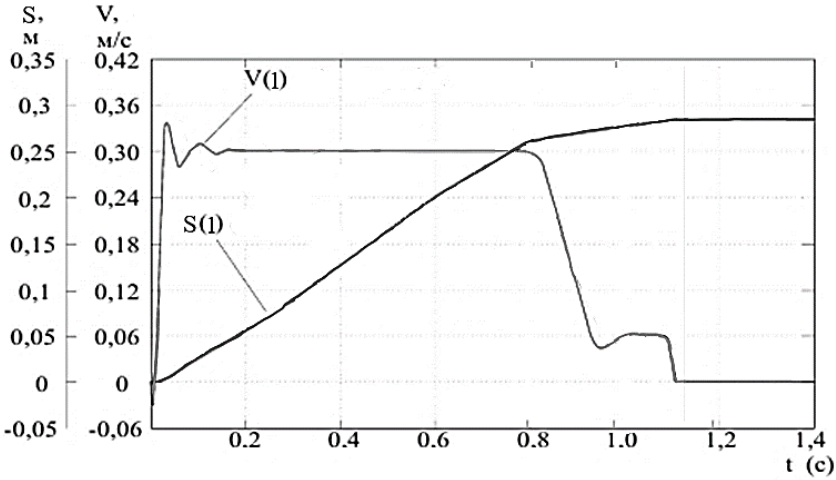

Рис. 1. Залежність величини ходу поршня S і його швидкості V від часу.

Дані розрахунки дозволяють найбільш раціонально вибирати параметри привода і спростити послідовність дій при проектуванні.

Список використаних джерел:

1. Попов Д.Н. «Механика гидро и пневмоприводов»/ Д.Н. Попов// Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2001 -320 с.
2. Навроцкий К.Л. Теория и проектирование гидро-и пневмоприводов/ К. Л. Навроцкий// – М.: Машиностроение, 1991. – 364 с.
3. Шеногин М.В. Пневматический привод с регулированием кинетической энергии для металлообрабатывающего технологического оборудования.// «Производственные технологии»: Тез. докл. Всероссийской науч.-тех. конф. - Владимир, 2000, С. 25.
4. Герц Е.В. Расчёт пневмоприводов. Справочное пособие/ Е. В. Герц, Г. В. Крейнин// - М., «Машиностроение», 1975. - 272 с.
5. Крутиков Г.А. Расчёт пневмоприводов дискретного действия/ Г. В. Крутиков// Харьков: ХПИ, 1986. - 100 с.
6. Федорец В.О., Педченко М.Н. Гідроприводи та гідропневмоавтоматика./ В. О. Федорец, М. Н. Педченко//- Киев: Вища школа, 1995. – 463 с.
7. Герц Е.В. Динамика пневматических систем машин/ Е.В. Герц// – М.: Машиностроение, 1985. – 256 с.
8. Донской А.С. Математическое моделирование в пневматических приводах /А.С. Донской / Учеб. пособие. – СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2009. – 121 с.

СЕКЦІЯ 6.

ГЕОГРАФІЯ

Павловська Т. С.
кандидат географічних наук, доцент
кафедри фізичної географії
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Макарчук І. С.
магістр спеціальності 014 „Середня освіта”
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Никонюк У. С.
студентка 3 курсу географічного факультету
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ РЕБУСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується всезростаючими обсягами інформаційних ресурсів та можливостями доступу до них. З одного боку, це

полегшує процес здобуття знань, в тому числі й географічних, а з іншого – ускладнює і так доволі клопіткий процес відсіювання другорядної, неактуальної та сумнівної інформації. Застарілі форми уроку й методи його проведення тепер себе не виправдовують і сприяють лише помітному згасанню інтересу школярів до навчання. У таких умовах перед учителем постає питання вибору методів, прийомів і технологій, які б дозволили найбільш ефективно організувати навчальну діяльність, грамотно використати потрібні відомості й дані для розвитку особистісного потенціалу учня [1]. З усього різноманіття технологій, які можуть урізноманітнити процес навчання й реалізувати особистісно-орієнтований підхід, особливе місце посідають ігрові технології. Інтелектуальні ігри дають змогу зацікавити учнів своїм предметом, активізувати їх пізнавальну діяльність у психологічно привабливій обстановці з елементами змагання, безпосередності, природного інтересу без відчуття вимушеності вчитися з примусу.

Мета дослідження – розробити ребуси географічного змісту для шкільних курсів географії 6 і 7 класів. Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання: 1) вивчити теоретико-методичну базу формування географічних компетентностей учнів засобами ігрових технологій; 2) скласти ребуси географічного змісту; 3) виявити проблеми й перспективи використання подібних головоломок у навчальному процесі.

Результати дослідження. Ребус – це свого роду загадка, в якій слова, що розгадуються, подані у вигляді комбінації зображень з літерами та іншими знаками (символами). Розгадувати ребуси потрібно за спеціальними правилами [2]. Так, у ребусі назви всіх зображених предметів читають тільки в називному відмінку. Необхідно правильно

назвати зображений предмет (іноді цей предмет може мати дві чи більше назви, або може мати одне загальне й одне конкретне значення). Доволі часто назва якогось предмета може бути використана частково ¬– необхідно відкинути одну чи кілька букв. Для цього застосовують умовний знак кому (відповідно одну чи кілька). Якщо кома (одна чи кілька) поставлена перед зображенням зліва знизу, то необхідно відкинути перші літери слова (рис. 1 2), а якщо поставлена після зображення справа зверху – відкидають літери в кінці слова (рис. 3 7). Якщо біля зображення (над ним, чи під ним) вказують цифри, то беруть до уваги лише відповідну їм за порядком у закодованому слові літеру (чи літери) (див. рис. 1 2 4 7 рис. 8). У разі вказаних цифр з перекресленням читають зашифроване слово без відповідних за порядком літер у ньому (див. рис. 6 рис. 9). Якщо в ребусі зображено предмет, а біля нього написана, а потім закреслена літера, то це означає, що цю літеру необхідно виключити зі слова, зашифрованого малюнком (див. рис. 3). Якщо ж над закресленою літерою знаходиться інша, то це означає, що потрібно нею замінити закреслену. Аналогічно роблять, коли між двома літерами стоїть знак рівності чи перехідні стрілочки (див. рис. 8 рис. 11). Якщо в якості незалежної фігури зображено закреслену букву (букви), то її (їх) потрібно читати з додаванням частки „не” (див. рис. 7). Якщо в ребусі літери зображені одна в одній, то таке зображення читають з використанням прийменника „в” або „у”. Так склад -ВЕР- у зашифрованому слові ГОВЕРЛА на рис. 4 читають розуміючи що в букві Е знаходиться буква Р; буквосполучення ЕВЕ- зашифрованого ребусом слова ЕВЕРЕСТ на рис. 5 читаємо розуміючи що буква Е розміщена в букві Е; аналогічним чином отримують буквосполучення -КВА- в зашифрованому слові ЕКВАТОР на рис. 9. Якщо якась літера складається з іншої літери (багато разів повтореної), то читають з додаванням прийменника „з” (на рис. 10 буквосполучення -ЕЗІ

зашифрованого слово ЗАМБЕЗІ читаємо, розуміючи, що буква Е складається *з* букв І). Якщо за якоюсь буквою чи предметом знаходиться інша буква чи предмет (часто в розмитому вигляді), то читати необхідно з додаванням прийменника „за” (на рис. 10 буквосполучення ЗАМБ- зашифрованого слова ЗАМБЕЗІ знаходимо, розуміючи, що *за* буквою М знаходиться буква Б). Якщо, дві однакові літери зображені поруч, в такому випадку використовується іменник „пара” (див. рис. 2). Якщо зображення (букви) „рухаються” один до одного чи один від одного (що демонструє стрілка), то слід використовувати прийменники „до” або „від” (див. рис. 6, 11). У випадку, коли в ребусі зображено предмет, перевернутий догори дригом, то його назву читають обернено (з кінця) (див. рис. 1, 6, 9). Для позначення складів „до”, „ре”, „мі”, „фа”, „ля”, „сі” в ребусах часто використовують відповідні ноти (див. рис. 5, 6).

Рис. 1. Ребус „Чилі”

Рис. 2. Ребус „Парагвай”

Рис. 3. Ребус „Євразія”

Рис. 4. Ребус „Говерла”

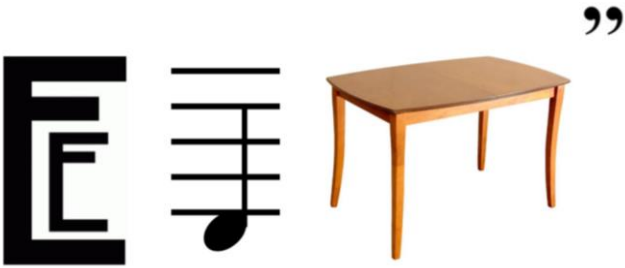

Рис. 5. „Еверест”

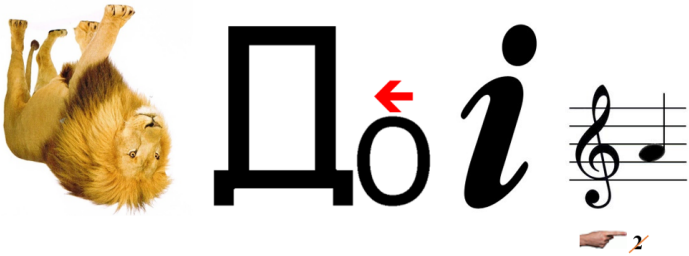

Рис. 6. „Вододіл”

Рис. 7. „Мінерал”

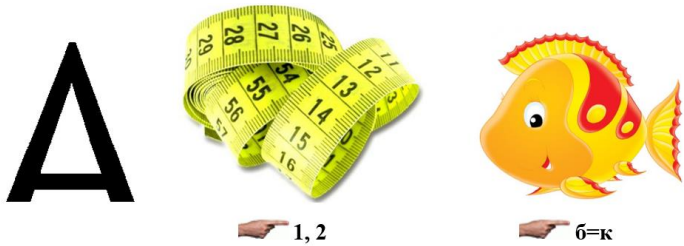

Рис. 8. „Америка”

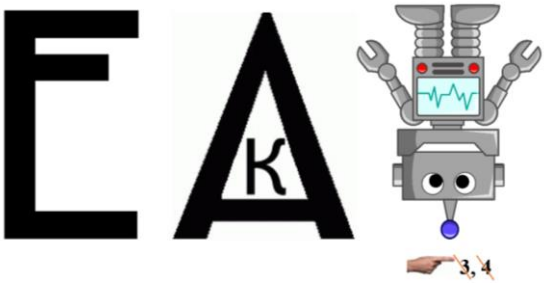

Рис. 9. „Екватор”

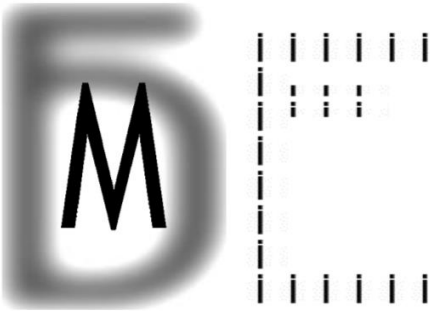

Рис. 10. „Замбезі”

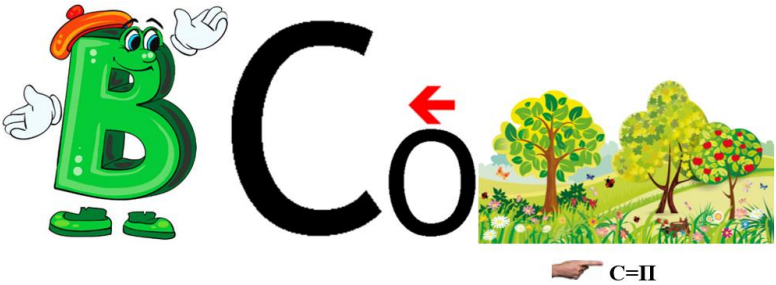

Рис. 11. „Водоспад”

Висновки. Використання ребусів та інших ігрових технологій сприяє формуванню позитивного ставлення дітей до уроку та предмету загалом. Завдання таких головоломок допомагають школярам зняти розумову напругу, зміцнити пам'ять, оцінити власний рівень інтелектуального розвитку й логічного мислення, а для вчителя є інструментом активізації пізнавальної діяльності дітей та заохочення їх до навчання [3; 4]. Після розв'язання ребусів в учнів виникає бажання самим створити авторську загадку такого типу, що, безумовно, розвиває їхнє творче мислення та розширює інтелектуальні можливості. Певними негативними аспектами використання таких інтелектуальних ігор на уроці деякі вчителі вважають необхідність розробки алгоритмів їх оцінювання й значні затрати часу при виконанні ігрових завдань учнями, що іноді ускладнює їх поєднання з іншими елементами уроку. У разі проблематичного застосування дидактичних головоломок на уроках, останні можуть бути корисними в гуртковій роботі чи в якості домашніх завдань для учнів після вивчення окремих тем, тематичних розділів як один із інструментів невимушеного, але ефективного засвоєння знань та, відповідно, успішної підготовки до поточного та підсумкового оцінювання з навчальної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Чернякова С. М. Із досвіду впровадження сучасних технологій навчання географії в загальноосвітній школі. *Впровадження сучасних технологій навчання географії у шкільній, вищій, післядипломній освіті*: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. Полтава: ПОІППО, 2006. С. 48–54.

2. Ребус / Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/81

3. Ворожбит С. О. Географія у ребусах / Всеосвіта. URL: https://vseosvita.ua/library/geografia-u-rebusah-56260.html

4. Юрченко В. В. Географія в школі „Ігрові технології та логічні завдання” (ребуси, кросворди, чайнворди… на уроках природознавства) / Всеосвіта. URL: https://vseosvita.ua/library/geografia-v-skoli-igrovi-tehnologii-ta-logicni-zavdanna-rebusi-krosvordi-cajnvordi-na-urokah-prirodoznavs tva-409745.html

СЕКЦІЯ 7.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Luo Xia
PhD of ARTSpostgraduate,
Department of Theory and History of Art
The National Academy of Fine Arts and Architecture
Kyiv, Ukraine

TRENDS IN ART AND SCIENCE

For the future development of artistic disciplines and disciplines of the first level of art theory, I try to make the following views:

First, the advantages of the discipline system will be further highlighted. The system of disciplines mentioned here refers to the organization of a system of discipline and mechanism in which art has been upgraded to the category of discipline, and art theory became a first-level discipline almost a decade ago. Whether certain disciplines can be confirmed, guaranteed and supported by systems and mechanisms has a huge impact on the development and prospects of these disciplines. As for the field of art, ten years after the promotion of art and the theory of art to the discipline of the first level, we see an increasingly obvious and obvious fact that art is a subject and as the first level of discipline, the formation of a system of disciplines and the formation of the mechanism of discipline, the advantages of the theory are realized

to the fullest. This advantage can be observed and evaluated from the following aspects: first, the formation of a disciplinary system; third – projects created, declared, approved and completed in this area, demonstrating a multilevel, diverse, three-dimensional and systematic trend; rapid growth of high-level talent teams. If the discipline of art theory of the first level is compared with aesthetics by the category of philosophy (discipline of the second level) and literature and art under the category of literature (discipline of the second level), then the advantages of the system of disciplines of the first level of art theory are even more obvious. From the manifestation of the advantages of the discipline of art theory of the first level in the system of discipline, we also see a trend, that is, scientists who in the past were engaged in the study of aesthetics and literature (theory of literature) joined. scientists in the field of art theory. Research, teaching and even organizational work, the publication of academic achievement in this field are undoubtedly very useful for the growth and development of art, and also emphasizes the impact, attractiveness and cohesion of the discipline of the first level of art theory. It is predictable that the advantages of this system of disciplines of the first level of the discipline art theory will be further highlighted in the future. From the point of view of building a system of discipline, it will be more systematic and perfect.

References:

1. There are Lang and Zhu Liangzhi edited by: "The General History of Chinese Art Studies" (7 volumes), Anhui Education Press, 2015 edition.

2. Editor-in-Chief Ling Jiao: History of Chinese Art History, Liaoning Fine Arts Publishing House, 2013 edition

Mishchenko M. O.
graduate student
Kyiv National University of theatre,
cinema and television name I. K. Karpenko-Karyi
Kyiv, Ukraine

THE ACTOR'S AND STAGE DIRECTOR'S PORTRAIT OF THE MANAGER OF ZAPORIZHZHIA THEATRE NAMED AFTER SHCHORS – VOLODYMYR MAGAR

The name of Volodymyr Magar left a mark in history as one of the outstanding stage directors, leading organizers of the theatre activity in Ukraine in the 20th century. Volodymyr Magar had a reputation of a professional and a dedicated person.

Name of V. Magar ranks with the names of the outstanding national artists, such as Hnat Yura, Marian Krushelnytskyi, Borys Romanytskyi, Borys Tiahno, Vasyl Vasylko. These personalities influenced the formation of the theatre activity in Ukraine.

V. Magar used the stage name Raiskyi in the days of his youth. As the stage director V. Magar drew attention owing to his magnificent ensemble performances with Ukrainian folk dances and songs. V. Magar played the comedian and dramatic parts with all his heart and in a convincing way. He received a Karpenko-Karyi award for the part of Ilarion Groznyi based on the play of O. Kornyichuk *A page of the diary*.

For the first time V. Magar was awarded Honored Artist title of the UkSSR in 1939. In 1943 V. Magar became People's Artist of the republic.

In 1960 he was awarded People's Artist of the USSR. He also received the award for theatre performance «Shchors» in 1960, which brought glory to Zaporizhzhya theatre at the festival of Ukrainian literature and art in Moscow. This theatre performance was staged by him three times at various times in different variants.

The artist had his own understanding of the role and value of art, but he was forced to create art under the conditions of specific mental atmosphere and develop the art activity not conflicting with the ideological convictions and art preferences. The great obstacle in formation of theatrical art was the ideological method of socialist realism. Magar's theatre embodied almost impossible characteristics for its time: it was faithful to political ideology and at the same time it conformed to the laws of high aesthetics, but the main thing was that the theatre appealed to audience. Over the 40-year period of the creative activity V. Magar devoted almost thirty years to the theatre named after Shchors, in the course of his work he included Ukrainian, Russian classics into the repertoire, against which it was more difficult to make censorship claims, he also invited the best actors to join the theatre group.

The talented actor and stage director V. Magar was one of the first professional founders of the theatre activity during the post-war period in Zaporizhzhia as well as Uzhorod, Mukachevo (in Zakarpattia). Immediately after the post-war period Volodymyr Magar undertook at once some following obligations: the first one is to facilitate the development and enrichment of the theatre culture of the whole Zaporizhzhia Oblast and to be an manager, stage director, actor of the theatre named after M. Shchors (Zaporizhzhia), the second one is to control the opening of the new theatre in Zakarpattia that joined the Ukrainian Republic only during the post-war period. As the first

stage director Volodymyr Magar facilitated the development of Zakarpattia national theatre and introduced the new creative changes in the life of the region.

The professionalization of the theatre sphere in Zaporizhia Oblast is related to the activity of the drama theatre named after M. Zankovetska (1931-1941) and Zaporizhia Regional Academic Ukrainian Musical and Dramatic Theatre named after V. Magar (since 1944).

Despite many troubles, there were happy and joyful moments in the life of each theatre group. For instance, the theater named after M. Zankovetska has its fixed location in Zaporizhzhia in 1931-1941, and later here the music and drama theater named after M. Shchors began its professional activity. Today this famous theatre is named after the legendary stage director and actor V. H. Mahar, who glorified Ukraine at the Decade of Ukrainian Literature and Art in Moscow (1960). Volodymyr Herasymovych became the producer of many stage performances. The Theatre named after M. Shchors cared by him was one of the founders of the professional Ukrainian theatre art. Theatre critics in Moscow wrote approving reviews about his work. Curiously enough, Vladimir Herasymovych Mahar himself insisted on performing only in Ukrainian during theatre tours. At that time, under the direction of V. H. Mahar, performances were in Ukrainian even in Russia. Although the majority of spectators didn’t know the Ukrainian language, they learned to understand it, as they were favorable to the performance, the actors, and the theatre itself, thus people learned to respect the whole Ukrainian nation, its language, traditions, ethnos and right to life.

For the purpose of nationhood strengthening the master intended to pay special attention to Ukrainian culture, enrichment of Ukrainian traditions, and during his tours in Russia we see an intention to maintain the unity and nationhood of Ukraine.

Currently work of the artist is continued by other generation of stage directors. At present the theatre activity is focused on preserving national values based on cultural traditions, satisfying society's interests in art as well as on aesthetic education and improvement of spiritual one.

The modern revival of Ukraine at the national and cultural as well as state level is closely related to the cultural traditions of each region of our country. Theatre holds a high position in Ukrainian culture and in molding national self-consciousness of the Ukrainians.

Романюк Л.Б.
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музичної україністики та
народно-інструментального мистецтва,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ЖІНОЧИХ ТОВАРИСТВ НА СТОРІНКАХ ГАЛИЦЬКОЇ ПЕРІОДИКИ КІНЦЯ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТ.

Динаміка розвитку жіночого руху на західноукраїнських землях та її відображення на сторінках періодики другої половини XIX–першої третини XX ст. представляє науковий інтерес в контексті побудови сучасного громадянського суспільства. Традиційні форми організації та особливості діяльності жіночих організацій, представлені у часописах, заслуговують на дослідження, адже преса завжди чутливо реагувала на всі аспекти суспільного життя. Визначення динаміки та особливостей розвитку товариського жіночого руху у Галичині, його впливу на політичне, соціально-економічне, релігійне та культурно-освітнє життя регіону неможливе без аналізу періодичних видань того часу. Їх дослідження дає можливість розкриття специфіки як жіночого руху загалом, так і ролі окремої суспільно активної жінки; сприяє осягненню феміністичного руху в найбільших містах краю та у повітах на загал; допомагає зібрати і проаналізувати фактаж і особистісні враження від подій та явищ окремих громадян в контексті жіночого руху у Галичині.

Діапазон становлення жіночих організацій різних форм та напрямків діяльності охоплює декілька етапів. У австрійський період, до І Світової війни, відбувалося поступове формування жіночих товариств, тому інтенсивність публікаційної активності щодо їх практики була незначною. У період між двома світовими війнами, коли розбудова інфраструктури товариств набула більшої інтенсивності, інформація про різні сфери їх діяльності набула більш систематичного характеру. Саме в цей час з'являється значна кількості видань, у тому числі вузькоспеціалізованих, із тематичними рубриками різного формату. У пресі означеного періоду переважали публікації, які стосувалися організаційних проблем, написані в офіційно-діловому та публіцистичному стилях у жанрі кореспонденцій та інформативних повідомлень. Серед часописів, які найбільше присвячували увагу проблемам становлення і розвитку жіночих товариств Галичини: "Жіночий голос", "Жінка", "Мета", "Жіноча доля", "Діло", "Нова Зоря", "Жіноча воля", "Нова хата", "Ster", "Kurjer Lwowski", "Slowo Polskie", "Gazeta Lwowska" та інші. Увага в них була зосереджена на культурно-просвітницькій практиці різних товариств, менше – політичній та соціально-економічній, що об'єктивно відображає сутність більшості тодішніх жіночих спілок. Починаючи із 1920-х років, коли значно пожвавився український жіночий рух, газетні публікації почали висвітлювати сфери діяльності та історію товариств у рубриках "Жіночий рух", "Праця в жіночих товариствах", "Вісті з "Союзу українок", "Крізь нашу призму" тощо.

Кількість польських часописів, які розглядали процес розвитку жіночих товариств була достатньо високою. На зламі XIX–XX ст. для них, як і для української жіночої преси, були характерні короткотривалість існування, невелика

кількість видань, професійний склад редакційних колегій, що поєднували активісток емансипаційного руху. У польській періодиці, особливо громадсько-політичній, найбільше висвітлювалася організаційна робота товариств: “Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet”, “Koło Polskich Pań”, “Koło Żeńskie LOPP” (Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej), “Koło Żeńskie PZKK” (Polskiego Związku Kobiet Katolickich), “Narodowa Organizacja Kobiet”, “Liga Kobiet NKN” (Naczelnego Komitetu Narodowego), “Sodalicja Pań”, “Komitet Równouprawnienia Kobiet”, “Sodalicja Nauczycielek”, “Towarzystwo Pań Dobroczynnych”, “Matki Chrześcijanskie”, “Żłóbka”, “Dom Sierot”, Oddział Żeński “Sokół” та ін. Необхідно відзначити, що в австро-угорський період “жіноче питання” польського феміністичного руху було суголосним із українським і перебувало під впливом ідей різних демократичних течій, зокрема суфражизму, які були популярними у США та Західній Європі [2]. А вже у міжвоєнний час, коли відбувалося відновлення польської державності відчуваються відмінності між ними, адже перед польськими жінками не стояла проблема національної бездержавності, як перед українками. Тому польки передовсім приділяли увагу дотриманню рівноправності жінок у різних сферах суспільного життя та освіті і вихованню підростаючого покоління.

У 1880-х − 1920 рр. найпопулярніший український часопис “Діло” та його додаток “Жіноче діло” значну увагу звертало на “Товариство руських жінок” (м. Станиславів) та “Общество русських дам” (м. Львів). Відомості про них знаходилися у рубриках “Новинки”, “Зі Львова”, “Дописи”, “Рух у наших товариствах”. “Діло” регулярно інформувало громадськість про їх збори і звіти, завдання товариств на майбутнє, освітньо-виховні питання [3]. Менш

репрезентативною газета була у висвітленні з'їздів таких організацій, як: “Товариство вакаційних осель”, “Будучність”, “Українське педагогічне товариство ім. Ганни Барвінок”, “Товариство жінок з вищою освітою”, “Жіноча громада”, промислове об'єднання “Рання зоря” тощо. Про виникнення жіночих організацій повідомляли й інші часописи: “Правда” і “Народна справа”, “Українське слово”, “Земля і воля”, “Громадський Голос”, львівська газета “Українські вісти”. Важливою подією, відображеною на сторінках видань був Перший всеукраїнський жіночий з’їзд 1921 р. Його детально розглядали такі часописи: “Український голос” (Перемишль), “Вперед”, “Українська трибуна”, місячник “Світло”, “Газета польська”, жіночий журнал “Die Staat”, “Жіноча доля” [1]. Значна кількість публікацій культурно-просвітницького напряму мала на меті залучити до товариств якнайбільше жінок та дівчат, оскільки цей вид роботи був тісно пов'язаний із їх щоденним життям, а також розглядалися питання національної освіти і виховання молоді. Різнобічно висвітлювалася практична сторона діяльності українок: організація курсів, свят, вечорів.

Отже, інтенсивний розвиток культурного та суспільно-політичного життя Галичини кінця XIX – першої третини XX ст. впливав на процес становлення жіночого руху, який самоорганізовувався та представляв різні сфери своєї діяльності на сторінках як власних видань, так і часописів, що висвітлювали громадсько-суспільні події краю. Ці газети поширювали інформацію щодо заснування товариств, сфер діяльності, ідеологічних стратегій і напрямів їх поширення. Авторами публікацій найчастіше були самі учасниці жіночого українського та польського рухів. Відтак, незважаючи на досить складну ситуацію у динаміці становлення жіночих товариств кінця XIX – першої третини

XX ст. на теренах Галичини, їм вдалося не тільки досягти організаційного оформлення і зберегти свою національну ідентичність, але й активно пропагувати свою діяльність на шпальтах тогочасної преси.

Список використаних джерел:

1. В 10–ліття Всеукраїнського Жіночого З'їзду. *Жіноча Доля. Практичний календар–порадник для українського жіноцтва.* Коломия. 1930. С. 152–155.
2. З міжнародного жіночого руху. *Жіночий вістник.* 7 жовтня 1922. С. 7.
3. Кочкодан В. Газета “Діло” про діяльність українських жіночих товариств Східної Галичини у міжвоєнний період. *Галичина.* Івано-Франківськ, 2015. Вип. 27. С. 321 – 329.

Сергеєва С. П.
аспірантка кафедри академічного і
естрадного вокалу та звукорежисури
Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ. ВИТОКИ, РІЗНОВИДИ, ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день естрадний вокал існує в своїх кращих проявах, як повноцінний, професійний, довершений та частково науково доведений факт правильної фонаційної роботи голосового апарату, який не тільки можна вважати суто альтернативою до академічного вокалу, адже він теж досяг власних висот та віртуозності. Саме поняття естрадного вокалу сприймається вже не стільки з прив'язкою до помостів, в його першому значенні, а скоріше, до культури його звучання з різними особливостями, притаманними тому чи іншому стилю.

Формування естрадного вокалу в понятті правильності звучання голосу з точки зору роботи голосового апарату, почалось ще за часів Древнього Риму і продовжується до цих пір, навіть включаючи в себе великий академічний період та вбираючи нові прояви культур різних народів та музичних, зокрема й альтернативних, течій. Багато митців тих часів мали досить слушні та вірні уявлення про структурну і фонаційну складову вокалу, який ще не визначався як академічний і не мав його ознак, також не мав він і ознак естрадного звучання, до якого ми звикли, але близькість до розмовного звуку була очевидною і основною ознакою,

притаманною якісному звуку, яка згодом стане головним фундаментом для розвитку різновидів естрадного звучання голосів. Тож, як саме відбувалось формування, які зміни впливали на становлення вокалу, призвівши його до сучасного популярного звучання?

З давніх часів, коли з'явилась вокальна школа, виконавська культура умовно була поділена на церковну, світську та народну. Приналежність до окремої культури формувала свій стиль виконання відповідно до обставин його створення та умов існування. Ці стилі не швидко перетинались, оскільки належали до різних верств населення. Серед цих культур існувала більш масова та більш елітарна музика з притаманними їй рисами, відображеними у вокальних напрямках. З появою академічного співу за часів створення бельканто, різниця між всіма вокальними напрямками почала збільшуватись. Ці метаморфози стосувались культури європейського континенту, де повним ходом йшов розвиток та становлення і віртуозних видів вокального мистецтва. За умов окремого існування різних пластів творчої середи, зокрема: вуличних музикантів, народного, хорового, церковного, академічного співів, відрізнявся і набір інструментів для супроводу, який теж впливав на формування стилю та визначав оригінальність звучання голосів. Також у кожного народу було і власне звучання мови, що теж справляло досить великий фонаційний вплив на формування вокалу. З цієї причини різні народні культури відрізнялась оригінальністю темброваго забарвлення та звукових можливостей і, з часом, вже на іншому континенті, на теренах афро-американського злиття культур народились нові течії, які прямо не зіштовхнулись з академічною культурою, але увібрали в себе звучання релігійної музики кількох народів, англомовну фонацію,

утворивши нові звучання та стилі, які згодом ставали популярними і почали перетворюватись у вуличні масові зібрання, фактично перенісши сцену на вулиці, помости, в парки, салони і холи. Так народжувався джаз, який з часом все більш вбирав професійні здобутки різних музичних та вокальних напрямків, поступово формуючи ознаки естрадного виконавства, та охоплюючи величезні маси прихильників. Але зі своїм розвитком майже кожна нова культура ділилась на масову та елітарну. Це також стосувалось і вокального звучання, воно набувало інших фарб та теж ускладнювалось, ставало елітарним, не все залишалось масовим в силу складності сприйняття. Але згодом, з розвитком важких напрямів рок-музики та складних імпровізаційних форм соул-музики, естрадний вокал набув своїх найскладніших, і, разом з тим наймасовіших, найпопулярніших проявів, що надало поштовх до розвитку шоу-бізнесу, тому що засоби забезпечення такої популярності потребували якісного звукозапису, проведення великих заходів, масових випусків дисків, кліпів, забезпечення світловими ефектами та якісним сильним звуком, який був би розрахований на озвучування великих концертних та спортивних арен, застосування радіо й телебачення, прямих трансляцій, великої кількості реклами, організацію гастролей. Величезний попит почав формувати ринок, який створював справжніх зірок — володарів віртуозних вокальних вмінь, надбань і технік. Цей час став піком естрадної майстерності не тільки у творчості вокалістів і музикантів, а й інших допоміжних та самостійних структур. Шоу-бізнес формував навколо себе величезну індустрію: нові продюсерські та рекламні агенції, рекордс-компанії, радіостанції, телеканали, випуск та обслуговування складної світлової, звукової апаратури та багато інших нових структур. Артисти були

поставлені в умови швидкого жорсткого реагування до запитів мас, щоб утримати таку жадану славу та успіх, який приносив шалені заробітки. Отже, відшукувались різні форми звучання під нові аранжування, дизайни звуку та навіть одягу, зводивши артистів до ікон стилю і моди, змінювався і вокал, народивши безліч течій. Звичайно у великій гонці хтось вибуває, щось важливе відходить, в першу чергу втрачається вплив на формування смаків мас, і згодом вже маси починають диктувати свої смаки, що згодом призводить до занепаду і самого шоу-бізнесу, який не може впоратись з викликом, який стався з розвитком інтернету, падінням якості та здешевленням засобів популяризації не тільки музики, а й себе, власне, у різних проявах. Відпадає потреба в меценатах, разом з цим падає і якість матеріалу, під який треба підлаштовуватись залишкам шоу-бізнесу, від чого дуже спрощується і матеріал, і сучасний вокал, майже до загальної кризи — "всі вокалісти". На цьому тлі вирізнятися із загальної маси можуть лише більш забезпечені, але не завжди якісні та цікаві в творчих проявах вокалісти, піар перевищує здібності, шоу перевищує якісну музику. Таким чином, відбувається змішування мас з самою культурою та втрачається її виховна, направляюча сутність, що незмінно призводить до хаосу та культурної кризи. Наслідком загальної кризи є й криза сучасної вокальної школи, по причині падіння попиту.

Отже, складний історичний шлях розвитку естрадного вокального мистецтва, як частини загальної культури, як впливового виду мистецтва, що охоплює величезні пласти суспільства, особливо зважаючи на кількість допоміжної індустрії, яку воно народжує, потребує державної підтримки в сфері культурного обміну з іншими, передовими країнами, популяризації якісного матеріалу, конструктивної критики

разом з альтернативними напрямками та здоровою конкуренцією. Такі заходи здатні розпочати відновлення попиту, підняття загального рівня розвитку не тільки естрадного вокального мистецтва, а й мистецтва загалом, оскільки без тісного взаємозв'язку, яке повинно виконувати свою естетичну та виховальну функцію, кожній окремій культурі буде надто складно як формуватись, так і виживати.

Список використаних джерел:

1. Конен В. Рождение джаза. Москва : Сов. композитор, 1984. 312 с., ил.
2. Назаренко И. К. Искусство пения. Москва : Музыка, 1968. 624 с.

СЕКЦІЯ 8.

МЕДИЦИНА

Закусилова Т.О.
старший викладач кафедри
громадського здоров'я, соціальної медицини,
медичного та фармацевтичного права
Запорізький державний медичний університет
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА І ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я» В ЗАПОРІЗЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

24 лютого 2022 року, в Україні введено воєнний стан. Президент підписав Указ №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», який підтримано Верховною Радою. Непередбачувані умови, що склалися внаслідок пандемії COVID-19, ускладнили процеси навчання не лише в Україні, а й у світі. У період пандемії 1,57 млрд. здобувачів освіти в світі, що становить 90 відсотків їх загальної кількості, були змушені залишатись вдома [1]. У глобальному масштабі найбільш активно проблематикою вимушеного віддаленого навчання займаються науковці UNESCO. Вони зазначають, що більшість здобувачів вищої освіти усіх рівнів стали фактично ізольовані у містах, саме міста стали на «фронтові

позиції» у боротьбі із новими викликами та проблемами [2]. Вища освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального й економічного розвитку будь-якого суспільства й держави. Саме тому вона має відповідати вимогам, які ставить перед нею сучасне суспільство [3]. Вивченню дистанційної форми освіти у вищих медичних закладах присвячено низку праць [4, 5, 6]. Швидкий перехід на проведення занять у режимі он-лайн з використанням цифрових технологій в ЗДМУ на кафедрі громадського здоров'я, соціальної медицини, медичного та фармацевтичного права пройшов без особливих складнощів. Завдяки сучасним технологіям, які організував ЗДМУ, а саме ноутбуки, мікрофони, навушники, wi-fi, використання платформи Microsoft Teams процес навчання тривав, триває і навіть став різноманітнішим із використанням навчально-методичних матеріалів у формі презентацій та текстових матеріалів. В 2021-2022 навчального року навчання студентів-медиків у нашому університеті проводились за змішаною формою. Для стабілізації епідеміологічної обстановки, при виявленні хворих студентів у групі, вся академічна група переводиться на дистанційне навчання.

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, навчальних платформ, он-лайн курсів, що забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [7]. У наказі МОН України від 25.04.13 р. № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» зазначено, що «метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями

відповідно до державних стандартів освіти» [8]. Громадське здоров'я в медичному університеті орієнтована не тільки на вивчення основних теоретичних основ з дисципліни, але й на набуття практичних навичок. Найбільшої уваги заслуговують практична частина для оцінювання результатів сформованості компетенції направлена на розрахунок показників: загальний показник (коефіцієнт) народжуваності за рік, загальний показник (коефіцієнт) смертності, показник малюкової смертності за рік (ВООЗ), частота вперше виявлених захворювань (рівень первинної захворюваності, власне захворюваність, Incidence), поширеність хвороб, хворобливість (рівень загальної захворюваності, Prevalence), показник інвалідності (контингент інвалідів) структура первинної інвалідності – питома вага кожного класу захворювання в показнику інвалідності та інші.

На наш погляд, доцільно поєднувати теоретичну, практичну та контрольну частини навчальної роботи в рамках однієї навчальної «пари»: на початку кожного заняття викладач проводить коротке тестування з пройденого раніше матеріалу; потім викладає новий теоретичний матеріал, який студенти мали попередньо вивчити самостійно у заключній частині заняття студенти вирішують завдання, що закріплюють теорітичну та практичну частину теми. Зворотний зв'язок здійснюється за допомогою діалогу викладач-студент.

Проте сучасні технології не замінять викладача та його функції організатора навчальної діяльності, експерта, консультанта, який створює психологопедагогічні умови для тих, хто навчається [9, с. 258]. Більше того, дослідники вказують на оновлену роль викладача, що стає наставником-консультантом, який координує процес навчання, постійно

вдосконалюючи власні курси та навички [10].

Досвід показує, що дистанційні заняття зі студентами при такому варіанті їх проведення забезпечують досить високий рівень оволодіння знаннями.

Список використаних джерел:

1. UNESCO (2020), webinar: “Learning Cities respond to COVID-19”, available at: https://en.unesco.org/events/ webinar-unesco-learning-cities-respond-covid-19 (Accessed: 17.01.2021).
2. Annual Report 2019 — UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2020. URL: https://uil.unesco.org/uilsannual-report-2019 (дата звернення: 17.01.2021).
3. Капліна Г.А. Дистанційне навчання в процесі підготовки юристів. URL: file:///C:/Users/ dorokhinaua/ Downloads/026-029%20(1).pdf (дата звернення: 08.12.2020).
4. Заліпська І. Я. Дистанційне навчання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студентів медичних спеціальностей / І. Я. Заліпська // Медична освіта. – 2020. – № 2. – С. 161–166.
5. Особливості дистанційного навчання в рамках післядипломної підготовки лікарів з медицини невідкладних станів / А. О. Волосовець, Б. І. Слонецький, І. С. Зозуля [та ін.] // Медична освіта. – 2020. – № 3. – С. 5–8.
6. Федчишин Н. О. Дистанційне навчання іноземної мови майбутніх лікарів: виклики часу / Н. О. Федчишин, Н. І. Єлагіна, О. Г. Пермякова // Медична освіта. – 2020. – № 2. – С. 32–39
7. Дистанційне навчання [назва з екрана]. URL: http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro (дата звернення: 17.01.2021).

8. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ МОН України від 25.04.13 р. № 466. – Режим доступу : https://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/.

9. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

10. Berezhna S., Prokopenko I. Higher Education Institutions in Ukraine during the Coronavirus, or COVID-19. Outbreak : New Challenges vs New Opportunities. URL: https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/ 2771 (дата звернення: 08.12.2020).

Котелюх М.Ю.
докторантка кафедри внутрішньої медицини №2,
клінічної імунології та алергології
імені академіка Л.Т. Малої,
Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ХРОНІЧНОЇ СЕРЦЕВОЇ НЕДОСТАТНОСТІ ПРОТЯГОМ РОКУ У ХВОРИХ НА ГОСТРИЙ ІНФАРКТ МІОКАРДА ТА ЦУКРОВИЙ ДІАБЕТ 2 ТИПУ

Серцево-судинні захворювання (ССЗ) та цукровий діабет (ЦД) – це захворювання, які часто зустрічаються серед населення у всьому світі. Згідно даних Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), першу позицію в списку десяти провідних причин смертності, як і раніше займають ССЗ, а у 2020 році в цей список вперше увійшов і ЦД [1]. Гострий інфаркт міокарда (ГІМ) залишається основною причиною захворюваності та смертності у всьому світі. За останні роки розвиток пізніх ускладнень ГІМ значно зменшилися у зв'язку із застосуванням перкутарного коронарного втручання, антикоагулянтної та антитромбоцитарної терапії. Однак все ще спостерігаються серйозні серцево-судинні явища, особливо при поєднанні ГІМ та ЦД 2 типу [2].

Адропін – це нещодавно визначений білок, який кодується геном, пов'язаним із енергетичним обміном, інсулінорезистентністю, розвитком і прогресуванням атерогенезу [3]. Прозапальний білок, що зв'язує жирні кислоти 4 (FABP 4) та протизапальний C1q/фактор некрозу пухлини – асоційований білок 3 (CTRP 3) – це адипокіни, що

впливають на вуглеводний та ліпідний обмін, регулюють секрецію інших адипокінів та пов'язані із ССЗ [4; 5]. Однак, вивчення пізніх ускладнень ГІМ через застосування адропіну, FABP 4 та CTRP3 у хворих із ЦД 2 типу залишаються недостатньо дослідженими.

Наукова робота передбачала обстеження 74 діабетичних пацієнтів із ГІМ та елевацією сегменту ST (STEMI), яких госпіталізували до відділення інтенсивної терапії Державної установи «Національному інституті терапії імені Л.Т. Малої Національної академії медичних наук України» та Харківської клінічної лікарні на залізничному транспорті №1 філії «Центр охорони здоров'я» Публічного акціонерного товариства «Українська залізниця». Дослідження було виконане з 01 вересня 2018 року до 31 грудня 2020 року. Робота була виконана відповідно до принципів Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації «Етичні принципи медичних досліджень із залученням людей». Усі пацієнти підписали інформовану згоду на участь у дослідженні. Дослідження було схвалено у протоколі №2 Комісією з етики Харківського національного медичного університету від 02.04.2018р. Критерієм включення були пацієнти із STEMI та ЦД 2 типу. Критеріями винятку були ЦД 1 типу, ковід 19, аутоімунні захворювання, хвороби гіпофіза та гіпоталамуса, захворювання щитовидної залози, наявність симптоматичних гіпертензій, патологія клапанного апарату серця, хронічна серцева недостатність (ХСН) IV ФК до інфаркту міокарда, наявність хронічного обструктивного захворювання легенів, виражене порушення функцій печінки, нирок, анемія важкого ступеня, онкологічні захворювання.

Ми слідували рекомендаціям Європейського товариства кардіологів 2017 для встановлення діагнозу та

ведення пацієнтів із STEMI. Усім пацієнтам при госпіталізації проведено черезшкірне коронарне втручання із імплантацією стенту у коронарну артерію. Пацієнти отримували наступну медикаментозну терапію протягом лікування: антикоагулянти, ацетилсаліцилова кислота, тикагрелор або клопідогрель, високі дози статинів, нітрати, бета-блокатор (залежно від частоти серцевих скорочень), інгібітор ангіотензин-перетворючого ферменту (для корекції артеріального тиску), еплеренон або спіронолактон (застосовувалися у пацієнтів зі зниженою фракцією викиду лівого шлуночка та проявами серцевої недостатності).

Забір сироватки крові проводився на 1 та 14 добу спостереження. Визначення концентрації адропіну, FABP 4, CTRP3 у сироватці крові пацієнтів проводили імуноферментним методом із використанням комерційної тест-систем «Human Adropin», «Human FABP 4» (Elabscience, USA) та «Human CTRP 3» (Aviscera Bioscience Inc, Santa Clara, USA) згідно інструкції, яка входила до складу набору. Нами було визначено середнє значення та референтний діапазон для адропіну – 23,58 (19,76-26,82) пг/мл, FABP 4 – 5,02 (3,14 – 8,98) нг/мл, CTRP 3 – 325,97 (274,59 – 399,96) нг/мл. Статистичне опрацювання даних здійснили за допомогою ліцензійного пакета програм “IBM SPPS Statistics версія 27.0” (2020) ліцензія No. L-CZAA-BKKMKE. У роботі для побудови прогнозу розвитку ХСН протягом року використовували узагальнені лінійні змішані моделі (GLMM). Даний тип статистичних моделей забезпечує високу гнучкість при побудові і дослідженні нових гіпотез, оскільки зв'язку шукаються на рівні середніх значень змінних, їх дисперсій і коваріацій. Лінійний предиктор GLMM комбінує фіксовані (β) випадкові (υ) ефекти у вигляді: $\eta = X\beta + Zv$. Тут, η – це лінійний предиктор GLMM, X – розшукувана в моделі

матриця фіксованих ефектів та Z – розшукувана в моделі матриця випадкових ефектів. Дослідні величини, для яких здійснюється прогноз, наводиться в наступному вигляді: $y = \eta + \varepsilon$, де y – дослідні величини, для яких здійснюється прогноз, а ε - вектор залишків. Тоді очікувані величини GLMM виглядають як: $E(y|\eta) = g^{-1}(X\beta + Zv) = g^{-1}(\eta)$. Зв'язок між дослідними величинами і предиктором розшукується за допомогою GLMM у вигляді: $y|\eta \sim (g^{-1}(\eta), R)$. Наведене вище значення означає, що розподіл дослідної величини *y* визначається передбаченням η із середнім значенням $g^{-1}(\eta)$ і варіацією R.

На 1 та 14 добу у всіх пацієнтів на ГІМ та ЦД 2 типу визначили 138 індикаторів. У виборці було зафіксовано тільки наявність пацієнтів із ХСН I та II стадій, що робить неможливим побудову статистичних достовірних кореляцій між виміряними показниками. У цьому випадку на першому етапі ми використовували метод головних компонентів і брали показники тільки з найвищим ступенем екстракції. Наступним етапом послідовно розглядалися всі варіанти включення та виключення змінних у число фіксованих і випадкових ефектів моделі. Критеріями вибору якісної статистичної обґрунтованої моделі служать: інформаційні критерії (Акаїки і Байєса) і статистична значимість моделі в цілому та змінних моделі (у нашому випадку $p<0,05$). Нами були перевірені всі можливі гіпотези та поєднання змінних, поки не було знайдено найвищої точності прогнозу й статистично значущих моделей і всі її незалежні змінні: фіксовані ефекти та випадкові ефекти. Фіксовані (головні) ефекти моделі представлені: двома однофакторними (адропін на 1 добу та CTRP 3 на 1 добу) і двома двофакторними

показниками (адропін та FABP 4 на 14 добу; глюкоза на 1 та 14 добу); випадкові ефекти – п'яти однофакторними показниками (виникнення ГСН до 14 діб, діастолічний тиск на 1 добу, пульс на 14 добу, ліпопротеїди низької та високої щільності на 1 добу).

Визначено високі прогностичні якості побудованої моделі: точність прогнозу розвитку ХСН I стадії протягом року у хворих із перенесеним інфарктом міокарда (ІМ) становить 61,5%. Прогноз розвитку ХСН II стадії – 89,6%, що є дуже високим рівнем чутливості до такого рівня пізніх ускладнень ГІМ. Загальна точність моделі склала 79,7%.

Отже, якісний аналіз коефіцієнтів при фіксованих факторах GLMM показав, що рівень адропіну на 1 добу є сильним негативним прогностичним фактором, а також спільний вплив рівня адропіну та FABP 4 на 14 добу є позитивним прогностичним фактором. Загальний вплив рівня глюкози в крові на 1 і 14 добу та вміст CTRP 3 на 1 добу – дають негативний ефект. Побудована статистична модель визначила високу точність у 89,6%, що прогнозує ймовірність розвитку протягом року ХСН 2 II стадії у пацієнтів із перенесеним ІМ. Загальна точність моделі становить 79,7%.

Список використаних джерел:

1. Fact sheets WHO The top 10 causes of death 9 December 2020. Available from: https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death (accessed on 19 December, 2021).

2. Kim H.L., Kang S.H., Yoon C.H. et al. Differential prognostic impacts of diabetes over time course after acute myocardial infarction. Journal of Korean medical science. 2013, Vol. 28, No. 12. P. 1749 – 1755.

3. Yosaee S., Soltani S., Sekhavati E., Jazayeri S. Adropin-a novel biomarker of heart disease: a systematic review article. Iranian journal of public health. 2016, Vol. 45, No. 12. P. 1568 – 1576.

4. Takagi W., Miyoshi T., Doi M. et al. Circulating adipocyte fatty acid-binding protein is a predictor of cardiovascular events in patients with stable angina undergoing percutaneous coronary intervention. BMC cardiovascular disorders. 2017, Vol. 17, No. 1. P. e258.

5. Liang W., Ye D. dong The potential of adipokines as biomarkers and therapeutic agents for vascular complications in type 2 diabetes mellitus. Cytokine & growth factor reviews. 2019, Vol. 48. P. 32 – 39.

СЕКЦІЯ 9.

СОЦІОЛОГІЯ

Левін О. Л.
кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Рукіна Д.
студентка І курсу
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти групи ЮД-141
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна
м. Дніпро, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ, ЯК ПІДҐРУНТЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Соціальна захищеність є фундаментальною категорією світової спільноти, яка є актуальнішою в наш час за традиційні військові, політичні, економічні та інші види безпеки. Суспільний розподіл власності, зростання безробіття, різке зниження народжуваності та середньої

тривалості життя в країні, деформація демографічного та соціального складу суспільства, пандемія коронавірусу, зниження морально-творчого потенціалу, соціальні конфлікти, відсутність національної ідеї - створюють реальну загрозу для соціально-економічної безпеки України.

Нещодавно на території нашої країни ринкова економіка здобула стійкі позиції, що зумовило актуальність проблеми економічної безпеки, подолання якої забезпечить незалежність нашої країни, продуктивність діяльності громадян та еволюцію державно-правової дійсності. Значення соціальної-економічної сфери, забезпечує трансформацію взаємозв’язку між економічними суб'єктами та соціальними групами. Можна зауважити, що соціальна безпека, як основа життєдіяльності кожної людини є підґрунтям для дієвості економічної.

Як самостійний елемент національної безпеки, соціальна відокремилась відносно нещодавно, оскільки доволі довго її прирівнювали до одного з елементів економічної. Причиною її відокремлення є неспроможність економічної діяльності, як основи державної дійсності розв’язати проблеми пов’язані з покращенням рівня життя населення. Таким чином, прогресивний розвиток економіки з кожним днем починає залежати дедалі більше від рівня розв’язку соціальних проблем та їх подоланні.

Актуальною для сучасності є проблематика пріоритетів серед соціального забезпечення. Це виявляється у тому, що проблеми соціальної сфери переплітаються одна з одною. Наприклад, підвищення продуктивності роботи підприємств неможливе без подолання проблеми невисокого рівня кваліфікації персоналу [2, с. 273-274].

Науковці у своїх дослідженнях надають перевагу таким соціальним інтересам: удосконалення рівня життя

громадян, захист соціальних інтересів населення, захист малозабезпечених громадян, збільшення кількості робочих місць, підвищення зарплатні, знищення соціальної нерівності, захист прав працівників, подолання бідності, підвищення інтелектуальної культури співробітників та ін. [1, с. 9-11].

Для мене, базова складова соціальної безпеки – це забезпечення державою робочих місць, що покращить рівень економіки. Проте, на території України втілення цього процесу маловірогідне, через наявність певних загроз: непродуктивне впровадження діяльності державних органів у підвищенні трудових доходів; демографічна криза, що призведе до старіння нації; часті міграційні процеси висококваліфікованих кадрів; соціальне розшарування та нестабільність населення. Причиною цьому є безробіття, яке прямо пов'язується з низкою інших проблем.

Важливо враховувати високий розвиток міжнародного ринку, де Україні не вдасться самотужки знизити рівень безробіття та забезпечити безробітних засобами для існування. Тому державою має бути сформована стратегія для регуляції зайнятості населення, головна мета якої є стимуляція попиту населення на працю та удосконалення умов і професійних якостей нових робочих кадрів. Що у результаті призведе до кінцевої мети цієї діяльності – вихід на новий рівень якості життя українців [3, с. 245-250].

Таким чином, процес залучення населення на робочі міста та підвищення умов їхньої праці, призведе до подолання вище перерахованих проблем громадян нашої держави, що дасть поштовх до підвищення рівня розвитку соціальної захищеності й у підсумку вплине на прогрес економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Назарова Г. В., Демченко К. О. Соціальна безпека vs людський розвиток: конфлікт або взаємозалежність. Бізнес Інформ. 2021. №5. С. 6–15.

2. Токарський Т. Б. Взаємозв'язок соціальних загроз й економічної та фінансової безпеки держави. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні Науки. (Index Copernicus, Google Scholar). 2020. №5. С. 272-281 (0,38 д.а.).

3. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.

СЕКЦІЯ 10.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Бабійчук І.В.
викладач кафедри інновацій,
інформаційної діяльності в освіті та навчання за
міжнародними проєктами
Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна

Романюк Н.М.
викладач кафедри інновацій,
інформаційної діяльності в освіті та
навчання за міжнародними проєктами
Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сучасне суспільство в умовах свого розвитку схильне до тотальної інформатизації усіх галузей людської діяльності. Зокрема такі зміни відбуваються і в системі освіти, що має на

меті підвищити якість освіти за допомогою використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Традиційні методи навчання у поєднанні з електронними засобами обробки і передачі інформації орієнтовані на нові освітні результати і задовольнятимуть інформаційні запити слухачів, сприятимуть розвитку їх творчого потенціалу та тотожному використанню цих ресурсів у своїй подальшій професійній діяльності, допомагають здобути кращих результатів за коротший проміжок часу.

З огляду на актуальність створення сучасного та єдиного (спільного) інформаційно-освітнього середовища навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту, як нового етапу розвитку функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, постало питання запровадження у навчальний процес саме такого інформаційно-освітнього середовища.

Інформаційно-освітнє середовище навчального закладу є найближчим зовнішнім по відношенню до майбутнього фахівця оточенням, сукупністю умов, у яких безпосередньо протікає його навчально-професійна діяльність, формуються його особистісні якості.

Сучасні умови освітнього процесу вимагають орієнтацію на дистанційні та змішані форми навчання і ставлять перед закладами освіти нові завдання. Ще недавно інформаційно-освітнє середовище тільки підвищувало ефективність стандартного навчання, але умови теперішнього часу ставлять перед інформаційно-освітнім середовищем нові виклики, що пов’язані з карантинними обмеженнями та умовами воєнного стану. Таке освітнє середовище сьогодні

стає не тільки платформою інформаційно-комунікаційних технологій, але і середовищем саморозвитку [1].

Створення та використання інформаційно-освітнього середовища в Інституті державного управління та наукових досліджень має на меті:

- існування єдиного освітнього простору із залученням сучасних інформаційних технологій;
- наповнення інформацією середовища, враховуючи вимоги освітніх програм Інституту;
- утворення майданчиків, які за допомогою комп'ютерно-телекомунікаційних технологій сприятимуть динамічній взаємодії між слухачами та науково-педагогічними працівниками Інституту.

Інформаційні системи, мережі, ресурси і технології, інші складові сучасного інформаційно-освітнього середовища ефективно реалізують компетентнісний підхід в організації функціонального навчання керівного складу та фахівців з питань цивільного захисту, надають відкритий і повноцінний доступ до необхідної інформації для самонавчання та самовдосконалення.

Враховуючи переваги і недоліки сучасного стану технологій передачі інформації, а також вже існуючі інформаційно-освітні середовища визначаються принципи його побудови і функціонування – інтегральність, розподіленість, адаптивність, доступність, відкритість, орієнтованість на слухача [2].

На перших порах запровадження закладами освіти дистанційного навчання вважалось достатнім за допомогою комп'ютерної техніки та комунікаційних мереж організувати і контролювати процес самоосвіти. Але подальше удосконалення інформаційних технологій, програмних і електронних ресурсів, використання мережі Інтернету для розширення спілкування он-лайн стало поштовхом для нових можливостей дистанційного навчання [3].

Тож, на сьогодні, поєднання новітніх інформаційних технологій та кращих педагогічних здобутків стало підґрунтям для запровадження інформаційно-освітнього середовища в Інституті. У центрі освітнього процесу знаходиться слухач, який матиме доступ до навчальних ресурсів, методичних матеріалів, сучасних мережних технологій. В той же час, перед науково-педагогічним складом постають завдання щодо розробки, оновлення, своєчасного наповнення інформаційних, навчальних, презентаційних матеріалів, здійснення діагностики набутих слухачами знань, систематичний контроль за якістю освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Яновський А. Інформаційно-освітнє середовище в умовах дистанційного навчання. Науковий збірник "Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка", 2019, том 14, № 30, с. 310-315.

2. Липська Л. Формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійно-технічної освіти з використанням інформаційно-освітнього середовища / Л. Липська // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка, 2016, № 12, с. 90-96. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2016_12_12.

3. Левченко З.М., Єрмолаєва М.В. Дистанційне навчання сьогодні – пошук позитиву. Матеріали 52-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів "Модернізація освітньої діяльності та проблеми управління якістю підготовки фахівців в умовах діджиталізації", 2021, с.157-159. Режим доступу: https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/6983/materialyzbirnyk2021_0.pdf.

СЕКЦІЯ 11.

ТУРИЗМ

Пеняк П.С.
доцент кафедри туризму
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"
м. Ужгород, Україна

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ХУСТСЬКОГО РАЙОНУ ЯК СКЛАДОВА РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЗАКАРПАТТЯ

Одним із головних завдань Програми сталого розвитку Закарпатської області на 2020 – 2030 роки є орієнтація на розбудову економіки і в першу чергу - туристично-рекреаційної галузі. В цьому плані привертає увагу Хустський район, який після проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні став найбільшим як за площею, так і за кількістю населення в Закарпатті [8]. За своїм історико-культурним потенціалом він займає одне з чільних місць в краї. Тут зосереджено значну частину пам'яток історії та культури, добре збереглися своєрідний фольклор, народні звичаї, обряди, художні промисли. На жаль, історико-культурні ресурси (особливо це стосується археологічних старожитностей) практично не використовуються для цілей рекреації, але, як показує міжнародний досвід, уміла організація їх показу та широка інформація дали б значний економічний ефект.

Як відомо, археологічний туризм є одним із видів туризму, метою якого є відвідування місцевостей, що пов'язані з вивченням давньоминулих епох, проведення екскурсій фаховими спеціалістами, участь у польових дослідженнях. Сьогодні в межах Хустського району нараховується 27 археологічних пам'яток. Це стоянки, поселення, могильники, які відносяться до кам'яного віку, ранньозалізного часу, першої половини I тис.н.е. [1, с. 204]. Старожитності стародавнього кам'яного віку (палеоліту) представлені 21 пам'яткою, які в основному були виявлені в 70 – 80-і роки XX ст. Артефакти раннього палеоліту (ашель-мустьє) зафіксовані в околицях с.Рокосово (14 місцезнаходжень). На них знайдено нуклеуси, великі пластини, масивні відщепи, рубилоподібні знаряддя з обсидіану, андезиту, кварцеподібного піску. На погляд дослідників, ашельські комплекси Королева, Рокосова, Малого Раковця складають єдину в територіальному і техніко-типологічному відношенні групу пам'яток, найближчі аналогії якій простежуються в Чехії і Словаччині [7, с. 36].

Мустьєрська доба на території району нараховує 6 місцезнаходжень, серед яких Рокосово, Становець, Хуст-Виселична гора, Шаян II. Тут зафіксовано нуклеуси, відщепи, пластини, різці, скребки з обсидіану, базальту, андезиту. На думку вітчизняної дослідниці Л.Кулаковської, цілий комплекс археологічних даних (спільність території та матеріальної культури, синхронність існування) дозволяє думати, що ці артефакти належали спорідненій групі населення, яке було генетично пов'язано з більш ранніми ашельськими поселенцями Королева [3, с. 81]. Старожитності пізнього палеоліту нараховують два пункти в Хусті і місцезнаходження Шаян I. Тут зібрано колекцію крем'яних,

андезитових і кварцитових виробів (нуклеуси з паралельним сколюванням, мікропластини з ретушшю, скребла, різці, відколки).

Пам'ятки ранньозалізного віку представлені поселенням культури Гава (VIII–VII ст. до н.е.) біля Хуста та поселенням куштановицької культури (VI-IV ст. до н.е.) і могильником VII - середини VI ст. до н.е. у с. Чертіж. Наприклад, підйомний матеріал з першої пам'ятки включає фрагменти від ліпних горщиків, мисок, піфосів-зерновиків з чорнолискованою поверхнею та канелюрами. Виявлено сліди залізоробного виробництва: залишки горнів, шлакові відходи, шматки кричного заліза.

До кола старожитностей першої половини I тис.н.е. зараховано артефакти культури карпатських курганів (II – IV ст. н.е.), три курганні групи якої знаходяться біля с.Іза (Іза I - III). Основними поховальними спорудами культури є куполоподібні земляні насипи - кургани. Їх діаметр у наш час не перевищує від 5 до 12 м, а висота від 0,3 до 0,7 м на сучасною поверхнею [4, с. 169]. Визначальною ознакою поховального ритуалу було тілоспалення на місці поховання. Залишки кремації у вигляді кальцинованих кісток, попелу, деревного вугілля зсипалися в урни, ямки або збиралися на пригоршні на стародавній поверхні. Під час спорудження земляного насипу проходило ритуальне биття посуду та кидання фрагментів у насип.

Як відомо, одним із найбільш популярних видів відпочинку в Європі є замковий туризм. Завдяки бюджетному фінансуванню та благодійним внескам історичні об'єкти перебувають тут під пильною державною опікою, ними піклуються та зберігають для прийдешніх поколінь. Останні п'ять років у Хустському районі здійснюється реалізація міжнародного проекту "Відновлення туристичної

привабливості історичного ”Соляного шляху”. Він реалізується в рамках Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства ”Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна”. На погляд авторів проекту, облаштування туристичного маршруту замками Потиського регіону викличе значний інтерес з боку рекреантів. Зокрема, на території Хустського району це Вишківський та Хустський замки. У період розвинутого феодалізму вони виконували не лише оборонну, але й важливу економічну функцію. У місцях розташування фортифікаційних споруд відбувався контроль за перевезенням мараморської солі в низинні області Угорського королівства і далі в Центральну і Західну Європу.

Як встановили науковці УжНУ, замок у Вишкові був споруджений наприкінці XIII ст. і виконував дозорні функції [5, с. 81-82]. Кам’яні фундаменти тут відсутні, зафіксовано виключно елементи глинобитних конструкцій. Що стосується Хустського замку, то початок його зведення припадає на першу половину XIV ст., у XV ст. він зазнав перебудови. Саме після реконструкції сформувався потужний культурний шар, що може свідчити про інтенсивність процесів життєдіяльності [5, с. 92].

Окремий пласт історико-культурних реліквій Хустського району складає дерев’яна архітектура. Це храми із сіл Сокирниця, Данилово, Крайниково, Олександрівка, Стеблівка, які репрезентують унікальні зразки архітектури мараморської дерев’яної готики XVII – XVIII ст. Так, церква св. архангела Михаїла у с. Крайниково (1668 р.) належить до тих небагатьох в Україні, що мають настінне малювання на полотні, наклеєному на гладкі стіни дерев’яного зрубу [6, с. 524-526; 2, с. 12; 9, с.11]. У храмі Різдва Пресвятої Богородиці у с.Стеблівка (XVI ст., 1794 р.) органічно

поєднано готичну архітектуру, різьбярство, настінне малювання та іконопис. Найдавніші частини церкви - зруби зведені з величезних дубових колод довжиною 14 м, а вівтарна частина зроблена у формі тригранної апсиди [6, с. 536-538; 2, с. 12; 9, с.11].

На території Хустського району є велика кількість об'єктів, що пов'язані з існуванням та діяльністю Карпатської України. Це привертає увагу любителів пізнавального туризму. У Хусті це будівля, де жив Президент Карпатської України А.Волошин, будинок родини Бращайків, який був депутатом до першого Сойму Карпатської України і в якому став головою конституційно-правничої комісії. Нинішнє приміщення міської ради стало місцем перебування уряду Карпатської України. У будівлі середньої школи на вулиці ім. Августина Волошина в Хусті 15.03.1939 р. відбувся Сойм, який затвердив проголошення незалежності Карпатської України, ухвалив конституцію, обрав президента та затвердив новий уряд [8, с.6]. За 10 км від районного центру, поблизу с.Рокосово знаходиться меморіальний комплекс "Красне поле". Це місце озброєного захисту Карпатської України і трагічної загибелі її захисників - січових стрільців.

Список використаних джерел:

1. Винокур І.С., Гуцал А.Ф., Пеняк С.І., Тимощук Б.О., Якубовський В.І. Довідник з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області. Київ: Наукова думка, 1984. 221 с.
2. Клекнер Б. Дерев'яні церкви Хустщини: унікальне поєднання старовини, краси та колориту. *Карпатський об'єктив.*2019. № 25. С.12.
3. Кулаковская Л.В. Мустьерские культуры Карпатского бассейна. Київ: Наукова думка, 1989. 126 с.

4. Пеняк С.І., Пеняк П.С. Археологія Закарпаття: історія дослідження. Ужгород: Краєвиди Карпат, 2013. 256 с.

5. Прохненко І., Жиленко М., Мойжес В. Замки Закарпаття: від Боржави до Тиси (оборонні споруди на Соляному Шляху). Ужгород: Поліграфцентр ”Ліра”, 2020. 160 с.

6. Сирохман М. Церкви України Закарпаття. Львів: Видавництво ”Мс”, 2000. 880 с.

7. Ситливий В.І. Пам’ятки раннього палеоліту Закарпаття. В кн.: *Матеріали до Зводу пам’ток історії та культури народів СРСР по Українській РСР.* Київ, 1984. Вип 1. С. 35-36.

8. Штефаньо О. Шандрівська ропа, селиський сир та дерев’яні храми. Хустщина має чимало родзинок. *Новини Закарпаття.*2017. № 35. С.6, 10.

9. Штефаньо О. Дерев’яні церкви Хустщини: всі живі, одна потребує допомоги. *Новини Закарпаття.*2019. № 22. С. 11.

10. Новий адміністративно-територіальний устрій Закарпаття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https: // varosh com.ua.

Матеріали XX-ої Міжнародної науково-практичної конференції
(07 травня 2022 р., м. Бухарест (Румунія),дистанційно)

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Підписано до друку 03 квітня 2022 р.
Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

Видавець: Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.

Надруковано рекламним агентством
«GoToPrint» Адреса, Україна, Київська обл.,
м. Київ, вул. Льва Толстого, 63
e-mail: gotoprint@gmail.com